

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA RUSKÉHO A FRANCOUZSKÉHO JAZYKA

OBRAZ ŽENY V DÍLE ÉMILA ZOLY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Hozmanová

Francouzský jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Radka Fridrichová Ph.D.

Plzeň, 2013

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. et Mgr. Radce Fridrichové Ph.D. za odborné vedení a cenné rady při zpracovávání bakalářské práce.

Obsah

Úvod	3
1. Naturalismus	5
1.1 Definice a vymezení naturalismu	5
1.2 Naturalismus ve Francii	7
1.3 Významné osobnosti francouzského naturalismu a nástin jejich tvorby	8
2. Émile Zola	11
2.1 Život Émila Zoly.....	11
2.2 Tvorba Émila Zoly.....	12
2.3 Významné okamžiky v životě Émila Zoly	15
2.3.1 Dreyfusova aféra.....	15
2.3.2 Přátelství s Paulem Cézannem.....	17
2.3.3 Zolova záhadná smrt.....	20
3. Postavení žen do 19. století	20
3.1 Historický vývoj postavení ženy.....	21
3.2 Vývoj postavení ženy v dobách Francouzské revoluce	23
3.2.1 Vývoj ve Francii	26
3.3 Významné ženy bojující za rovnoprávnost.....	27
3.3.1 Olympia de Gouges	27
3.3.2 Marry Wollstonecraftová.....	29
3.4 Boj žen o práci a vzdělání.....	30
4. Obraz ženy ve vybraných dílech Émila Zoly	33
4.1 Ženy v životě Émila Zoly	33
4.2 Ženy v tvorbě Émila Zoly	34
4.2.1 Zabiják	34
4.2.2 Hlavní postavy	36
4.2.3 Stručný nástin dějové linie	36
4.2.4 Obraz ženy – Nana a Gervaisa	37
4.3 Nana.....	54
4.3.1 Námět a žánr.....	54
4.3.2 Hlavní postavy.....	54
4.3.3 Nástin dějové linie.....	55

4.3.4	Obraz ženy - Nana	57
4.3.5	Shrnutí postavy Nany	72
Závěr	.....	74
Resumé	.....	76
Seznam literatury a pramenů	.....	77
Přílohy	.....	78

Úvod

Émile Zola je hlavní představitelem uměleckého směru naturalismu. Zolova díla představovala nový typ románu s naturalistickými prvky, poprvé se stali hlavními postavami románů řemeslníci, drobní živnostníci a dělníci. Ve svých dílech často popisuje osudy žen z nižších společenských vrstev žijících na předměstí. Zola cíleně užíval vulgární jazyk, chtěl tím vzbudit pozornost lidu. V Zolových románech sledujeme pozvolný fyzický i morální úpadek žen. Úpadek se projevuje nejprve lží, poté krádeží. Nakonec utápí své svědomí v alkoholu. Ženy v Zolových románech se obvykle potýkají s existenčními problémy, snaží se ze svých obtíží dostat různými způsoby.

Bakalářská práce, jež nese název *Obraz ženy ve vybraných dílech Emila Zoly* je rozdělena na dvě části - teoretickou a praktickou. Cílem teoretické části je seznámit se s uměleckým směrem naturalismem, nastínit vývoje postavení ženy do 19. století a poté přiblížit život hlavního představitele naturalismu Émila Zoly.

První kapitola obsahuje vymezení pojmu naturalismus a jeho bližší charakteristiku. Dále se zaměříme na vývoj naturalismu ve Francii, kde vznikl, seznámíme se s hlavními představiteli tohoto směru a stručně představíme jejich život a tvorbu.

Druhá kapitola je věnována Émilu Zolovi, hlavnímu představiteli naturalismu. V této kapitole se tedy budeme zabývat jeho životem, tvorbou a účastí v Dreyfusově aféře. Zmíníme se o Zolově příteli Paulu Cézannovi, jenž dozajista ovlivnil jeho život a tvorbu. Na závěr této kapitoly zauvažujeme nad Zolovou záhadnou smrtí.

Ve třetí kapitole se věnujeme historickému vývoji postavení ženy do 19. století, především v období před a po Francouzské revoluci. Uvedeme několik důležitých osobností, které bojovaly za ženská hnutí. Nastíníme vývoj postavení ženy ve Francii, pro lepší porozumění problematice obrazu ženy v dílech.

Cílem praktické části je vyzdvihnout obraz ženy z děl Émila Zoly. Touto problematikou obrazu ženy se zabýváme v poslední kapitole. Zola napsal mnoho knih se ženami v hlavních úlohách, pro rozbor v rámci této práce ale byly vybrány pouze dvě. Prvním dílem je *Zabiják*, nejznámější román z cyklu *Rougon-Macquartů*. Hlavní ženou je zde Gervaisa, při rozboru se tedy zaměříme především na její postavu, jejíž charakter se v průběhu díla mění. Druhým románem je volné pokračování *Zabijáka* s titulem *Nana*, což je jméno hlavní hrdinky, která je současně dcerou Gervaisy. Kniha je pro rozbor více než

vhodná, dozvíme se, jaký život Nana vedla potom, co opustila svou matku a otce. Paralelně posoudíme Zolovy teorie o dědičnosti a prostředí, ve kterém naše hlavní postavy žijí. Prostřednictvím analýzy zjistíme způsob Zolovy tvorby hlavních postav, jejich osudy ovlivněné postavením ženy ve společnosti a Zolův postoj k ženám vyjádřený v tvorbě. Zjistíme i to, zda je zde možnost inspirace jeho vlastním životem.

Problematika obrazu ženy v dílech Émila Zoly je značně obsáhlá, jelikož Zola si často vybírá ženu jako hrdinku díla. Proto se tato práce soustřeďuje na vybraná díla – *Nana* a *Zabiják*, jež jsou pro analýzu nejvhodnější svými obstojnými příklady.

1. Naturalismus

1.1 Definice a vymezení naturalismu

Abychom správně pochopili, o čem je umělecký směr naturalismus, je třeba si ho nejprve definovat. Existuje mnoho definic naturalismu dle zdrojů, ze kterých čerpáme. Pro představu je dále uvedeno několik definic ze slovníku cizích slov, z encyklopedie a z odborné literatury.

Nový slovník cizích slov definuje naturalismus jako:

„Umělecký směr přelomu 19. a 20. století usilující o co nejvěrnější vystižení životní skutečnosti, často prostřednictvím líčení prostředí, stavů nebo chování, které byly společnostmi považovány za odpudivé.“¹

V *Labyrintu literatury* se o naturalismu dočteme následující:

„Naturalismus se zrodil ve Francii 60. až 80. let 19. století a odtud pak pronikl i do většiny ostatních evropských literatur. Snažil se v próze (hlavně v románu) postihnout přírodní a společenské zákonitosti, jimiž je podroben život jedince i společnosti, a zachytit s pozorovatelskou nestranností věrný obraz života se všemi podrobnostmi. Člověk v pojetí naturalistů byl pojat zúženě jen jako determinovaná (podmíněná) bytost, jejíž osud je předurčen vlivem dědičnosti a prostředí.“²

V *Kompletním přehledu české a světové literatury* je naturalismus definován tímto způsobem:

„Krajní směr realismu (z lat. naturalis= přírodní), v úsilí o maximální objektivnost zachyceny i ošklivé, odpudivé jevy, aplikace teorie dědičnosti a determinace prostředím (člověk omezen svou biologickou podstatou, je výsledkem vlivu prostředí, v němž žije, a dědičnosti), román je „přírodopisný“ výklad života, postavy – psychická nerovnováha, živelnost, zvrácenost.“³

Slovník literárních směrů a skupin uvádí toto: *„estetická teorie, směr a umělecká metoda v literatuře a malířství (G. Coubert), vznikající v 60. – 80. letech 19. stol. ve Francii a*

---

¹Cit. Bartká M., Vebrová J., Ryhlá R.: *Nový slovník cizích slov pro 21. Století*, 1. vydání, Praha 2008, str. 233.

²Cit. Karpatský, D.: *Labyrint literatury*, 4. Rozšířené vydání, Praha 2008, str. 309.

³Cit. Sochrová M.: *Kompletní přehled české a světové literatury*, 1. vydání, Havlíčkův Brod, 2007, str. 126.

rozšiřující se (zejména v 90. letech) do ostatních literatur, evropských i americké; do jisté míry nebo po určitou dobu jím byla ovlivněna tvorba mnoha významných osobností, jež literární historie kvalifikuje jako reprezentanty jiných proudů a směrů. Základním krédem naturalistické estetiky je pravděpodobnost zobrazení, věrnost realitě, chápaná ovšem v duchu pozitivismu, který byl filozofickou bází.“⁴

V *Malé ilustrované encyklopedii* se o naturalismu dozvídáme:

„Naturalismus se snažil sblížit metody uplatňované v uměleckém díle s metodami experimentálních věd. V literatuře kladl důraz na krajní objektivitu, předmětem autorova zájmu měly být jevy současného světa se vši jejich surovostí. Ačkoliv některé požadavky (vědeckost) byly nerealizovatelné, významně se podílel na tematickém obohacení literatury (prostředí deklasovaných vrstev, oblast lidských pudů, sféra nižšího, temného, psychopatického v člověku) a na proměně literárních postupů (potlačení vševědoucího vypravěče, vyprávění z hlediska postav, popis)“⁵

Naturalismus velice dobře popsal Henri Barbusse, který sám napsal rozsáhlou publikaci o *Émilu Zolovi*, jeho životě a tvorbě.:

„Hlavní známkou Zolova naturalismu je to, že mezi lyrismem a pozitivní realitou tvoří cosi, co nás potápí a čeho se můžeme prstem dotknout, jistou syntesu, která je v nejčistším slova smyslu objevem. Naturalismus soustřeďuje realistické tendence, otevírá jistou materialistickou literaturu v souzvuku s vědou, jež se nevyčísitelně stala materialistickou, používajíc těchže metod a kontrolování faktů: pozorování a zkušenosti; podobajíc se vědě svým podkladem (spíše než náhodou spletitostí svého povrchu). Svatá akademická trojice: Pravda, Krása, Dobro, je navždy rozbita. Pravda, příliš zohavená, jež se během staletí procházela ze subjektivna k objektivnu a vzala na sebe všemožné tvary, ztratila vážnost svého jména. Dělalí jí nyní s novým životem i nové panenství. Od této doby se bude dílo připínat k realitě. Krása, ta přijde dodatečně, chce-li. Ta není principem budování. Báje o Kráse byla vymyšlena, aby byla umění dána jistá bohyně za oné dlouhé války lidí proti bohům. Ale jinak je jen pouhým přívlastkem. Dobro, toho není třeba, neboť je, v tomto

---

⁴Cit. VLAŠÍN, Š.: *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1983, str. 177.

⁵Cit. KOLEKTIV AUTORŮ. *Malá ilustrovaná encyklopedie*, Český Těšín: Encyklopedický dům, 1999, str. 682.

*případě, produktem idealistické morálky, mlhovité, nemorální a osudné, jež je pouhým závojem, za němž si může člověk dovolit vše.*⁶

Všechny definice se shodují v tom, že naturalismus se snaží o detailní popis člověka jako přírodní bytosti, jejíž povaha je předem dána dědičností a prostředím, ve kterém žije. Naturalismus dokonale líčí realitu bez jakéhokoliv přikrášlování, protože je třeba lidem ukázat, že není všechno jen o kráse a o tom, že dobro vždy zvítězí nad zlem. Většina lidí žije v takových podmínkách, že se jim o nějakém šťastném konci může jen zdát. Tomu se říká realita. V této realitě žijeme a je třeba ji přiblížit všem, i když mnohdy není příjemná.

1.2 Naturalismus ve Francii

Poté, co jsme si definovali naturalismus, se nyní blíže seznámíme s tím, kde naturalismus vznikl, kým se naturalisté inspirovali, jaké jsou prvky naturalismu a kde se poprvé objevily.

Naturalismus je umělecký směr, který vznikl v 70. letech 19. století ve Francii, samotný název pochází z latinského slova *natura* - příroda. Naturalismus se rozvíjel nejen v literatuře, ale také ve výtvarném umění. Realismus a naturalismus je v pozitivistické rovině chápán v jedné linii jako rozvíjení stejných principů. Představitelé naturalismu, v čele s Émilem Zolou, chtěli být pokračovateli balzakovského realismu. Usilovali o rozvinutí realismu na základě nových vědeckých objevů. Zabývali se především člověkem, který žil v době kritického realismu, stavěli ho tváří v tvář soudobému světu. Naturalisté byli odpůrci romantismu, zejména romantické představitosti. Zdůrazňovali smysl pro skutečnost. Sám Zola napsal: „*Jako se kdysi o romanopisci říkalo: má představitost, žádám, aby se dnes říkalo: má smysl pro skutečnost (le sens du réel); to bude větší a spravedlivější pochvala. Dar vidět je méně běžný než dar tvořit.*“⁷

Teoretiky naturalismu inspiroval Herbert Spencer, darwinista a zakladatel evolucionistické sociologie. Jeho hlavní myšlenka je odvozena z pozitivismu: celý vesmír, společnost a její duch se zdokonalují v závislosti na prostředí. Vnější podmínky života je nezbytné měnit vzhledem k pokroku. Tato změna je možná pouze využitím nových vědeckých metod a technologií. Spencer doporučoval neurychlovat běh života násilným způsobem prostřednictvím revolučních zvrátů. Velký vliv na utváření nového uměleckého

---

⁶Cit. Barbusse, H.: *Zola, Družstevní práce*, Praha 1933, str. 72-73.

⁷Cit. Fischer, O.: *Dějiny francouzské literatury 19. a 20. století*, 2. díl, nakladatelství Academia, Praha 1983, str. 51.

směru, naturalismu, měly výsledky výzkumů v oblasti biologie, patologické fyziologie a neurologie o významném podílu dědičnosti a na charakterovém obrazu člověka. Tyto výsledky ale nebyly zcela ověřené. Na programu literárního naturalismu se významně podílel francouzský filozof a estetik Hippolyte Taine.⁸

Naturalismus se nejprve objevil v dílech francouzských romanopisců, kteří zachycovali depresivní reakci na porážku od Pruska a situaci po Pařížské komuně⁹. První představitelé francouzské naturalistické školy jsou bratři Goncourtové. Konečnou podobu dal tomuto směru Émile Zola, který o něm napsal několik statí. Z Francie se naturalismus šířil dál do celé Evropy, kde byly – stejně jako ve Francii - složitá politická situace a sociální krize. Naturalismus se též uplatňoval spolu s kritickým realismem a prvky novoromantismu v německé dramatické tvorbě koncem 19. století. V Polsku z něj částečně vycházelo pozitivistické hnutí a v Itálii umělecký směr verismus.¹⁰ Svým dílem naturalismus také přispěl k rozmachu písemnictví severských národů. Naturalismus má vedle realismu své místo i mimo Evropu. Například nově formující se asijská literatura čerpala z realisticko-naturalistických teorií a písemnictví australského kontinentu. V české literatuře se spojil naturalismus s realismem a společně bojovaly o národní nezávislost. Mezi největší obhájce patřili K. M. Čapek-Chod a J. K. Šlejhar. Prvky naturalismu nacházíme i u V. Mrštíka v jeho románu *Santa Lucia* a také u L. Klímy v díle *Utrpení knížete Sternenhocha*.

1.3 Významné osobnosti francouzského naturalismu a nástin jejich tvorby

Francouzský naturalismus byl utvářen několika významnými osobnostmi, jež si představíme v této kapitole a zaměříme se také na jejich tvorbu.

Gustav Flaubert¹¹ byl ten, kdo připravoval přechod od kritického realismu k naturalismu. Velkou měrou přispěli také bratři **Edmond a Jules Goncourtové**.¹² Svě

---

⁸Srov. Milička, K.: *Světová literatura 3, Od realismu po modernu*, nakladatelství Baronet, Praha 2002, str. 113-114.

⁹*Pařížská komuna* – dočasné zřízení ve Francii od března do května roku 1871, boj mezi buržoazií a socialisty o upevnění moci.

¹⁰*Verismus* je umělecký proud reagující na nedostatky romantismu, který dosáhl svého vrcholu na přelomu 19. a 20. století. Nastoupil v Itálii po posledních operách Verdiho a po Bizetově *Carmen*

¹¹*Gustave Flaubert* (1821 – 1880) – francouzský spisovatel, rozvíjí realistní tvorbu, navštívil mnoho zemí Itálii, Řecko, Tunis a Blízký východ, jeho díla jsou *Paní Bovaryová*, *Citová výchova*, *Salambo a Bouvard a Pécuchet*, vynikal detailním popisem psychologie postav.

¹²*Edmond Goncourt* (1822-1896) – francouzský romanopisec a dramatik, vystudovaný právník *Jules Goncourt* (1830 – 1870) – francouzský romanopisec a dramatik, též vystudovaný právník, oba bratři se již od mladých let mohli věnovat svým vášním, byli finančně nezávislí díky dědictví po octi, který byl

náměty čerpali z různých prostředí a prchavé okamžiky v životě hrdinů popisovali téměř impresionisticky. Jejich nejstarší romány *Karel Demailly* a *Manetta Salomonová* zobrazují zničující vliv obyčejných žen na umělce a jeho tvorbu. Portréty psychicky vyšinutých mladých lidí (hlavně dívek), kteří jsou v situaci, z níž není úniku, a ze všech sil se snaží začlenit do společnosti, která je citově lhostejná a povrchní, se pokusili vystihnout v románech *Sestra Filoména* a *Paní Gervaisaisová*. První programové prohlášení naturalismu se objevilo právě v předmluvě knihy *Paní Gervaisaisová*. V ní je uvedeno, že moderní literatura by měla být sociální studií, která upozorní společnost na nenormální jevy a patologické choroby a tím vyvolá soucit a zájem o jejich odstranění. Příběh služebné, jež spadla až na samotné dno, posloužil k psychologickému rozboru člověka, který nedokázal ovládnout svou náruživost. Inspirací k vytvoření postavy Germinie byla dlouholetá služebná. Po její smrti vyšly najevo záhadné okolnosti jejího soukromého i milostného života.¹³

Jedním z hlavních představitelů naturalistické školy byl také **Alphonse Daudet** (1840-1897), jehož díla byla ale spíše optimistická. Daudet pocházel z Nîmes. Tato skutečnost se zřejmě projevila i v jeho tvorbě, kde se objevovali nesmělí hrdinové s neprůbojnou povahou. Z líčení přírody a z lidských projevů jasně vnímáme citlivost, kterou Daudet do díla vložil. Uměl zachytit prchavé okamžiky a vtáhnout svým vyprávěním čtenáře do děje. Obdivoval každodenní život na venkově a založil na tom své první humoristické povídky *Listy z mého mlýna* (1869). V povídkách je popisován prostý provensálský vesnický život v kontrastu s hlučným a rychlým velkoměstem. Občas z jeho líčení cítíme strach z toho, aby tento poklidný venkovský život časem nezničila rozvíjející se civilizace. *Drobeček* (1868) je autobiografický román, ve kterém Daudet líčí své dětství, jež nebylo šťastné. Po tomto románu následovaly vlastenecké *Pondělní povídky* (1873), inspirované obranou Paříže před prusko-rakouskou armádou a povstáním Komuny v roce 1871. *Podivuhodná dobrodružství Tartarina z Tarasconu* (1872) je typické dílo francouzské humoristické prózy. Daudet zde vytvořil nového hrdinu – jihofrancouzského maloměšťáka, který se rád vychloubá a rád o sobě mluví, nejraději o svých smyšlených hrdinských činech. Nemůžeme říct, že by tento typ hrdiny byl „darebák“, jde spíš o

---

napoleonský důstojník povýšen do šlechtického stavu. Hodně cestovali (Alžírsko, Belgie, Itálie), napsali mnoho uměleckých kritik a studií o kultuře, zajímali se o výtvarné umění, nejvíce o japonské umění, jsou považováni za předchůdce naturalismu kvůli svým teoretickým spisům (*Histoire de la société française pendant la Révolution, Histoire de la société française pendant le Directoire*).

¹³ Srov. Milička, K.: *Světová literatura 3, Od realismu po modernu*, nakladatelství Baronet, Praha 2002, str. 116-117.

dobromyslného snílka, který ani nevnímá, že lže, protože o svých dobrodružstvích vypráví už tak dlouho, že jim sám uvěřil. Vydání románu se v Provence i v Tarasconu setkala se smíšenými reakcemi. Přesto vzniklo jeho volné pokračování *Tartarin v Alpách* (1885), kde autor dál líčí Tartarinovy smyšlené příhody (tentokrát je předsedou klubu alpinistů) a také dílo *Přístav Tarascon* (1890), kde se vypráví o obyvatelích Tarasconu, kteří toužili po vlastní zámořské kolonii. Tímto pokračováním autor proslavil milované město Tarascon.

K zásadám naturalismu se částečně hlásil i **Guy de Maupassant** (1850-1893), povídkář a romanopisec. V jeho díle poznáváme Flaubertovo přímé působení a Turgeněvovy umělecké postupy. Maupassantův talent se projevil v díle *Kulička*, které bylo poprvé zveřejněno v Zolových *Madanských večerech* (1880). Tato povídka se vrací k traumatizujícím válečným událostem. Originální námět, mistrovský jazyk, styl i přesné charakteristiky postav otevřely Maupassantovi dveře publikační činnosti. I v jeho dalších knihách se střídá venkovská tematika s městským prostředím.

V jeho převážně milostných dílech se najdou hrdinové všeho druhu – poctiví, pracovití, ale i lakotní a hrubí sobci, lidé mravně čistí i neřestníci. Autorova pozornost se často ubírala k lidem z okraje společnosti, tulákům, umělcům, bohémům i prostitutkám, se kterými sympatizoval. Zároveň hledal temné stránky minulosti lidí z vyšší společnosti, již vedli na první pohled spořádaný život. Maupassantovy osobní zkušenosti s lidmi, které ovládá touha vše vlastnit a hlavně manipulovat s osudy ostatních lidí, rezonují v jeho románech, například v próze *Příběh jednoho života* (1883), která vypráví o rozpadu aristokratické rodiny, jejíž členové přenechali svá místa ve společnosti svým protivníkům. Námětem jeho nejzajímavějšího románu *Miláček* (1885) je život mladého muže, jenž se chtěl dostat do vyšší společnosti a byl ochotný udělat pro to vše. Hrdinovou největší zálibou bylo svádění žen, díky jeho neodolatelnému šarmu mu žádná žena neodolala. Podle Maupassanta byla tato hlavní postava obrazem nemravné doby, kde je korupce na denním pořádku. Povídka *Mont-Oriol* (1887) má autobiografický základ. Hlavním hrdinou tohoto příběhu je Paul Brétigny, velice citlivý muž obdivující přírodu. Možná i díky jeho povaze u něj hledá lásku a pochopení manželka lázeňského finančníka, který dává přednost podnikání před svojí rodinou. Další Maupassantova díla jsou ovládána autorovou nemocí.

Většinou jde o psychologické povídky a romány evokující strach, halucinace a šílenství (*Marná krása*, 1890).¹⁴

*„Podle Miličky Maupassantovo dílo poskytuje nový náhled na realisticko-naturalistické pojetí literární tvorby. Dodržuje základní poučky realismu, nehodnotí postavy ani jejich životní projevy. Používá tvrdou ironii v kontrastu s úsměvným a shovívavým přístupem k lidským slabostem.“*¹⁵

A právě lidské vlastnosti v sobě nesou hrdinové naturalistických próz, mají řadu společných charakteristických rysů a obdobné životní osudy. Postavy jsou nejčastěji z nižších společenských vrstev, žijí na pokraji společnosti a v naprosté bídě. Surovci, opilci, mravně zpustlí muži a ženy podléhající neovladatelné vášni, patologické agresivitě a živočišným pudům dokazovali, že nejsou schopni se od svého způsobu života odpoutat.

2. Émile Zola

2.1 Život Émila Zoly

Francouzský spisovatel Émile Zola, se narodil 2. dubna 1840 a zemřel 29. září 1902 v Paříži. Byl romanopiscem, dramatikem, literárním kritikem a hlavní představitel naturalismu. Jeho otec, který pocházel z Itálie, byl kdysi důstojníkem v Napoleonově armádě, později pracoval jako inženýr na stavbě zavodňovacího kanálu, jenž měl přivést vodu do města Aix-en-Provence. Zolův otec náhle zemřel, a tak zůstal Émile jen se svou matkou Emilíí v Aix-en-Provence. Díky pomoci rodinných přátel mohl Zola ve dvanácti letech nastoupit na lyceum. V době studií se seznámil s malířem Paulem Cézannem a jejich přátelství trvalo celý Zolův život. Po smrti babičky se rodina přestěhuje do Paříže a Zola zde pokračuje ve studiu na lyceu Saint-Louis.

Jako student nebyl příliš úspěšný. Dvakrát propadl u maturity a nakonec odešel pracovat do nakladatelství *Hachette*, kde kolem sebe začal soustřeďovat skupinu mladých romanopisců, nesoucí později název *Medanská skupina*. Díky Zolovým názorům, které byly velice pokrokové, se proměnila politická situace ve Francii. Henri Barbusse v tomto kontextu napsal: *„Ale Zola nestojí jenom proti příživníkům v parlamentě a v ministerstvech. Pokládá za politiky i ty, jež nazývá pohrdavě humanitáři: socialisty a*

---

¹⁴Srov. Milička, K.: *Světová literatura 3, Od realismu po modernu*, nakladatelství Baronet, Praha 2002, str. 124-127

¹⁵Cit. Tamtéž, str. 127.

revolucionáře, které hází skoro do téhož pytle jako šplhavce bez přesvědčení gambettistického oportunismu a radikalismu.“¹⁶

Zola se zabýval nejen světem literatury, ale i politickými událostmi. Řídil literární kroniku *Événement*, kde často ostrými kritikami napadal významné postavy literárního světa. Svým otevřeným dopisem prezidentu republiky pod názvem „*J'accuse*“ hájil nevinu kapitána Alfreda Dreyfuse neprávem odsouzeného za špionáž. Za tento dopis byl Zola odsouzen a strávil rok v anglickém exilu. Podrobný popis Dreyfusovy aféry se nachází v 3. kapitole. Plné znění dopisu „*J'accuse*“ je uvedeno v příloze. (Příloha č. 1). Pár let poté Zola umírá na otravu oxidem uhličitým ve svém domě.

2.2 Tvorba Émila Zoly

Poté co jsme nastínili život Émila Zoly, je třeba se seznámit s jeho tvorbou. Několik prvních povídek je psáno stále v duchu romantismu, ale později již Zola psal romány s naturalistickými prvky.

Povídky o Ninoně a *Nové povídky o Ninoně* jsou povídkové soubory ze začátku Zolovy tvorby. Jednotlivé povídky jsou psány ještě v duchu romantismu. Nesetkaly se s přílišným uznáním. Zola se prosadil až v roce 1867 románem *Tereza Raquinová*. Tragický příběh vypráví o ženě, která se svým milencem zavraždí svého muže. Výčitky svědomí a prostředí, ve kterém žijí, učiní jejich život nesnesitelným. Toto dílo oznamuje definitivní konec romantismu a můžeme v něm vidět typické naturalistické prvky. Jaké jsou tyto prvky, sepsal Zola v teoretické práci *Experimentální román*. F. X. Šalda zkritizoval tuto práci v díle *Duše a dílo*: „*V knize o experimentálním románě, v níž přináší primitivními, nekritickými, místy přímo mythologickými metaforami na literární tvorbu špatně pochopené termíny teorií přírodovědných, zejména fyziologie Claude Bernardovy, nebo základní pojmy dějinné a společenské filosofie Tainovy, napsal evangelium velmi hrubého a fantastického materialismu literárního, který dnes jest již jen mrtvým historickým dokumentem.*“¹⁷

Lurdy, Řím a Paříž je románový cyklus se zaměřením proti církvi. Tento i cyklus *Evangelia* je silně ovlivněn idejemi utopického socialismu. Zola je také autorem několika

---

¹⁶Cit. Barbusse, H.: *Zola*, Praha, Družstevní práce, Praha 1933, str. 147.

¹⁷Cit. Šalda, F., X.: *Duše a dílo*, Melantrich, Praha 1947, str. 190.

sborníků kritických statí o divadle a literatuře, jde o *Naturalismus a divadlo, Naši dramatictí autoři a Republika a literatura*.

Nejdůležitější a hlavně nejobsáhlejší je cyklus 20 románů *Rougon-Macquartů*. Podtitulem tohoto cyklu je „*Přírodopisná a sociální studie jedné rodiny za druhého císařství*“. Zola se snažil o vytvoření obdoby Balzacovy *Lidské komedie*. V těchto dílech autor uvádí hlavní postavy, kterými jsou obyčejní dělníci nebo lidé z periferie. Potomci této rodiny jsou dělníci, horníci, kněží, vědci, zemědělci, vojáci, podnikatelé, spekulanti, živnostníci, prostitutky a politici. Prostřednictvím těchto postav Zola bez skrupulí dokumentuje dobu a společnost. Typickým znakem v tomto cyklu je prolínání postav více díly, kde postupně vidíme, jak se vyvíjejí.

Cyklus se skládá z dvaceti samostatných románů. *Šťěstí Rougonů* (*La Fortune des Rougon*, 1871), 1. román z cyklu *Rougon-Macquartů*, obsahuje autorův úvod k celému cyklu. Děj se odehrává v jihofrancouzském městě Plassans v době státního převratu Ludvíka Napoleona roku 1851. Ve stručnosti budeme charakterizovat jednotlivá díla. *Kořist* (*La Curée*, 1871–72) líčí krásy Paříže. *Břicho Paříže* (*Le Ventre de Paris*, 1873) je román z prostředí pařížské tržnice Halles, kde se odehrává příběh uprchlíka z galejí, který žije tajně v Paříži a nakonec se stane inspektorem městské tržnice. Další román je *Dobytí Plassansu* (*La Conquête de Plassans*, 1874), ten vypráví o křivolaké cestě ctižádostivého kněze. *Hřích abbého Moureta* (*La Faute de l'Abbé Mouret*, 1875), příběh o lásce mladého kněze trpícího ztrátou paměti byl přijat s velkou rozpačitostí, protože na Zolu bylo toto dílo příliš poetické. Kniha připomínala spíše lyrickou báseň psanou v próze. Tímto si však vytvořil obdivovatele mezi francouzskými básníky, jako byl Stéphane Mallarmé. Dalším románem je *Jeho veličenstvo Eugène Rougon* (*Son Excellence Eugène Rougon*, 1876). Nejúspěšnější a neznámější dílo z tohoto cyklu je *Zabiják* (*L'Assommoir*, 1877). Zde je popsán osud jedné obyčejné ženy Gervaisy, které chtěla vést obyčejný život. Volným pokračováním *Zabijáka* je *Nana* (*Nana*, 1880). Hlavní hrdinkou je kurtizána Nana, jejíž matkou byla Gervaisa. *Lístek lásky* (*Une Page d'amour*, 1878), smyslná láska mladé dívky v příkrém rozporu s láskou k matce, *Pod pokličkou* (*Pot-Bouille*, 1882) popisuje život v hlučném pařížském činžáku. V knize *U štěstí dam* (*Au Bonheur des Dames*, 1883) je líčena životní dráha mladého a ctižádostivého obchodníka. Dále následuje *Radost ze života* (*La Joie de vivre*, 1884), *Germinal* (*Germinal*, 1885), román z prostředí horníků zobrazující vyhocený konflikt mezi dělníky a majiteli dolů. *Mistrovské dílo* (*L'Œuvre*, 1886), obraz uměleckého snažení Paříže. *Země* (*La Terre*, 1887), velkolepá oslava země-dárkyně. *Sen*

(Le Rêve, 1888). *Lidská bestie* (La Bête humaine, 1890), naturalistický román z železničního prostředí. *Peníze* (L'Argent, 1891), román popisující hrůzu otroctví zvaném „peníze“ a to, jak působí na člověka. *Rozvrat* (La Débâcle, 1892), zde jsou líčeny scény z Prusko-Francouzské války v letech 1870-71. Posledním románem z cyklu Rougon-Macquartové je *Doktor Pascal* (Le Docteur Pascal, 1893).

Ve výše zmíněných románech vystupovalo mnoho postav, z toho důvodu uvádíme obraz Rodinného stromu rodiny Rougon-Macquartů (Příloha č. 2).

Henri Barbusse, již několikrát citovaný, jež svým dílem napomohl k lepšímu pochopení Zolovi tvorby, shrnul charakteristiku Zolových hlavních postav do jednoho odstavce:

„Ukázal intriky a mravy venkovského města, dobytého knězem; velikého politického šplhavce, lovícího slávu svrchnosti v kalných vodách; přirozenost a náboženský mysticismus, bijící se v témž člověku v novém pozemském Ráji; předměstského dělníka, klouzajícího po šikmé ploše neřesti; holku, která mění okolo sebe ty nejmajetnější samce v loutky a řídí tanec boháčů, jako nástroj zkázy, pro svou silnou vůni ženy; měšťanský dům s přebohatým zevnějškem, přecpaný žranicemi a hrabivostí; tržnici, ohromnou stravovní továrnu, a měšťáctvo, nasycené u císařského žlabu; veliký obchodní závod, jenž je sám v sobě několika městy nad sebou; peklo dolu; umělce, který se udýchává a stravuje, aby dosáhl snu, jež tlačí stále před sebou; sedláka; pannu; rozpoutaného člověka uprostřed strojů; metlu-finančníka, který drží v dlani, již otevírá nebo zavírá, bouře a epidemie; válku, v níž se hroutí lidé, města a trůny; vědce, jenž objímá s klidem celou moderní dobu. Dvanáct set osob se v tom všem pohybuje.“¹⁸

Z této ukázky je patrné, že s každou postavou přichází osobitý charakter, v každém z románů nalezneme popis všech společenských tříd, či lidí, kteří v nich žijí a prostředí, ve kterém se pohybují. Při četbě Zolových románů můžeme nahlédnout do života všech rodin, udělat si vlastní obraz o době, v níž daní jedinci žili. Dočteme se, jak je možno využít hlouposti jiných lidí, zmanipulovat je, podvést nebo okrást. Spolu s hlavními postavami zažijeme jejich úspěchy i neúspěchy, poznáme, co dokáže s člověkem udělat alkohol a k čemu se dokážou snížit ženy, když je dostihne finanční tíseň.

---

¹⁸Cit. Barbusse, H.: *Zola*, Družstevní práce, Praha 1933, str. 173.

2.3 Významné okamžiky v životě Émila Zoly

Mezi významné události, které ovlivnily život Émila Zoly je dle našeho názoru možné zařadit Dreyfusovu aféru, ve které spisovatel sehrál důležitou roli jako bojovník za pravdu a očištění Alfreda Dreyfuse. Kvůli svému dopisu „*J'accuse*“ byl odsouzen k vězení, a proto uprchl do Anglie. Ovšem celá tato aféra napomohla Zolovi dostat se do povědomí mnohých literátů, kteří ho za tento počín obdivovali. Dalším důležitým okamžikem bylo seznámení s Paulem Cézannem, malířem z městečka Aix-en-Provence. Ten nevědomky svým chováním pomohl Zolovi získat své místo mezi uznávanými spisovateli. Zolova smrt, za níž je dodnes mnoho otazníků, není tak úplně významným okamžikem v jeho životě, jako spíš smutnou skutečností pro lidi, kteří v Émila Zolu věřili a obdivovali ho. Proto se jim budeme více věnovat v této kapitole.

2.3.1 Dreyfusova aféra

Francie ztratila svou prestiž kvůli císaři Napoleonovi III., jenž utrpěl porážku od Pruska, a také kvůli vnitřní nestabilitě spojené s povstáním Pařížské komuny. Francouzi stojí sami proti sobě. Situace se zlepšila díky kolonizační politice a díky uzavření spojenečství s Ruskem. Postupem času se opět zlepšuje hospodářská situace a Francie upevňuje své postavení kulturním rozvojem. Centrum kultury je Paříž, sem přichází všechny nové trendy v umění i módě. Problémy jsou ale stále ve francouzském parlamentu, který se potýká s kauzou tzv. panamského skandálu. Někteří poslanci se snaží zakrývat úpadek společnosti, která měla na starosti výstavbu Panamského průplavu a z ní plynoucí mnohamilionové finanční ztráty. Velký finanční podíl v této společnosti patří Židům. Tento fakt dal popud ke vzniku antisemitismu.¹⁹²⁰

Podle Vodičkové, autorky článku vzniklo obvinění kapitána Dreyfuse takto: *„Židé přece mohou za všechno! Není divu, že si tak na konci 19. století řada lidí ráda smlsne na zmanipulovaném procesu se židovským kapitánem. Jeho kauza se jim zkrátka hodí do krámu. Francouzská armáda v té době bedlivě střeží zemi před možnou německou invazí a horečný vývoj moderní vojenské techniky je přirozeně chovným rybníkem pro špionáž. V*

---

¹⁹ *Antisemitismus* = náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost projevující se nenávisí vůči Židům, <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/antisemitizmus-antisemitismus>

²⁰ Srov. MEVALD VODIČKOVÁ, Jarmila. Dreyfusova aféra: K rozsudku stačí důkaz z odpadkového koše. *History revue*. 2009, II. ročník, č. 5., str. 88.

jejích kalných vodách kvůli agilní uklízečce Marii Bastianové nakonec uvízne kapitán Alfred Dreyfus. ²¹

Marie našla v domě podplukovníka Maximiliena von Schwartzkoppena v koši roztrhaný zápisník. Okamžitě s ním spěchala za šéfem zpravodajské kanceláře, který poskládal kousky zápisníku k sobě a zjistil, že jde opravdu o německého špiona, který zjistil technické parametry zbraní a další informace o obraně Francie. Tato situace způsobila zmatek a generál se dovolával vyšetřování. Vyšetřovatelé jednoznačně označili jako viníka A. Dreyfuse. Svá obvinění založili na shodnosti Dreyfusova rukopisu s rukopisem v zápisníku, i když názory grafologů se rozcházely. Nesnášenlivost vůči Židům se rozšířila i do řad vyšších důstojníků, kteří byli s obviněním Dreyfuse spokojeni. Vyšetřovatelé Alfredovi nabídli „po vojensku“ pistoli, aby se zastřelil. On však řekl, že se nezastřelí, jelikož chce dokázat svou nevinu. Ve zmanipulovaném procesu byl odsouzen k doživotnímu pobytu na Ďábelských ostrovech ve Francouzské Guyaně. Stihl ještě napsat své ženě, aby se pokusila najít pravého viníka a tím ho očistila. ²²

Zvrat v Dreyfusově případě nastal, když na místo šéfa francouzské kontrarozvědky nastupuje plukovník Georges Picquart. Plukovník odhalí skutečného viníka, jímž je major Ferdinand Walsin-Esterházy, syn francouzského generála. Po odhalení ale o Dreyfusovi stále nikdo nic neví. Plukovník Picquart se snažil případ znovu vyšetřovat, ale jeho nadřízení si to nepřáli, a tak bylo zatím vše uloženo k ledu. Zlom nastal po vydání listu *L'Aurore*, který obsahuje dopis prezidentovi Francie Félixu Fauremu. Dopis nenapsal nikdo jiný než samotný Émile Zola, nazval ho „*Žaluji*“ (*J'Accuse*). V tomto listu Zola požaduje, aby byla pravda o Dreyfusově aféře konečně zveřejněna, obviňuje několik vysoce postavených důstojníků a neopomene také grafology, kteří se podíleli na obvinění Dreyfuse. Za toto veřejné prohlášení se Zola vystavuje velkému riziku odsouzení za pomluvu. K tomu také došlo. Zolu odsoudili k roku ve vězení. On před tímto rozsudkem prchá do Anglie. Přestože byl obviněn, dosáhl Zola, čeho chtěl. Vyšly na povrch nesrovnalosti v Dreyfusově případě. Dopis měl velký ohlas u spousty významných francouzských intelektuálů, kteří později založili Ligu lidských a občanských práv. A po tom všem se nakonec objevuje sám Alfred Dreyfus. Zesláblý nemocí, která ho sužovala, předstoupil před vojenský tribunál. U tohoto tribunálu však neuslyší nic jiného, než že je

---

²¹Cit. MEVALD VODIČKOVÁ, Jarmila. Dreyfusova aféra: K rozsudku stačí důkaz z odpadkového koše. *History revue*. 2009, II. ročník, č. 5., str. 88.

²²Srov. Tamtéž, str. 88.

stále vinen. Zola to komentuje takto: „*Ježíš byl také odsouzen, ale jen jednou. Toto je vrchol omezenosti, hlouposti, krutosti a falše.*“²³

Dreyfusovi je doporučeno, aby požádal o milost, ta je mu poté udělena. Po sedmi letech obhájci konečně dosáhli zrušení rozsudku. Dreyfus se vrací do armády a je povýšen, navíc je jmenován Rytířem Čestné legie. Skutečný německý špion utíká do Anglie a na popud rodiny se nechává přejmenovat. Do Francie už se nikdy nevrátí.²⁴

2.3.2 Přátelství s Paulem Cézannem

Paul Cézanne byl nejbližším přítelem Émila Zoly, z toho důvodu shledáváme nutným jej zmínit i v této práci a stručně vylíčit, jak se jejich přátelství vyvíjelo. Je zřejmé, že pro Émila Zolu bylo Cézannovo přátelství velkým přínosem. Hlavním zdrojem myšlenek, ze kterých vychází tato kapitola, je kniha *Listy* od J. Bindera, kde je uvedena korespondence mezi É. Zolou a P. Cézannem.

Zola chtěl slyšet Cézannův názor na vše, co napsal, jeho názor pro něj byl důležitý. V dobách dobrých i zlých měl Zola vždycky komu si postěžovat a každý Cézannův dopis mu pomohl z chmurné nálady. Zola byl v Paříži velice osamělý, zanevřel na lásku, nemohl si najít žádnou partnerku, láska pro něj byla nepochopitelný cit, a tak žil prostřednictvím Cézannových problémů citových i jiných a dál se utápěl v osamělosti. Každý spisovatelský nápad, jenž se mu urodil v hlavě, nejdříve napsal do dopisu Paulu Cézannovi, přesně mu vylíčil, co má v plánu napsat, a pak vše zrealizoval. Zolův ryzí charakter se utvářel právě díky tomuto přátelství, protože k Paulovi Cézannovi byl Zola skutečně upřímný, i když se mu zrovna nedařilo.

Paule Cézanne byl důležitým člověkem v životě Émila Zoly. V době dospívání spolu trávili veškerý volný čas, předčítali si básně, povídali si o literatuře a obdivovali přírodu kolem Aix. Již v této době se formovala jejich budoucí povolání, proto je jejich přátelství důležité v době, kdy se Zola rozhodl být spisovatelem. Cézannova podpora, ač byla později projevována už jen v korespondenci, ho velice inspirovala. V době, kdy se Zola stával slavným, měl pocit, že by měl být slavný i jeho přítel, a tak se mu snažil pomoci. Snažil se obyvatele Paříže seznámit se Cézannovou tvorbou a tím ho dostat do

---

²³ Cit. MEVALD VODIČKOVÁ, Jarmila. Dreyfusova aféra: K rozsudku stačí důkaz z odpadkového koše. *History revue*. 2009, II. ročník, č. 5., str. 88.

²⁴ Srov. Tamtéž, str. 88.

povědomí. Ale Zola měl pocit, že sám Cézanne se dostatečně nesnaží a že jeho dílo je pro lidi té doby stále nepochopitelné.

Zola se přátelil s Paulem Cézannem už v dobách svého dospívání, kdy studoval na lyceu v Aix-en-Provence. Cézanne zde vyrostl. Odtud také pochází většina jeho obrazů s námětem hory Saint Victoire. Zola společně se Cézannem obdivoval Victora Huga i A. Musseta. Paul Cézanne je významným představitelem impresionismu. Mnozí ho znají jako „*otce moderního umění*“. Jeho rodiče si přáli, aby se stal právníkem, ale on toužil po tom být malířem. Časem otec svolil, aby se jím stal, proto Paul odjel do Paříže studovat malířství. Začínal s portréty, snažil se zachytit psychologii postav. Zolův otec byl inženýr, Cézannův otec byl bohatým bankéřem. Jako většina mladých lidí i oni snili o zářivé budoucnosti a užívali si radostí života. Dvořili se mladým dívkám, hráli na procesích, hráli divadlo a nejvíce si užívali dlouhých výletů, na kterých nasávali přírodu a užívali si volnosti.

V těchto dobách se Cézanne zamiloval do přírody, lákaly ho čerstvý vzduch, voda, zářící slunce, skaliska a rokliny. Společně si četli Hugovy a Mussetovy verše. Po smrti Zolova otce matka rozhodla, že se vrátí do Paříže, kde tušila podporu od příbuzných. Tak to vypadá, že nerozlučné přátelství spěje ke konci. Oba hoši se ale domluvili na společné korespondenci, aby si byli stále blízko. Cézanne občas prokládá dopisy básněmi, žerty v rýmech, hádankami, rébusy, náčrty. Později má Cézanne problémy s otcovou ctižádostivostí a bojuje o svobodu, proto píše Zolovi méně a dopisy jsou kratší a strohé, na druhou stranu stále plné umělcových názorů a cílů, což je pro nás zpětně zajímavé. U Zoly tomu bylo jinak. Je sice mladší, ale zato zkušenější, má těžší život. Nedokončil studia a chtěl si brzo začít vydělávat, chtěl být nezávislý a věnovat se literatuře. Zpovídá se Cézannovi, jeho dopisy jsou psány špatným jazykem, těžkopádným a neobratným slohem. Nikdy bychom neřekli, že z tohoto chlapce bude jednou autor Rougonů. Píše bystře a pohotově, ale těžko bychom našli neotřelý obraz nebo nenucený větný obrat. Zola se jako spisovatel vybarvil až dlouho po tom, co skončilo dopisování se Cézannem.

V době, kdy Zolovi vyšla první kniha, jeho přátelství se Cézannem poprvé zakolísalo. Spisovatele pohltila divoká Paříž, kde žádné vlídné srdce nemá šanci, je zde místo jen pro chladné a nemilosrdné, které se probíje všude. Ještě dlouho se Zola snaží podpořit Cézanna finančně i publikačně, snaží se prosadit jeho díla v Paříži. Zola charakterizuje metodu moderního krajinářství, jímž se zabývá i Cézanne. Soudobí krajináři

se snaží oprostit od konvenční přírody a obohacují ji o individuální interpretaci. Proto si Cézanne a jeho současníci nevybírali mnoho námětů, spíše se snažili zobrazit jeden pokaždé jiným pojetím. Později Zolovo nadšení pro Cézanna značně polevilo. Stále věřil v jeho nadání, ale pochyboval, že je malíř schopný ho správně vyjádřit.²⁵

*„Cézanne dráždil diváky nejprve svou nespoutanou obrazotvorností, později nekompromisní vyjadřováním svého pohledu na věci a přírodu jako celek. Studoval účinnosti světla a vzduchu a snažil se je vystihnout barvou. Jeho citlivé oko vnímalo velmi jemné odstíny a polotóny. Poznal, že předměty nemají vlastní specifické barvy, nýbrž je navzájem odrážejí a mezi nimi a okem prostředkuje vzduch.“*²⁶ Málokdo mu rozuměl, Zola však už nakonec mezi touto hrstkou nebyl. Měl připomínky k impresionistům obecně, nezdála se mu jejich prostřednost, roztříštěnost, nelogičnost, přehnanost a neplodnost.

Později o Cézannovi napsal, že ještě bojuje s technikou a jeho díla připomínají tvorbu Courbeta nebo Delacroixe. Cézanne mu v mnoha věcech dával za pravdu, ale v tom zásadním se rozcházel. Malíř se nepovažoval za impresionistu, snažil se být klasikem, který přesně zobrazuje pojetí přírody s osobním prožitkem. Když si Cézanne začal zase věřit a plánoval, co všechno chce veřejnosti předvést, objevilo se Zolovo *Dílo*, navenek dějiny bojů za moderní umění, uvnitř vyznání poměru k hnutí a soud o Cézannově budoucnosti. Cézanne nebyl tak dotčen tím, že hlavní postava se nebezpečně podobala jemu samotnému, mrzel ho spíše náznak zklamání nad tím, kam to dopracoval, neboť nedosáhl úspěchu, který byl pro ctižádostivého Zolu tak důležitý. Tímto jejich přátelství téměř skončilo. Cézanne to bral jako zradu. Mnohokrát se pohádali a zase usmířili. Po tom, co Cézanne poděkoval Zolovi za knihu, už se nikdy nesetkali.

Po dvanácti letech se Zola setkal s obdivovatelem Cézanna. Snažil se sám sebe obhájit, uznal, že už pochopil Cézannovu tvorbu, ocenil jeho upřímnost a pravdivost. Zola se už o něco dříve objevil v Aix, ale Cézanna nevyhledal, styděl se za svá prohlášení. Při vyvrcholení Dreyfusovy aféry se jejich společní přátelé snažili přesvědčit Cézanna, aby Zolu navštívil v Paříži, ale on odmítl. V roce 1902, kdy se dozvěděl o Zolově smrti, Cézanne plakal a strávil den o samotě.

Zakončíme tuto podkapitolu slovy J. Bidnera, jež vyjadřují, jak bylo Cézannovo přátelství důležité pro Zolovu tvorbu i pro něj samotného.

---

²⁵ Srov. Binder, J.: *Listy - Paul Cézanne, Emile Zola*, Praha 1958, str. 103-104.

²⁶ Cit. Tamtéž, str. 104.

„Třebaže oba umělci nesdíleli celou svou životní dráhu společně, můžeme říci, že bez Cézanna by Zolovo dílo nebylo dojísta takové, jak je známe dnes, a že také Cézannovo umění vděčí příteli za mnohý podnět a oporu. A právě v onom ušlechtilém zanícení, jež v obou mladých přátelích vzbuzovala společně sdílená láska k umění, tkví doposud kouzlo jejich jinošských písemných projevů.“²⁷

2.3.3 Zolova záhadná smrt

Émile Zola umírá ve svém domě, dne 28. září 1902. Příčinou smrti bylo udušení jedovatým plynem, oxidem uhelnatým. Na první pohled to vypadá jako nehoda - ucpaná kamna v jeho pokoji způsobila udušení. Trnobranská, autorka článku, pochybuje o tom, že se jednalo o nehodu. Při vyšetřování této události se objevilo několik nesrovnalostí, které nasvědčovaly tomu, že Zolova smrt nebyla jenom nehoda. Poté, co byl Dreyfus omilostněn, se Zola vrátil zpátky do Francie. Obhajováním Dreyfuse si udělal mnoho nepřátel, proto se zdá na první pohled jasné, kdo by mohl být vrah. Další teorie zase mluví o tom, že jeho depresivní romány, které byly plné pesimismu, mohly být náznakem Zolova sklonu k sebevraždě. Nicméně existují určitě i snadnější způsoby, jak ukončit svůj život.

Pokud se ohlédneme za teoriemi, které jsou spojené se spisovatelovou smrtí, můžeme nejvíce věřit tomu, že se Zola mohl zdát někomu jako nepohodlná osoba, kterou je potřeba odstranit, aby se podobné výstupy jako v případě Dreyfusovy aféry už nikdy neopakovaly. Pravdu se ale asi už nedozvíme.²⁸

3. Postavení žen do 19. století

„Nechápu, proč se máme stále zajímat o muže nebo dokonce o jejich bitvy. Dějiny ženy jsou většinou mnohem zajímavější.“

*Theodor Fontane, Unwiederbringlich, 1891*²⁹

Uvedený citát si můžeme vykládat tak, že pokud se zajímáme o vývoj lidstva, je zajímavější se zaměřit na život ženy, který se s postupem času vyvíjel s klesajícími i rostoucími tendencemi. Ženy dávají nový život, ženy vychovávají naše budoucí generace,

²⁷Cit. Binder, J.: *Listy - Paul Cézanne, Emile Zola*, Praha 1958, str. 106.

²⁸Srov. TRNOBRANSKÁ, Jana. Záhadná smrt Emila Zoly: Smrt nebo sebevražda?. *Enigma*. 2010, roč. IV., č. 11., str. 63.

²⁹Cit. BOCKOVÁ, G.: *Ženy v evropských dějinách, od středověku do současnosti*, Praha, 2007, str. 7.

vše důležité leží v jejich rukách. Muži pak odchází od svých matek bojovat do války nebo pracovat a celým jejich životem je provází výchova, kterou od nich dostali.

V této kapitole bude nastíněn vývoj postavení ženy ve společnosti do 19. století, dále stručně popsána situace ženských hnutí ve Francii, popis vývoje postavení ženy za dob Francouzské revoluce, vstup měšťanských žen do odborné práce, líčení boje žen o vzdělání a zaměstnání a na závěr malá zmínka o feminismu.

O vývoji postavení ženy se dočteme v knize od S. K. Neumanna *Dějiny ženy*. V této knize jsou přehledně uvedena všechna důležitá fakta o tom, jak ženy bojovaly o rovnoprávnost v průběhu celých staletí, proto je tato kniha použita jako podklad pro následující podkapitoly. Kniha *Ženy v evropských dějinách od středověku do současnosti* G. Bockové slouží jako sekundární zdroj informací. Po prostudování několika publikací zabývajících se tématem vývoje postavení ženy se jeví tato dvě díla jako věrohodný zdroje informací.

3.1 Historický vývoj postavení ženy

Z historického hlediska se o vývoji postavení dá hovořit až od 19. století, jelikož do té doby byl boj žen o jejich práva sotva patrný. Existovalo jen pár žen, které měly díky svému vysokému postavení možnost něco změnit. Velká ženská hnutí, která vybojovala práva na vzdělání a odbornou práci, vznikala až od 19. století. Proto se v této kapitole zabýváme především tímto stoletím.

Do začátku 19. století se neobjevila žádná ženská hnutí, která by se výrazně snažila o změnu postavení ženy ve společnosti. Objevily se jen některé významné ženské osobnosti, které využily svého postavení k vyjádření svých názorů a snažily se vstoupit tam, kam se zatím žádná žena nevydala. První učené ženy byly v renesanční Itálii, kde byla zavedena móda tyto ženy vyzdvihovat a debatovat o nich. Byla to forma společenské zábavy. Bohužel tato móda neměla pro emancipaci žen žádný velký význam. Ve Francii, Anglii a Německu na tom byly ženy ještě hůře, jelikož jejich bohatství a krása nedosahovala takových výšin jako u italských žen. Trvalo tedy déle, než ženy začaly prahnout po vzdělání a rovnoprávnosti.

Jednou z renesančních žen byla Francouzka italského původu **Kristina Pisanská** (Christine de Pisan). Její intelektuální vývoj byl spojen s potřebou vydělat peníze, aby uživila sebe a své děti. Živila se jako spisovatelka a díky svému úsilí byla úspěšná. Její

Román o růži, který líčil život Karla V., měl velký ohlas i ve světě. Polemický spis „*La cité des dames*“ je ideálním dílem pro posouzení ženského postavení té doby. Vypráví příběh italské juristky Novelly d'Andrea. Prostřednictvím tohoto díla bojuje za možnost vědeckého vzdělání žen, vystupuje proti mužům, kteří jsou dle jejího názoru proti ze strachu, aby se ženy nestaly chytřejšími. **Mademoiselle de Gournay** (Marie Le Jarc de Gournay) byla adoptivní dcerou Montaigna a následovnicí Kristiny Pisanské. Této ženě šlo o rovnoprávnost pohlaví s výjimkou branné povinnosti. Další učené francouzské ženy, které vynikly, byly **Markéta Navarrská** (Marguite d'Alencon de Navarre), známá svým *Heptameronem*, a **Markéta z Valois** (jinak Markéta Francouzská), manželka krále Jindřicha IV. a autorka díla „*Mémoires*“ (Paměti). Vydala spis, ve kterém popisovala převahu ženského rodu a nízkost soudobého mužského světa. V neposlední řadě zmíníme **Annou Dacierovou** (Anne Lefèvre Dacier), která vynikala svou inteligencí. Byla překladatelkou Plauta, Aristofana, Terence a Homéra. Naneštěstí se ženská učenost stala pouhou módou dobré společnosti. Objevovaly se tzv. *précieuses* (preciózky), ženy ze společenských salónů, které svou vzdělanost jen předstíraly, později se z nich staly afektované ženy. Ty byly právem zesměšňovány Moliérovými veselohrami, zejména hrou *Les Précieuses ridicules* (Směšné preciózky).³⁰

V Anglii byla situace jiná, svobodomyšlný politický vývoj měl vliv také na obecné mínění o ženě. Ženy z vládnoucích tříd měly některá politická práva. Měšťanky a velkostatkářky posílaly své zástupce do parlamentu. I v některých státních úřadech byly zaměstnávány ženy, například u smírčího soudu. V roce 1697 veřejně vystoupil Daniel Defoe, autor *Robinsona Crusoe*, s návrhem založení ženské akademie: „*Kdyby vědění a rozum byly pro ženské pohlaví zbytečnými přídávky, nebyl by jim Bůh poskytl k tomu schopnosti.*“³¹ Předchůdkyně ženského hnutí byla **Mary Astellová**, která kritizovala výchovu žen. Můžeme jí považovat za současnici Kristiny Pisanské. Mary Astellová chtěla, aby byly založeny ústavy, kde se budou ženy učit všem vědám. Věcně se obracela proti právu silnějšího: „*Předčí-li podle přírodního zákona každý muž každou ženu, nesměla by ani největší královna panovati, nýbrž bylo by jí poslouchati posledního sluhu... Dává-li pouhá síla právo vládnouti, jsme povinny poslušností každému nosiči břemene... Ale nejsilnější muž není vždy nemoudřejší... Duch jest dar, ježž bůh rozdělil pohlavím*

---

³⁰Srov. Neumann, S. K.: *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*, Praha 1999, str. 997.

³¹Cit. Tamtéž, str. 998.

nestranně.³² Přestože se snažila, nebyla zatím úspěšná. Na začátku 18. století byly ženy v Anglii zbaveny volebního práva a celá otázka ženské rovnoprávnosti byla odsunuta na vedlejší kolej.

V Německu se situace vyvíjela velice pomalu, žádné prudké myšlenkové výboje, jen rozvláčené teorie, kterými se zabývali humanisté. Ženy zatím na žádný velký krok nebyly připravené. Předchůdcem bojovníků za ženské hnutí byl filosof Kornelius Agrippa z Nettesheimu. V roce 1505 vyšel jeho spis, který částečně popisoval přednosti žen a částečně působil jako obrana ženského práva na vzdělání. Nelíbí se mu způsob výchovy mladých děvčat, dle jeho názoru tato výchova vede k lenosti a neschopnosti vyrovnat se mužům v duševní síle. Žádné tyto teorie však nevedly k pokroku, ženy se spokojily jen se základním vzděláním. Našlo se jen pár výjimek, například Charitas Pirkheimerová, která po boku svého bratra našla zalíbení v německé vědě a umění. Nepatrná změna nastala na začátku 17. století, ale v této době už bylo ženské i mužské učení neplodné a často jen napodobovalo myšlenky, které už byly někým vysloveny. Citlivější ženy ani tento způsob neunesly, proto se ubíraly směrem mysticismu a náboženství. Ženy prahnoucí po vzdělání v 18. století byly zastíněné metresami okupující trůny a lvicemi zářícími v salonech. V této době, kdy móda znamenala vše, měly být ženy hubené, obarvené, zmalované. Zanikala veškerá přirozenost a s ní se ztrácel i cit pro lásku, umění a vědu. Tato situace napomohla ženám, aby si uvědomily svoje postavení ve společnosti a rozhodly se situaci změnit. Žena poté konečně ovládla nejen společnost, módu a umění, ale také politiku. Po boku svého manžela vyjadřovala svůj souhlas i nesouhlas a muž se poprvé nechal ovlivnit jejími názory.

3.2 Vývoj postavení ženy v dobách Francouzské revoluce

Francouzská revoluce byla velkým mezníkem v emancipaci žen, po vydání *Deklarace lidských práv*, kde byl jako občan uveden muž. Ženy se poprvé vzepřely a začaly bojovat, za stejná práva jako mají muži. Odpověď na oficiální deklaraci napsala Olympe de Gouges, nazvala jí *Deklarace práv ženy a občanky*.

Diderot, d'Alembert, Voltaire, Montesquieu a Rousseau, to jsem jména revolučních ideologů. Tito muži stáli za zrodem třídního převratu a ženy rozdělávali podle třídní příslušnosti. Měšťánské ženy plné revolučních idejí a třídního uvědomění se připravovaly

---

³²Cit. Neumann, S. K.: *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*, Praha 1999, str. 998.

na svůj vstup do politiky. Neckerová, Rolandová, Condorcetová a Staělová, to jsou dámy, v jejichž salonech se scházely vůdčí osobnosti revoluce a kde měly názory žen stejnou váhu jako ty mužské. Tyto ženy mnohdy lépe reprezentovaly měšťanskou revoluci než jejich manželé (tak tomu bylo například u Rolandů). K tomu všemu značně přispěl vliv Ameriky.³³

Americké ženy byly odpůrkyněmi anglického panství. U Mercy Otisové Warrenové, sestry bojovníka za svobodu Jamese Otise, se scházeli vůdci hnutí proti oddělení kolonií od Ameriky. Mercy si dopisovala s Jeffersonem, tato korespondence zřejmě ovlivnila i sepsání *Prohlášení nezávislosti*. Mercy Otisová Warrenová spolu se svou přítelkyní Abigail Smithovou Adamsovou, která byla manželkou prvního prezidenta Spojených států, bojovala za rovnoprávnost ženského pohlaví. V roce 1776, kdy se sešel kontinentální kongres kvůli ústavě, napsala Adamsová svému manželovi, že pokud se v této ústavě nebude věnovat dostatečná pozornost ženám, jsou připravené bojovat a odmítnou se podrobit zákonům. Též žádala, aby ženy směly studovat na veřejných školách. Tuto svou žádost odůvodnila tím, že je třeba nejprve řádně vzdělat ženy, aby mohly mít hrdiny, státníky a filozofy. A tak byly školy otevřeny všem ženám. Politická rovnoprávnost ale byla ve Spojených státech zamítnuta. První státy, které poskytly volební právo ženám, byly New Jersey a Virginie. Tento počín vyvolal velkou pozornost nejen v Americe.³⁴

V roce 1786 bylo založeno lyceum v Paříži pod vedením Montesquieua, La Harpa a Condorceta. Toto lyceum se stalo útočištěm mnoha nadaných žen a menšího počtu mužů. Na lyceu přednášeli encyklopedisté a jejich žáci matematiku, chemii, fyziku, dějiny, literaturu a filozofii, avšak s rozšiřující se revoluční náladou se z přednášek staly agitační proslovy. Revoluční měšťanské ženy se nesnažily vymyslet žádné ideje rovnosti a spravedlnosti, spokojily se se zlepšením životní úrovně a možností účasti v politické sféře. Nestály o vzdělání, avšak jejich vztah k pracovnímu životu byl zajisté odlišný od žen aristokratek, které si ani neuměly představit, jaký život vedly měšťanky. Později, s vývojem revoluce se měšťanské ženy staly jejími odpůrkyněmi. Zpočátku bylo národní shromáždění zahrnováno peticemi a letáky, aby bylo právo žen na vzdělání zákonem uznávané, ale konstituce tento návrh razantně odmítala. Tayllerand dokonce předložil návrh, aby bylo ženské vzdělání omezeno na minimum, odůvodnil to tím, že by ženy

---

³³Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 999.

³⁴Srov. Tamtéž, str. 999.

neměly být státními občany. Gisele Bocková píše v knize *Ženy v evropských dějinách* o tom, jak ženy sepisovaly tzv. „sešit stížností“, v těchto sešitech bylo například uvedeno: „*Ženy třetího stavu přicházejí téměř všechny na svět bez majetku, jejich výchova je žalostně skrovná a již v útlém věku „je učí pracovat“ a v patnácti letech si musí za ubohou odměnu vydělávat na obživu. Pokud jsou hezké, stávají se kořistí svůdců a potom utíkají do Paříže, aby tu snáze skryly svou „hanbu“ a zde se vzhledem k „obtížnému hledání počestného výdělků“ a v důsledku silné poptávky ze strany mužů stávají obětí prostituce.*“³⁵ Tvrdí, že ženy mají svou úlohu určenou od pradávna, starat se o rodinný krb a vychovávat děti, a proto by jejich vzdělání nemělo být stejné jako vzdělání mužů. Národní shromáždění se na základě všech tvrzení dohodlo, že dívky budou chodit do veřejné školy pouze do 8 let. Poté budou předány do domácí výchovy rodičů. Pokud rodiče nemohou výchovu zajistit, budou dívky posílány do světských ústavů, které slouží jako náhrada za kláštery, kde se dívky naučí všemu, co je potřeba, aby mohly být manželkami a matkami. Změna nastala až v roce 1793, kdy se rozhodlo, že děti ve věku 5 až 12 let budou bez rozdílu pohlaví vychovávány v „*Maison d'égalité*“ („*Dům rovnosti*“).³⁶

Francouzská revoluce se dostala do konfliktu s ženami, podpořit je dokázal až Condorcet, který se v některých svých projevech zmínil o požadavcích ženské rovnoprávnosti. Vycházel z toho, že ženy stejně jako muži jsou schopni mravní výchovy a oplývají city i rozumem, a proto by měly mít stejná práva. Chtěl, aby ženy měly pasivní a aktivní volební právo, nesouhlasil s tím, že by se ženy neměly volit do úřadů. Obecně prohlašoval, že ženy jsou schopny vykonávat povinnosti a hodnosti stejně jako muži a není třeba se ohrazovat tím, že ženy mají doma děti a musí se starat o jejich výchovu a o domácnost, protože ne každá žena má doma děti a manžela, takže tráví čas hýřením. Pokud si tyto radosti odeprou, mohou se stejně dobře věnovat povinnostem a politice jako muži. Revoluce se však obracela k Condorcetovým teoriím zády, spíše se upírala k Rousseauovým myšlenkám a nahlížela nedobře na ženy, které vybočovaly z řady a byly vůdkyněmi ženských revolučních hnutí. Mnoho z nich bylo popraveno, protože si revoluční logiky vyložily po svém, citlivěji, než by se slušelo na člověka s revolučním smýšlením.³⁷

---

³⁵Cit. BOCKOVÁ, G.: *Ženy v evropských dějinách, od středověku do současnosti*, Praha, 2007, str. 52.

³⁶Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1000.

³⁷Srov. Tamtéž, str. 1001-1002.

3.2.1 Vývoj ve Francii

Ženská hnutí o sobě dala opět vědět po červencové revoluci. Muž, který prohlašoval, že ženy by měly být osvobozeny od mužské tyranie, zejména v pohlavním životě, byl utopický socialista Claud Henri de Saint-Simon, který nazval své myšlenky saint-simonismus. V Paříži v letech 1832 – 1834 vychází časopis *La femme nouvelle* (Nová žena), který prohlašuje, že ke zrození takové nové ženy je potřeba, aby se změnily zákony a mravy. Žena se musí domáhat svého práva na práci. Toto jejich právo je prvním krokem k osvobození. Noviny *La Gazette des femmes* (Ženské noviny) se také postavily za ženská hnutí, jejichž práva už dlouho hájila. V roce 1847 přednášel Arnošt Legouvé mravní dějiny ženy, které později vydal jako spis s názvem *Histoire morale des femmes* (Mravní dějiny ženy). Počátky boje za ženská práva se datují od roku 1850, kdy bylo zákonem určeno, že každá obec s více jak 800 obyvateli musí založit minimálně jednu školu. Povolení ženám chodit na přednášky na Collège de France bylo také jistým prvním krokem. Bohužel osudný rok 1848 opět pozastavil pokrok v této oblasti. Hojně se začaly objevovat výchovné kláštery, které opět znemožnily výuku na vyšších dívčích školách, a též tuto konkurenci nezvládly světské penzionáty. Buržoazie raději dávala své dcery do prostorných klášterů se zahradou než do studených a temných světských ústavů. Přednost ve výuce byla dávána řádovým sestrám, a tak učitelkám nezbývalo nic jiného než pracovat jako služky za dvě stě franků ročně. Soukromé učitelky pracovaly do úmoru (někdy až čtrnáct hodin) za čtyři franky denně. Ženy ani neměly moc pracovních příležitostí, a tak se stalo, že v roce 1864 bylo v Paříži 3000 učitelek klavíru.³⁸

Až změna, která proběhla v Anglii, donutila francouzské ženy k jednání. Paní Allardová a Jules Simon založily po anglickém vzoru společnosti na přípravu žen k odborné práci. Pro ženy se otevřely také průmyslové a obchodní školy. Ženy se začaly objevovat za přepážkami pošt a stát jmenoval první školní inspektorky. Ve Francii, stejně jako v Americe a Anglii, se ženy dožadovaly vstupu na přednášky z medicíny. Osobně na tom měla podíl Madeleine Brésová. Její žádost byla předložena na ministerstvu a po vystoupení kněžny Eugenie se pařížská univerzita otevřela pro ženy a dovolila jim vzdělávat se.³⁹

---

³⁸Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1009.

³⁹Srov. Tamtéž, str. 1009.

I přes zpřístupnění univerzity pro ženy se situace ve Francii vyvíjela pomaleji než v Americe a Anglii. Ženám chybělo předchozí vzdělání k tomu, aby mohly na univerzitu. To se muselo změnit. V roce 1880 vznikl zákon, který nařizoval povinnost zakládat vyšší dívčí školy. Bohužel se tyto školy nerovnaly chlapeckým gymnáziím, ale byl znát alespoň nějaký pokrok, když stát uznal, že je potřeba, aby se ženy vzdělávaly. V roce 1881 vznikla v Sevrésu *l'école normale*, kde studovaly ženy na učitelky pro dívčí školy. V roce 1870 se pro ženy otevřely všechny fakulty s výjimkou teologické. Největší odpor ženy zažily opět v lékařském oboru, kde byly velkými nepřáteli studentů i učitelů. Ani na umělecké akademii ženy nechtěli, i když v té době už bylo ve Francii několik oblíbených malířek. Muži byli pohoršeni představou, že by společně se ženami pozorovali nahé modely, stejně jako je nejdřív urážela představa, že by pracovali společně v nemocnici nebo na klinice. Až v roce 1897 se konečně otevřely i dveře umělecké akademie a byly uvolněny peníze pro vytvoření čistě ženských ateliérů pouze pro studentky.⁴⁰

3.3 Významné ženy bojující za rovnoprávnost

Mnoho osobností se proslavilo svými teoriemi a propagačními programy v boji za ženskou rovnoprávnost. Za všechny tyto důležité lidi budou v následující kapitole zmíněny dvě ženy, které stojí za důležitými spisy o právech žen na práci a vzdělání. Pro jejich tvrzení je mnohdy veřejnost zavrhlá nebo byly dokonce odsouzeny.

3.3.1 Olympia de Gouges

Olympia de Gouges spolupracovala s revolučními kluby a navštěvovala také jejich shromáždění. Dnes jí považujeme za klasiku, ale v době, ve které působila, byla pro většinu lidí podivín a outsiderka. Nemůžeme o ní ani říct, že by byla typickou bojovnicí za ženská práva. Dětství strávila v provincii, pocházela ze skromných poměrů, takže její vzdělání nebylo vysoké. V roce 1770 se de Gouges přestěhovala z jihu Francie do Paříže, kde se stala tzv. *galantní ženou*, ale držela se mimo šlechtické a učené salony. Přestože své spisy většinou diktovala, stala se de Gouges literátkou, přezdívanou *femme de lettres*. Její texty byly provokující, podporující politickou činnost. Texty šířila pomocí brožur a

---

⁴⁰Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1009-1010.

plakátů. Od osmdesátých let 18. století pracovala jako publicistka a psala hlavně o politice.⁴¹

De Gouges napsala spis *Prohlášení práv ženy a občanky* jako reakci na *Prohlášení práv člověka a občana*, které bylo vydáno dva roky předtím. De Gouges své dílo dokončila několik dní před 13. zářím 1791. V tento den Ludvík XVI. schválil ústavu, která jednoznačně vylučovala ženy z definice aktivního občana. V tomto díle de Gouges napadá několik článků ústavy a sama navrhuje řešení stěžejních otázek ohledně diferenciaci pohlaví. V ústavě *Prohlášení práv člověka a občana* je člověk označován slovem *homme*, což jednoznačně znamená muž, ne člověk. To značí neuniverzálnost *Prohlášení práv* a de Gouges navrhla, aby slovo *homme* bylo nahrazeno slovem *individum*.⁴²

Olympia de Gouges ovlivnila mnohé ženy a největší změnu způsobila v módním časopisu „*Journal des femmes*“, který se změnil na první list ženského hnutí s názvem „*L’observateur feminin*“ (*Ženský pozorovatel*).⁴³

Ženský politický boj dosáhl svého vrcholu v době Konventu, který je znám také pod názvem Národní Konvent. Ženská hnutí se vyznačovala ctižádostivostí, ale do politické situace zasahovala bezvýsledně, a tak Konvent společně s pařížskou Komunou zaujaly odmítavý postoj vůči těmto ženám. Vytýkaly jim nemravný život a vznětlivost, tyto vlastnosti dělaly jejich zasedání příliš divoké. Ani politici se nepostavili za ženská hnutí, ani jim se nelíbilo, jakým způsobem ženy zasahují do politiky. A tak ženy zůstaly prakticky samy, bez jakékoliv podpory ze strany mužů. Tato situace směřovala k jedinému. Konvent navrhl definitivní zrušení ženských spolků. Například radikální poslanec Amar s návrhem zrušení souhlasil a dokonce uvedl několik důvodů, proč by mohly být ženské spolky nebezpečné. Tvrdil, že cílem národních spolků je odhalovat činnosti proti obecnímu blahu, dohlížet na občany, státní úředníky i samotný zákonodárny sbor. Dále uvedl, že je třeba se učit z chyb, které mohou vzniknout na základě politických nařízení. Podle jeho názoru ženy nejsou schopny vykonávat tuto těžkou práci se stejnými výsledky jako muži. Opakoval známé heslo, že žena se zrodila, aby vykonávala jiné povinnosti, jež jí určila sama příroda. Nebezpečné mu přijdu ženy i z hlediska povahy, jsou prý více náchylné k rozčílení než muži, a tudíž nedokážou řešit nic s chladnou hlavou. Možná na tom byla

---

⁴¹Srov. BOCKOVÁ, G.: *Ženy v evropských dějinách, od středověku do současnosti*, Praha, 2007, str. 66-67

⁴²Srov. Tamtéž, str. 67-71.

⁴³Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1002.

trocha pravdy. Ženské spolky byly definitivně zrušeny 30. října 1793, neobešlo se to bez bouřlivých protestů, ale rozhodnutí bylo konečné. Ženy měly dokonce ze zákona zakázáno scházet se ve větším počtu, tolerováno bylo 5 žen.⁴⁴

3.3.2 Marry Wollstonecraftová

Střed ženského hnutí byl nicméně tak silný, že se nedal jen tak zastrašit. V době hospodářského vývoje hnutí sílilo a zrábalo. Za revoluce se ve Francii ženám nepodařilo upevnit své postavení. Důsledky revoluce byly ničivé a ženská otázka se opět odsouvá do pozadí. Obecně zatím lidé na tento krok nebyli připraveni.

Lépe na tom byla Anglie a Německo, tyto dva státy měly čas se zabývat ženskými hnutími do hloubky. V této době přichází německý historik Meiners, který vydává v roce 1788 *Dějiny ženského pohlaví*. Meiners tvrdí, že žádné naše dějiny nepřinášejí tolik dramatických zvrátů jako dějiny žen. V Londýně je Meinersovým současníkem W. Alexander, který v roce 1788 napsal knihu *Dějiny ženy*. V něm uvádí, že tak, jak se chová mužská populace k ženskému pohlaví, se na světě nechovají ke svým druhům ani zvířata. Nejstěžejnější dílo té doby, *Vindication of the Rights of Women (Obrana ženských práv)*, napsala Mary Wollstonecraftová, průkopnice ženské emancipace. Tento spis okamžitě upoutal pozornost a byl přeložen do francouzštiny i němčiny. Podle Lily Braunové si Mary Wollstonecraftová prožila všechny strasti života, a proto se při své profesi učitelky mohla zabývat otázkou výchovy a vzdělávání. Její první dílo tedy bylo o výchově mladých dívek. Poté následovaly nějaké překlady z němčiny a samostatné práce, kterými si autorka vybudovala přátelský vztah s nakladatelem Johnsonem. Tyto styky Mary zajistily místo v čele revolučního hnutí.⁴⁵

Vydáním spisu *Ospravedlnění lidských práv* se dostala do povědomí široké veřejnosti. Tato kniha byla prvním krokem k její hlavní práci *Obrana ženských práv*. Toto dílo bylo věnováno Tayllorandovi, jenž mohl ovlivnit reformu francouzského školství. Obranu ženských práv napsala Mary za několik týdnů. Byla plná myšlenek, někdy nesmyslně zpřeházených, avšak jasně z nich dýchala originalita spisovatelky. Mary nejvíce klade důraz na špatnou výchovu mladých dívek, která je příčinou chyb a slabostí žen. Společnost vychovává dámy, ale ne ženy. Jsou vychovávány, přesto neví, co se sluší.

---

⁴⁴Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1002-1003.

⁴⁵Srov. Tamtéž, str. 1003.

Vedou nezřízený život plný nicotných radovánek, nemají vytyčené žádné cíle, nejsou vedeny k práci. Ve volném čase se nevěnují umění ani přírodě nebo vědě. A proto z nich vyrůstají slabé bytosti bez vlastního názoru. V této fázi si je přebírají muži a pokračují v tomto způsobu výchovy. Výchova je jen umělá, tudíž podle Mary mají ženy šanci na nový život, pokud dostanou prostor, aby se mohly vyvíjet a stát se silnějšími. Až dosáhnou této úrovně, mohou se porovnávat s muži na intelektuální a mravní úrovni.⁴⁶

V porovnání s názory, které hlásal Condorcet, je Mary poněkud prozíravější, zato však zdrženlivější. Condorcet žádá pro ženy politickou rovnoprávnost, ale neuznává nevědomost jako důvod nerovnosti, jelikož muži se také nestanou právoplatnými občany až po zkoušce svých vědomostí.

V ostatních částech svého díla se Mary projevuje jako pravá revolucionářka. V mnoha myšlenkách napadá království, šlechtu a vojsko. Ženy by podle jejího názoru měly mít především hospodářskou nezávislost, což bylo v té době velmi pokrokové smýšlení. Těmito a mnoha dalšími výroky se stala nejradikálnější a nejosvícenější bojovnicí za ženská práva. Ještě v jednom bodě předběhla dobu. Žádá společnou výchovu dívek a chlapců na veřejných školách. Hájí svůj názor tím, že v dobách dospívání si děti vytvářejí tu nejčistší formu přátelství, ze které pak může vzniknout silnější a harmoničtější vztah. Poté navrhuje nejen duševní, ale i tělesnou výchovu, aby budoucí pokolení bylo silnější a zdravější a mohlo rodit a vychovávat zdravé děti.

Konec 18. století a začátek 19. století byla pro ženskou hnutí důležitá doba. Ženy se snažily změnit výchovu tak, aby byly schopné vykonávat odbornou práci. Objevovaly se první dívčí školy, ze kterých vycházely ženy dožadující se práce. Tyto změny se děly ve všech státech zároveň. Ženská hnutí dosáhla několika důležitých úspěchů. Tato problematika již však nezasahuje do tématu práce, a proto se zaměříme pouze na Francii.

3.4 Boj žen o práci a vzdělání

Urputný boj žen o vzdělání a zaměstnání byl veden od druhé poloviny 19. století. Důvody byly zřejmé. Ženy se uchýlovaly ke vzdělání kvůli hospodářským a sociálním poměrům. Jedním z hlavních důvodů byla nemožnost vdát se, jelikož bylo mnoho mladých neprovdaných žen a mužů vdavek chtivých bylo o poznání méně. Tak se

---

⁴⁶Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1003-1004.

stalo, že se ženy nad čtyřicet let, u nichž byla šance na manželství mizivá, rozhodly udělat ve svém životě ráznou změnu a počaly studovat a pracovat. Ale to samozřejmě neplatí jen pro starší ženy, i mladé měly problém s nalezením vhodného protějšku. Důvod byl jasný. Jak už bylo uvedeno výše, mladí měšťanští muži byli vychováváni v tom, že v této době žádná žena neumí být matkou a manželkou. Každá umí jen utrácet peníze a trávit čas na laciných zábavách, takže vlastně žádná není dost dobrá. Takto vychovávaní chlapeci vyrostli a žili si svůj život tak, jak jim celý život jejich matky radily. Měli svá zaměstnání, svůj plat, své bydlení, ale všeho bylo tak akorát pro ně samotné, takže manželka se jim do plánů nehodila. Tito muži se ze své samoty vysvobozovali občasnými známými, které jim poskytly vše, co potřebovali, a bez závazků, což bylo pro ně nejdůležitější. Jiný, logičtější důvod měli muži z občanských kruhů. Tito muži by se na rozdíl od mužů z měšťanské třídy rádi oženili, ale jejich práce zahrnovala časté cestování a stěhování se a jejich příjmy byly nedostatečné, takže by své rodině nebyli dostatečnou oporou.⁴⁷

Ve všech státech se situace vyvíjela obdobně. Na volná pracovní místa se hlásilo nepřeberné množství žen. Šlo o pracovní místa ve školství, listovních službách, bankovních službách. Došlo i na měšťanské ženy ze středních vrstev. I ony se ucházely o práci na úřadech a o odborná místa z důvodu ubývajících povinností spojených s domácností. Jde o zaopatřené ženy, jimž pokrok zajistil plynová ohniště, elektrické osvětlení, ústřední topení a parní prádlny. Pro jejich děti vznikaly stále novější školky, veřejné vyučování ve škole, byla zde možnost svěřit děti do ústavní péče na venkov. Navíc jejich muži, pracující a politicky činní, trávili doma stále méně času. Ženy tudíž měly spoustu volna. Pokrok měnil tradiční pojetí rodinného života. Nejlepší z těchto žen chtěly pracovat, a tak začaly s činností u dobročinných spolků. Tato práce je pak dovedla k touze po pravidelné činnosti.

Jednou z hlavních příčin rychlého vpádu žen do měšťanské práce bylo jejich nižší platové ohodnocení, což znamenalo velké úspory státu i podnikům. Při oceňování práce nešlo však o nižší výkon žen. Nejprve šlo o narušení tradiční role muže jako živitele, takže plat ženy se bere pouze jako příspěvek na živobytí. Tyto ženy jsou ochotny dělat za minimální plat a zabírají místa jiným, které jsou v nouzi a skutečně práci potřebují. Jejich sobeckost nezná mezí, neznají solidárnost a jedině, o co jim jde, je to, aby nebyly

---

⁴⁷Srov. NEUMANN, S. K. *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnografické a kulturně historické kapitoly*. Praha: Otakar II., 1999, str. 1115 – 1116.

osamocené. Později, při vzniku všeobecné nouze, se měšťanské ženy spojily s ženami s občanských kruhů.

Vedle měšťanské ženské práce se v 19. století vyvíjela i hromadná dělnická práce. S proletářskou ženskou prací přichází i stroje, které zautomatizují výrobu, a tak dostávají prostor ženy, které byly jako levnější pracovní síla praktičtější než silní muži, pro něž byla tato práce příliš snadná. A tak muži ustoupili ženám, protože s ženskou pracovní silou byly spojeny nižší náklady, a tudíž se podnikům vyplatilo vycvičit si je na obsluhu strojů. Začátek 19. století je znám svými vynálezy. Spřádací stroj, česací stroj, mechanický stav, tkalcovský a punčochářský stav, všechny tyto stroje byly vynalezeny ve stejné době jako stroj parní. Všechny vynálezy daly práci ženám, jelikož k jejich obsluze nebylo zapotřebí žádné síly, pouze zručnosti, již odjakživa oplývala žena více než muž.

Na závěr můžeme říct, že ženy musely ujit velký kus cesty a vybojovat spoustu bitev, aby jejich život byl smysluplný. Do začátku 18. století bylo dáno, že ženská role je pouze role matky, manželky a pečovatelky o domácnost. V té době to opravdu bylo to jediné, co ženy měly za úkol, a také se nedá říct, že by měly čas na něco jiného. Jediné ženy, které měly volný čas, byly ženy z vyšší společnosti, avšak těm nebylo dovoleno téměř nic, jediný jejich úkol byl reprezentovat. Bylo otázkou času, kdy se ženy proti tomuto stylu života vzeprou. Od 18. století se vše začalo měnit. Ženy z vyšší společnosti zatoužily po vzdělání, chtěly se vměšovat do politických záležitostí. Měšťanské ženy chtěly odborné vzdělání, aby se mohly zařadit do pracovního procesu, a tak se stát méně závislými na svých rodičích či manželích. S touhou po vzdělání přišla potřeba založení gymnázií a odborných škol pro ženy, kde by se mohly připravovat na budoucí povolání a další studium na univerzitách. Pokroku bránili muži, kteří viděli ženy jako konkurenci a nesouhlasili s tím, aby ženy zanedbávaly domácnost. Avšak s technologickým pokrokem, který přišel, nebylo žen tolik potřeba v domácnosti. Výchova dětí byla dána na bedra vychovatelek a pedagogů, a tak měly najednou ženy spoustu volného času a mohly se věnovat vzdělání. Řešením bylo vytvoření ženských hnutí a spolků, kde se sešli všichni, kdo souhlasili s tím, aby ženy a dívky měly stejné právo na práci a vzdělání jako muži. Bojovali prostřednictvím spisů, petic a letáků, někdy nebyli příliš úspěšní, ale jindy se zadařilo. Ženy se kousek po kousku blížily ke svému cíli. Po nemalém úspěchu hnutí, kdy bylo dosaženo zpřístupnění gymnázií a univerzit pro ženy a jejich vstupu do odborné práce, začaly chtít ženy víc. Požadovaly absolutní rovnoprávnost a volební právo. Od druhé

poloviny 19. století už tedy můžeme mluvit o tzv. feminismu, což bylo ženské hnutí, jehož hlavním cílem bylo získání volebního práva.

4. Obraz ženy ve vybraných dílech Émila Zoly

Jak je zřejmé z prezentované problematiky ohledně postavení ženy, ženy v románech Émila Zoly se již nacházejí v postavení vydobytém společností v období do 19. století. Pracují jako služebné, učitelky, obchodnice, lékařky, dělnice v továrnách a zakládají drobné živnosti. Muži je neomezují, naopak využívají nebo zneužívají jejich schopností. Analýzy románů *Zabiják* a *Nana* jsou charakteristickým obrazem žen v tomto postavení.

4.1 Ženy v životě Émila Zoly

Abychom mohli správně analyzovat obraz ženy v Zolových dílech, musíme se nejprve seznámit se ženami, které prošly jeho životem. Vlastnosti těchto žen se mohly stát předlohou k ženským postavám v Zolových románech, a proto je důležité se o nich zmínit.

Émile Zola už od mládí toužil po lásce, ale vytýkal ženám, že jsou příliš lehkovážné a nemyslí na sňatek, nýbrž na to, jak si svůj život užít co nejlépe. Tento názor ho donutil uvažovat nad tím, jak on sám si představuje lásku.

Mluvil se o vztahu s dívkou, která zemřela velmi mladá. Zola často popisoval ve svých dílech ženy, které měly shodné rysy. Proto vznikla domněnka, že šlo o nějakou ženu ze Zolova mládí, ale podle všeho šlo jen o dívku, kterou Zola viděl na nějakém obraze od malíře Greuzeho.

Poté se Zola snažil změnit život prostitutky, chtěl ji naučit čisté lásce k jednomu člověku. Příběh této ženy je částečně popsán v románu *Klaudiova zpověď*. Spisovatelův přítel Pajot si přečetl tento příběh a potom napsal Zolovi: „*Nečetl jsem tvou knihu, prosnil jsem ji, prožil jsem ji. Viděl jsem vedle sebe Bertu a její roztrhané šaty... Nemohu být zároveň soudcem i stranou... Skoro jsem se na tebe zlobil, když jsem viděl, jak jsi připomínal ono utrpení a chudobu. Styděl jsem se za tuto bídu, tak blízkou hanebnosti... A pak jsem si říkal, že lékař se nesmí bát sondovat rány... Jsi někdy odvážný, že to až děsí.*“⁴⁸ Zola sám později přiznal svou porážku ve snaze zlepšit charakter někoho, kdo je nenapravitelný.

---

⁴⁸Cit. Barbusse H.: *Zola*, Druševní práce, Praha 1933, str. 164.

Pak přišla Alexandrina Méleyová, kterou si Zola vzal v roce 1870 a žil s ní třicet pět let. Byla mu oporou v době úspěchů i strádání. Zolovi přátelé k ní měli zvláštní úctu. Alexandrina byla za všech okolností Emilovou dokonalou manželkou. Jejich manželství bylo šťastné a poklidné, domácnost vedená s pečlivostí. Zola odsuzoval promiskuitní ženy, ovšem on sám si skoro v padesáti letech našel milenkou. Byla jí dvacetiletá služebná Jeanne Rozertová. „*Byla hezká a roztomilá: veliká, dobře urostlá, tmavě hnědá, s bohatými vlasy, tváří snivě nakloněnou pod tíží těžkého uzlu vlasů, s velikýma, černýma a milýma očima. Jako by vtělená sladkost a prostota.*“⁴⁹ S touto ženou měl Zola nakonec dvě děti, dceru a syna. Paní Zolová se o mimomanželském vztahu dozvěděla a chtěla okamžitě odejít, ale nakonec manželovi odpustila. Rozhodla se dokonce spřátelit se s Jeanne a dětmi a vychovat je tak, aby mohly nosit jméno svého otce. Situace se uklidnila díky Alexandrinině moudrosti a rozvaze.

Tato nová domácnost dovedla Zolu k přeměně. Uvědomil si, že se z něj stává pupkatý děda, a tak se rozhodl, že ze sebe udělá hezčího člověka. Povedlo se mu to. Byl veselý a radostný. Milenkou a matku svých dětí popsal v díle *Doktor Pascal*. Zde vystupuje jako Clotilda. Tuto knihu věnoval své ženě, jeden výtisk poslal i Jeanne s věnováním, ve kterém jí děkoval za to, co spolu prožili, a hlavně za to, že mu dala děti, vedle nichž omládl.

Spisovatelova dcera Denise Le Blond-Zolová, která napsala o svém otci knihu, tvrdí, že Zolovy socialistické tendence byly výsledkem právě vztahu s Jeanne Rozerotovou.

Ženy, které patřily do Zolova života, dozajista ovlivnily jeho romány. Autor se často inspiroval jejich osobnostmi, také jim prostřednictvím svých děl sděloval, co k nim cítí. Každá dívka nebo žena, s níž se Zola seznámil, napomohla k formování jeho naturalistických tendencí. Právě charakter těchto hlavních postav bude hlavní tematikou následující kapitoly.

4.2 Ženy v tvorbě Émila Zoly

4.2.1 Zabiják

Pro analýzu obrazu ženy bylo vybráno dílo *Zabiják*. Hlavní postavou románu je Gervaisa, žena, jejíž charakter se mění v průběhu děje, a tím poskytuje obstojný příklad

---

⁴⁹ Cit. Barbusse H.: *Zola*, Druševní práce, Praha 1933, str. 166.

typického obrazu ženy v Zolových románech. Z počátku vede tato žena spořádaný život, avšak postupem času se dostává do finanční tísně a nakonec umírá osamělá a nešťastná. Další postava, vystupující v *Zabijákově*, je Nana. V tomto díle se seznamujeme s Nanou, od jejího dětství až po dospívání. Nana je protikladem své matky, nechce si vydělávat poctivou prací, je ochotná pro peníze udělat cokoliv.

4.2.1.1 Námět a žánr

Zabiják je sedmý román z cyklu Rougon-Macquartové. Vyšel v roce 1877 jako román na pokračování v časopise *La Bien republic*. Měl mnoho negativních ohlasů, proto byl stažen a dalšího pokračování se dočkal až po několika měsících v týdeníku *La République des lettres*. O námětu tohoto díla nám napovídá samotný název *Zabiják*, avšak není jasné, co nebo kdo je tím zabijákem. Můžeme říci, že je to alkohol, který ničí životy spousty lidí, ale on sám je spojen s určitými lidskými vlastnostmi, jako je lenost, slabá vůle, závist a škodolibost. *Zabiják* je v knize reálné místo, hospoda vedle jatek, kde se odehrává celý příběh. Do této hospody přichází Gervaisa pro svého muže a poprvé se napije alkoholu. V knize sledujeme psychický i fyzický vývoj všech hlavních postav po dobu dvaceti let, jejich radosti i strasti. Jelikož jde o naturalisticko-realistický román, nekončí šťastně, v závěru je většina hlavních postav po smrti nebo jsou nešťastní a chudí (kromě Lantiera a manželů Lorilleuxových).

Zola v tomto románu popisuje prostředí dělnické třídy, které bylo do té doby pro ostatní spisovatele nezajímavé. Sám Zola napsal v předmluvě, že jde o dílo, které je pravdivé. Je to první román o skutečných lidech a při čtení *Zabijáka* skutečně můžeme pociťovat, jak na nás atmosféra přímo dýchá. Zola chtěl především upozornit, že lidé pracující ve špatných životních podmínkách mají větší sklony k alkoholismu, jelikož jejich situace zdánlivě nemá žádné východisko - proto se snaží své problémy utopit v alkoholu. Postavy v románu vystupují v klasickém naturalistickém pojetí. Každý člověk je biologický jedinec, jeho chování ovlivňuje především dědičnost a prostředí, ve kterém žije. Bída, která tyto jedince sužuje, je nutí žít v děsivých podmínkách.

„Když realistický spisovatel líčí úpadek Coupeauovy domácnosti, popisuje bídu celé jedné třídy.“⁵⁰

---

⁵⁰Cit. Lagarde A., Michard L.: *Francouzská literatura 19. století*, Garamond, Praha, 2008, str. 487.

4.2.2 Hlavní postavy

Gervaisa - zpočátku mladá, pohledná, pracovitá, poctivá, šetřivá. Později se ale změnil v důsledku neblahých událostí provázejících její život. Coupeau - manžel Gervaisy, nejdříve pracovitý poctivý klempíř, abstinents, dobrosrdečný, starostlivý. Po pádu ze střechy to s ním jde z kopce, stane se z něj alkoholik, povaleč a věčný kritik své ženy a všech kolem sebe, nakonec umírá na delirium tremens. Lantier - Gervaisin bývalý přítel, otec Štěpána a Klaudia, manipulátor, falešný člověk, bez skrupulí, příživník, podvodník a velký lhář. Navenek se ale chová jako velký gentleman, který se o sebe umí postarat. Lorilleuxovi - sestra Coupeaua a její manžel, zlatníci, závistiví, nepřejícní a lakomí lidé. Goujet - kovář, který žije se svou matkou a odmítá se oženit, tajně je zamilovaný do Gervaisy, proto jí se vším pomáhá. Je pracovitý a poctivý, jde o nejpozitivnější postavu v tomto díle. Virginie Poissonová - ze začátku velice temperamentní žena s nepřilíš vybraným slovníkem, po deseti letech je z ní rozumná, přátelská a vychovaná žena. Pan Poisson - flegmatik, moc toho nenamluví, je rozumný a přátelský. Jediné, co ho dokáže rozhodit, jsou řeči proti císaři. Nana - dcera Gervaisy a Coupeaua, je důkazem toho, co dokáže udělat špatná výchova, dědičnost a též špatná společnost, ve které tato dívka vyrůstá. Nana je nevychovaná, zkažená, později si vyhledává bohaté milence, aby se vyhnula chudobě, v jaké žili její rodiče. O jejím životě v dospělosti pojednává volné pokračování Zabijáka s názvem Nana.

4.2.3 Stručný nástin dějové linie

Děj se odehrává v druhé polovině 19. století za vlády Napoleona III. v Paříži. Dvaadvacetiletá Gervaisa se přistěhuje se svým přítelem Lantierem do Paříže. Mají spolu dva syny, Klaudia a Štěpána. Po nějaké době Lantier opustí Gervaisu se svojí milenkou Adélou. Gervaisa si najde práci jako prادلena, je velice šikovná a lidé si ji brzy oblíbí. Seznámí se s klempířem Coupeauem a později si ho vezme za muže.

Manželům se na začátku daří velice dobře, přestěhují se do většího bytu. Syna Klaudia posílají do školy na jih Francie. Spolu mají dceru jménem Nana. Coupeau i Gervaisa poctivě pracují, oba jsou zarytí abstinenti. Zvrat přijde, když se Gervaisa společně s Nanou vydají navštívit Coupeaua do práce. Když malá Nana zavolá na svého otce, ten se ohlédne a zřítí se ze střechy. Ze zranění se zotavuje půl roku. Když se Coupeau konečně uzdraví, do práce se nehrne, zvykl si na domácí pohodlí. Gervaisa si založí vlastní pradelnu.

Nakonec Coupeau přece jen začne pracovat, ale už to není takové jako dřív. Coupeau našel zalíbení v alkoholu. Nana povyroste a s ostatními dětmi z domu vymýšlí různé neplechty. Při oslavě Gervaisiných narozenin se znovu objeví Lantier. Spřátelí se s Coupeauem a nastěhuje se k nim jako podnájemník. Rodina se začne utápět v dlužích, Gervaisa musí propustit všechny dělnice a chvíli se snaží zvládat prádelnu sama, ale už není tak pečlivá jako dřív, a tak začne ztrácet stálé zákazníky. Gervaisa s rodinou se přestěhuje do malého bytu, kam se sotva vejdou. Coupeau pije čím dál víc. Štěpán odjede studovat na zámečnicka. Nana pracuje jako dělnice v květinářství ještě s dalšími dívkami. Všechny jsou velice sprosté a vedou nezřízený život. Nana s nimi často utíká za zábavou.

V zimě na tom je Gervaisa nejhůře. Nana zmizela, Coupeau se doma ukazoval jen zřídka. Není čím topit a všechny trápí hlad. Jednoho dne přijde Gervaise dopis z nemocnice, v němž se píše, že u nich opět leží Coupeau. Tentokrát to s ním vypadá špatně, museli ho zavřít do blázince, protože blouznil, hulákal a pořád skákal. Po několika dnech zemře.

Gervaisa je hladová a bez peněz, proto se uchýlí k zoufalému činu, k prostituci. V této době zemře starý Bru, který spával v malé komůrce pod schody. Gervaisa se nastěhuje do jeho komůrky, kde je jen hromádka slámy. Gervaisa nakonec umírá sama v komůrce pod schody. Tři dny ji nikdo neviděl, potom ji našli, když se po chodbě linul zápach hnijící mrtvoly.

4.2.4 Obraz ženy – Nana a Gervaisa

V následující kapitole se seznámíme s hlavní postavou Gervaisou a její dcerou Nanou. Zaměříme se pouze na tyto dvě postavy, jelikož jejich charaktery jsou líčený v průběhu celé knihy.

4.2.4.1 Gervaisa jako pracovitá a poctivá žena

Hlavní ženskou postavou v tomto díle je Gervaisa, jejíž charakter se v průběhu knihy mění. Na začátku je mladá, krásná a pracovitá. Zlom v jejím životě nastal kvůli Coupeauovi, který ji strhnul s sebou do propasti lenosti a zahálky, naučil jí pít a tím pomalu narušoval její pracovní morálku a životní elán. Oslaboval její vůli k poctivému životu. Ale i Gervaisa sama má slabé stránky, které jí napomohly k pádu. Má ráda dobré jídlo a hlavně nemá pevnou vůli, proto se nechala strhnout bez sebemenšího odporu.

„Gervaise bylo teprve dvaadvacet let. Byla vysoká, trochu hubená, rysy měla jemné, poněkud už znavené těžkým životem. Rozcuchaná a jen v pantoflich, třásla se zimou v bílém nočním kabátku,

*plném prachu a mastnoty, kterou sesmejčila s nábytkem. Vypadala v této chvíli o deset let starší po smutné noci plné úzkosti a pláče, kterou právě prožila.*⁵¹

„Líbila se mu: byla taková statečná, pracovala do úmoru, pečovala o své děti a večer vždycky ještě našla chvíli sem tam něco spíchnout. Je tolik špinavých a nepořádných žen, které rády flámují a které rády mlsají, ale ona se jim, hrome, vůbec nepodobá, ona bere život velmi vážně!“⁵² Takto popisoval Gervaisu Coupeau, když jejich přátelství začínalo.

Gervaisa byla ze začátku velice skromná, moc toho od života nechtěla. Přála si žít jako obyčejný člověk a mít slušnou práci, kterou si vydělá na jídlo a bydlení. Jako každá správná matka i Gervaisa toužila po tom, aby její děti byly dobře vychované a vyrostli z nich poctiví lidé.

„Nejsem ctižádnostivá, na mou duši, nechci toho mnoho... Můj ideál, to je klidně pracovat, mít vždycky co jíst, mít nějaký čistý koutek, kde by se dalo spát, víte, postel, stůl a dvě židle. Víc nic... Chtěla bych ovšem také vychovat svoje děti, udělat z nich poctivé lidi, kdyby to bylo možné... A pak ještě jedno přání: aby mě muž netloukl, kdybych s nějakým jednou žila pohromadě. Ne, to by se mi nelíbilo, kdyby mě bil...A to je všechno, vidíte, to je všechno...“⁵³

„Ano, člověk nakonec touží, aby mohl zemřít v posteli... Já, víte, bych ráda zemřela doma v posteli, až skončím svůj život, plný dřiny!“⁵⁴

Je vidět, že z počátku byla Gervaisa opravdu čistá duše, zklamaná z nešťastné lásky. Přála si, aby ji nějaký muž miloval a staral se o ni.

„Jakmile byl sňatek umluven, pustila se do toho, pracovala večer přes čas a podařilo se jí dát třicet franků stranou. Velmi toužila po hedvábné pláštěnce, kterou viděla v ulici Faubourg-Poissonière. Stála třicet franků. Koupila si ji. Od muže pradleny, která nedávno zemřela v domě paní Fauconnierové, koupila si za deset franků šaty z vlněné modré látky a přešla je úplně na svou postavu... Čtyři noci strávila, než všechno vyčistila, než všechno pořádně prohlédla a než si spravila každou dírečku na punčochách a na košili.“⁵⁵

Postupem času se její sny a přání měnily - podle toho, jak se zrovna dařilo.

„Byla to čtyři léta krušné práce. Ve čtvrti platili Gervaisa a Coupeau za dobré manžely, neboť žili v ústraní, neprali se a v neděli obyčejně chodívali na procházku směrem k Saint-Ouenu. Žena pracovala dvanáct hodin denně u paní Fauconnierové, a přece měla doma všechno čisté jako sklo a ráno i večer celé rodině uvařila.“⁵⁶

Gervaisa byla ženou v domácnosti i těžce pracující pradlenou, všechnu práci dělala pečlivě, nikdo jí nemohl nic vytknout. Měla ráda pořádek jak doma, tak v práci. Každý muž by si přál mít takovou ženu doma, co se postará o domácnost, uvaří dvakrát denně teplé jídlo a ještě chodí na půl dne do práce. Tato žena byla takto spokojená, nepotřebovala ke štěstí nic dalšího.

Nezanevřela na své povinnosti, ani když byla těhotná. To ukázalo, jak silná může být žena, která buduje svou vysněnou domácnost.

⁵¹Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 12-13.

⁵²Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 38.

⁵³Cit. Tamtéž, str. 33.

⁵⁴Cit. Tamtéž, str. 34.

⁵⁵Cit. Tamtéž, str. 50.

⁵⁶Cit. Tamtéž, str. 72.

„Stěhovali se v dubnovém termínu. To už byla Gervaisa v osmém měsíci těhotenství. Ale byla velmi statečná: říkala se smíchem, že jí děťátko pomáhá, když pracuje, cítí prý, jak ty malé ručičky už rostou a jak jí dodávají síly. A jak přivítala Coupeaua, když jí jednou radil, aby si trochu lehla a odpočinula! Ona si lehne, až přijdou bolesti. To bude vždycky až dost času! Teď jim přibude starost, budou musit žít ještě jeden krk, tak se tedy musí natahovat! Sama umyla celý byt a potom pomáhala Coupeauovi stavět nábytek na místo.“⁵⁷

Gervaisa myslela racionálně, sama moc dobře věděla, jaké postavení ve společnosti mají muži a jaké ženy. Proto by si bývala přála syna, ale narodila se dcerka, Nana.

„Gervaisa se na svou dcerušku dívala velmi vážně, dokořán rozevřené oči se jí pomalu pokrývaly smutkem. Zakývala hlavou. Byla by raději chtěla chlapce, protože hoch se protlouká životem snadněji a nehrozí mu v téhle Paříži tolik nebezpečí“⁵⁸

Poté, co se Gervaisa stane matkou, nezůstane doma s dítětem. Hned jak to bylo možné, nastoupila znovu do práce. Byla si vědoma svých povinností manželky a matky, ale stejně tak chtěla dál pracovat, aby se rodina měla dobře a nemusela počítat každou korunu.

„Gervaisa vychovávala dcerušku, aniž přitom ztrácela víc než dva pracovní dny v týdnu. Stala se z ní dobrá dělnice na jemné prádlo a vydělávala i tři franky.“⁵⁹

Začala toužit po vlastní prádelně, počítala a snila o tom, jak by měla její prádelna vypadat a kde by měla být.

„Když uspořili šest set franků, nemohla už mladá žena spát, jak ji posedl ctižádostivý plán: chtěla se zařídit pro sebe, najmout nějaký malý krám a vzít si nějaké dělnice. Všechno už přepočítala. Za dvacet let, kdyby šla práce dobře, mohli mít rentu, přestěhovali by se někam na venkov a žili by z ní.“⁶⁰

Osud jí ale prozatím nepřál, aby měla vlastní krám. Celou rodinu potkala nešťastná událost, která ovlivnila jejich další život. Coupeau se zranil v práci. Jeho léčení bylo zdoluhavé a finančně náročné, ale Gervaisa se rozhodla, že se o svého manžela postará sama, protože každá správná žena umí svého muže dostat i hrobníkovi z lopaty.

„Když konečně přinesli nosítka a povídali, že ho odnesou do nemocnice, Gervaisa vstala a zvolala prudce: „Ne, ne! Do nemocnice ne! Bydlíme v ulici Neuve de la Goutte-d'Or.“ Nadarmo jí vysvětlovali, že jí to vyjde velmi draze, když si nechá manžela u sebe. Opakovala umíněně: „Ulice Neuve de la Goutte-d'Or, ukáží vám, které dveře...Co vám na tom sejde? Já mám peníze...Je to přece můj muž, ne? Je můj a já to takhle chci.“⁶¹

Tak se stalo, že Gervaisa musela žít celou rodinu, protože její muž se zotavoval velmi pomalu a domácí ošetřování je připravilo o všechny úspory. Sen o vlastním krámku se pomalu rozplýval. Gervaisa se najednou stala hlavou rodiny, dřela do úmoru, aby mohla

⁵⁷ Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 73

⁵⁸ Cit. Tamtéž, str. 75-76.

⁵⁹ Cit. Tamtéž, str. 81.

⁶⁰ Cit. Tamtéž, str. 81.

⁶¹ Cit. Tamtéž, str. 86.

svému muži dát všechno, aby se necítil jako mrzák. Snažila se mu být oporou, ale mnohdy to bylo málo platné, protože s Coupeau se stal mrzutý a otrávený muž.

„Gervaisa už dávno zase pracovala. Ted' už nemusila sundávat a nandávat poklop u hodin, všechny úspory byly pryč. A tak musila dřít, dřít za čtyři, neboť měla doma čtyři krky u stolu. Sama živila celou rodinu. Když ji lidé litovali, honem Coupeau omlouvala.“⁶²

„Ale pomalu se mladá žena stávala smutnou. Ráno i večer chodívala do ulice Goutte-d'Or podívat se na krám, ještě pořád volný. Skrývala se při tom, jako by prováděla nějakou hloupost, která se na dospělé osobu nehodí.“⁶³

Garvaisa se odhodlala a na pronajmutí a zařízení krámku si vypůjčila peníze od Goujetových. Byla z toho nadšená, hned začala plánovat a měřit, rozmýšlela si vzor tapet a rozvržení nábytku. Její sen se pomalu naplňoval a ona doufala, že už bude všechno dobré. Stále myslela pozitivně a viděla budoucnost své rodiny v jasných barvách.

„První dny se Gervaisa radovala jako dítě, když se vracela z pochůzek a přecházela ulici. Zpomalovala kroky a usmívala se na svůj nový domov. Už z dálky svítil její krám uprostřed černé řady ostatních krámů. Vypadal tak nově a tak vesele s bleděmodrou firmou, na níž bylo namalováno velkými žlutými písmeny: Prádelna jemného prádla.[...] Gervaisa si sedla na stoličku, spokojeně si vzdychla, celá šťastná z té krásné čistoty, dívajíc se něžně po novém zařízení.“⁶⁴

Závist lidí nezná mezí. Jakmile se Gervaisa začala zařizovat pro sebe, našlo se hned pár lidí, kteří jí to nepřáli. Ti o ní začali šířit ošklivé pomluvy a přezdívali jí pajda kvůli její nemocné noze. Ale Gervaisa si toho nevšímala. Měla takovou radost z toho, co sama dokázala, že jí to nikdo nedokázal zkazit. Byla na sebe pyšná a hodlala si své štěstí patřičně užít.

„Uprostřed těchto klepů Gervaisa, klidná a usměvavá, zdravila od dveří svého krámu všechny známé přívětivým pokynem hlavy. Ráda zaběhla při žehlení na okamžik ke dveřím a usmála se na celou ulici s pýchou obchodnice, které patří kousek chodníku. Ulice Goutte-d'Or jí patřila, ba i sousední ulice, i celá čtvrť! Když vystrčila hlavu, v bílé halence, paže nahé a plavé vlasy trochu od práce rozčepýřené, podívala se napravo, pak zas nalevo, na oba konce ulice, aby jedním pohledem objala chodce, domy, dlažbu i oblohu.“⁶⁵

Když byla Gervaisa starší, změnila se. Jako každý, kdo se má dobře, se ráda najedla dobrého jídla, užívala si toho, že si může všechno pořídít, aniž by rodina strádala.

„Bylo jí osmadvacet let a ztloustla. Její jemné rysy se zakulatily a pohyby se stávaly spokojeně pomalými. Někdy si ted' klidně seděla na židli, čekajíc, až se ohřeje žehlička, a usmívala se neurčitě, obličej zaplavený labužnickou spojeností. Stávala se z ní požitkářka, to každý říkal: jedla ráda dobré věci. Ale nebyla to u ní žádná ošklivá neřest, naopak! Když člověk vydělá tolik, že si může koupit něco na zub, byl by hloupý, kdyby jedl slupky od brambor!“⁶⁶

„A Gervaisa pracovala velmi pilně a dřela se jako soumar, aby zákazníkům vyhověla, někdy nastavovala sama noc při zavřených okenicích, když práce prospíchala.“⁶⁷

⁶²Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 91.

⁶³Cit. Tamtéž, str. 92.

⁶⁴Cit. Tamtéž, str. 96.

⁶⁵Cit. Tamtéž, str. 98.

⁶⁶Cit. Tamtéž, str. 99-100.

⁶⁷Cit. Tamtéž, str. 100.

V tuto dobu se Gervaisa ohlédla za tím, co si přála před pár lety, a myslela na to, jak se její sny změnilly. Když jí hrozilo, že skončí i s dětmi na ulici, přála si jen pár věcí a nejdůležitější pro ni bylo umřít v posteli.

„Vzpomínala si, jaký byl její ideál, když se octla na ulici: pracovat, najíst se, mít nějaké hnízdo, vychovávat děti, nebýt bita a umřít ve vlastní posteli. A teď je mnohem dál než její ideál! Má všechno, a velmi hezké to má. Počítá, že jednou zemře ve vlastní posteli, to ano, ovšem co možná nejpозději!“⁶⁸

4.2.4.2 „Úspěšná“ živnostnice

Gervaisa byla úspěšná živnostnice, a tak někdy zapomínala být skromná, ale od jisté doby se u ní začaly objevovat další špatné vlastnosti. Byla pyšná a ráda sama sebe pochválila za práci, kterou odvedla.

Gervaisa se snažila být tolerantní manželkou, svého muže nedržela nijak zkrátka. Myslela si, že její prádelna dokáže uživit rodinu, a tak Coupeaua do práce nehonila, ještě mu dávala peníze, aby mohl za kamarády do hospody. Coupeau se vůbec takovému rozmazlování nebránil, rychle si zvykl, že jeho žena je samostatná a soběstačná. Typická mužská ješitnost by za normálních okolností mužům nedovolila, aby je živila žena. Ale Coupeau už dávno nebyl pánem domácnosti, teď byla paní domu ta, která držela kasu.

„A protože čtyřicet suváků na to nestačilo, poslal Coupeau ženě účet po číšníkovi a vzkázal jí, že zatím sedí v zástavě. Gervaisa se smála a krčila jen rameny. Copak je na tom něco zlého, když se její muž trochu baví? Mužům se musí nechávat řetěz hodně dlouhý, když má žít rodina v míru.“⁶⁹

Gervaisa měla dobré srdce. Soucítila s každým, kdo se neměl dobře jako ona, protože si vždycky vzpomněla, jak špatně se měla, když žila s Lantierem, a jak by se jí tenkrát hodilo, kdyby jí někdo pomohl, když ji přítel opustil. Takže když šlo o pomoc matce Coupeaua, byla schopná jít vynadat i Lorilleuxovým, že by starou paní nechali umřít. Gervaisa neváhala a tchýni si vzala k sobě do bytu.

„Gervaisa byla rozhořčena, že je taková žena, matka tří dětí, tak docela opuštěná jako kůl v plotě. A protože Coupeau řekl, že s Lorilleuxovými vyjednávat nepůjde, že to přece může zařídit sama, běžela nahoru všechna rozhořčena ošklivým chováním stařenčiny dětí, její dobře srdce to těžce neslo.“⁷⁰

Když se Gervaisa znovu skoro po deseti letech setkala s Virginií, staly se z nich přítelkyně. Za ten čas, kdy se neviděly, se velice změnilly. Virginie vypadala jako slušná, poctivá manželka, která se dobře stará o muže i o domácnost. Ta tam byla ta nevychovaná dívka z prádelny, co pro sprosté slovo nešla daleko. I Gervaisa ušla kus cesty. Byla vdaná, poctivě pracovala ve své prádelně a byla pyšná, že se může Virginii pochlubit.

⁶⁸Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 100.

⁶⁹Cit. Tamtéž, str. 100-101.

⁷⁰Cit. Tamtéž, str. 114.

„Od té chvíle se titulovaly „paní Poissonová“ a „paní Coupeauová“, jen tak pro radost, že jsou z nich teď paničky, ač věděly obě, že kdysi neměly valnou pověst. Přesto v Gervaise zůstalo trochu nedůvěry. Snad se ta vysoká tmavovláska smířila jen proto, že se jí chce za ten výprask v prádelně pomstít, snad kuje nějaký zálučný plán! Gervaise si slibovala, že se bude mít na pozoru. V této chvíli byla však Virginie velmi srdečná, musila se tedy i ona chovat přátelsky.“⁷¹

Virginie přiměla Gervaisu myslet na Lantiera, svého bývalého přítele. Vyprávěla jí, jak to s ním a její sestrou dopadlo - nakonec spolu nevydrželi a Lantier je teď zase sám. To Gervaisu nenechalo chladnou. Nejdříve si to nechtěla připustit, ale později se přistihla, že se těší na každé Virginiino vyprávění o něm. Jejich přátelství bylo také jedním z důvodů, proč se Gervaise začala měnit, jelikož Virginie doslova přivedla Lantiera znovu do jejího života.

„Potom se najednou zeptala, co by Gervaise dělala, kdyby se Lantier zas začal kolem ní točit. [...] Gervaise se vztyčila, chovala se zcela zpříma a důstojně. Je přece vdaná, ukázala by zkrátka Lantierovi dveře. Mezi nimi už nemůže být nic, docela nic, ani ruku si nemohou stisknout.“⁷²

„Gervaise byla velmi vzrušena takovými hovory, které jí Virginie tiše šeptala někde v koutě krámu. Lantierovo jméno jí rozněcovalo srdce, jako by ten člověk v ní byl zanechal kus své bytosti. Domnívala se sice, že je opravdu silná, a chtěla žít jako počestná žena, protože počestnost, to je polovina štěstí.“⁷³

Po nějaké době si Gervaise zvykla na Virginiiny hovory o Lantierovi. Už byla klidná a nemyslela na něj. Mohla být velice šťastná, ale s jejím manželem to bylo čím dál horší. Jeho závislost na alkoholu se stupňovala. Na začátku pil jen víno a stačilo mu to, ale později ho jeho kamarádi naučili pít i tvrdý alkohol. To se Gervaise hnusilo, stále měla odpor k pití, byla přesvědčená, že tvrdý alkohol stahuje lidi na dno. Věděla, jak se jejich soused chová ke své ženě, když přijde domů opilý. Věděla, co alkohol dělá s lidmi.

„Jednou, když se právě vracela z kovárny, zahlédla Coupeaua v krčmě starého Colomba, kde pil kořalku s Perkem, se Stehнем a se Slaným zobákem, zvaným Propilboty. Přešla rychle kolem, aby se snad nezdálo, že ho stopuje. Ale přece se obrátila: ano, Coupeau do sebe převrátil rychle skleničku kořalky, však už měl ten pohyb v ruce. Lhal tedy! Dostal se až ke kořalce! Vracela se domů zoufalá. Celá její hrůza z kořalky se jí zmocnila. Víno – to mu ráda odpouštěla, to přece dělníka živí! Ale kořalka, to je hnus, ta bere dělníkovi chuť na chleba! Ó, vláda by měla zakázat výrobu takového svinstva!“⁷⁴

V této chvíli se z Coupeaua stával opravdový alkoholik. Kořalka mu zastínila mysl. Začal být na Gervaisu hrubý a ona si to uvědomovala, i když s těžkým srdcem. Pořád nechtěla věřit tomu, že ten člověk, který chodí denně domů opilý, je ten samý, který byl dříve těžce pracujícím poctivým člověkem a zarytým abstinentem.

Na první pohled by se mohlo zdát, že je štedrost Gervaisina kladná vlastnost, ale působí to tak jen navenek. Gervaise nemyslela na to, že její manžel nic nevydělá a ještě

⁷¹Cit. Tamtéž, str. 128.

⁷²Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 135.

⁷³Cit. Tamtéž, str. 136.

⁷⁴Cit. Tamtéž, str. 138.

spoustu peněz propije v hospodě. Navíc se zvyšovaly jejich dluhy, Gervaisa se totiž nestyděla půjčit si peníze od kde koho, když zrovna neměla za co nakoupit jídlo. Špatně hospodařila a zkáza její prádelny se blížila.

„Brala chléb, víno i maso na dluh. Účty všude rostly, tři čtyři franky denně. Nedala ještě ani svak obchodníkovi s nábytkem, ani těm třem Coupeauovým kamarádům, zedníkovi, truhláři a malíři. A všichni už začínali bručet, v obchodech už k ní nebyli tak zdvořilí. Ale ona jako by se opájela hrůzou z dluhů, chtěla se ohlušit, vybírala si drahé zboží a povolovala své mlstotě tím víc, čím méně mohla platit. Ale v hloubi srdce zůstávala poctivá a od ráno do večera snila o tom, jak vydělat sta franků, třebaš vůbec nevěděla jakým způsobem, jen aby mohla plnými hrstmi platit svým dodavatelům. Zkrátka, šlo to s ní z kopce, a čím víc obchod upadal, tím víc mluvila o tom, jak ho rozšíří.“⁷⁵

Vypadá to, že Gervaisa si odmítala připustit neúspěch a snažila se své vlastní svědomí přehlušit tím, že ještě víc utrácela. Kupovala si drahé jídlo a pití, aby zaměstnala svůj mozek a své svědomí zatlačila do pozadí. Gervaisa měla vlastní způsob, jak utopit svědomí. Stejně jako ho Coupeau utápěl v alkoholu, Gervaisa ho topila v dobrém jídle. Jsou to kroky, které míří k jasné zkáze - jak charakteru, tak samotného člověka.

Lantier se vrátil do Gervaisina života. Bydlel u ní doma, žil s její rodinou a nechal se živit. Takže Gervaisa teď vydělávala na dva muže, co se jen tak váleli doma a pořád se jen cpali nějakým jídlem a zapíjeli to vínem. Sousedé si o nich povídali, že teď žijí ve třech (se vším všudy), ale Gervaisa to stále každému vyvracela. Jistá si ale nebyla, jelikož Lantier se při každé příležitosti snažil, aby se Gervaisa cítila nepříjemně. V té době přestala věřit sama sobě, nevěděla, co se to s ní děje. Jednou prostě musela podlehnout.

Jednoho dne večer se vracela z práce poté, co se Coupeau dva dny nevrátil domů. Našla ho, jak leží uprostřed místnosti, všechno kolem něj bylo pozvracené a on sám ležel ve vlastních zvratkách. Gervaisa si najednou uvědomila, že poslední zbytky lásky, kterou ke Coupeaovi chovala, byly pryč. Ta troska, co se válela po podlaze, nebyl ten samý člověk, kterého znala dříve.

„Ten pohled také dal poslední ráno citu mladé ženy, který snad ještě k muži měla. Jindy, když se vracel nastráknutý nebo i opilý, byla k němu docela milá, protože jí nebyl takhle odporný. Ale tohle, to už bylo příliš, dělalo se jí špatně. Nebyla by se ho dotkla ani dřívkem. Pomyšlení, že by se jí kůže toho ožraly mohla dotknout, budilo v ní takový odpor, jako by si měla lehnout vedle nebožtíka, který zemřel nějakou ošklivou nemocí.“⁷⁶

Zhrzená žena se snadno nechá obloudit od muže, který umí využít příležitosti. Nešťastná Gervaisa nevěděla, co s ní bude. Prozatím odešla spát k Lantierovi, což bylo přesně to, co on chtěl. Konečně měl Gervaisu tam, kde ji chtěl mít. Stala se jeho milenkou a odcházela k němu do pokoje pokaždé, když byl Coupeau někde za zábavou. Na začátku

⁷⁵Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 180.

⁷⁶Cit. Tamtéž, str. 194.

se Gervaisa styděla za to, co dělá, přišla si jako špinavá, nemohla odejít z manželského lože rovnou do milencova, aby se sama sobě nehnusila. Po nějaké době se ale projevila její nově získaná vlastnost, lenost, a přestala se cítit nečistá proto, aby se nemusela mýt.

„Z počátku si připadala hříšná a nečistá a ošklivila si sama sebe. Když vycházela z Lantierova pokoje, myla si ruce a drhla si žínkou ramena, div si je neodřela, jako by chtěla všechnu špinu se sebe smýt. [...] Ale pomalu tomu přivykala. Bylo to příliš únavné, pokaždé se mýt. Pro svou lenost přestala být choulostivá, toužila po tom, aby byla šťastná, a snažila se z těch všech nepříjemností vydupat aspoň trochu štěstí.“⁷⁷

U Coupeauů byla situace den ode dne horší. Všichni byli líní, měli málo peněz, nemohli si dopřávat dobrého jídla, jak se jim zachtělo. A tak byli mrzutější a víc na sebe křičeli a nadávali. Gervaisa se už o svůj krám vůbec nestarala, všechno jí bylo jedno, nad vším jen mávala rukou.

„S leností a s bídou přicházela ovšem ruku v ruce nečistota. Nikdo by už nebyl poznal ten pěkný modrý krám, který byl kdysi Gervaisinou pýchou.“⁷⁸

Touha po dobrém jídle a pití byla přímo spalující, takže Gervaisa začala opět nosit věci do zastavárny. Vše, co doma nepotřebovali nebo mohli postrádat, se zastavilo. Po nějaké době už jim nezbylo zhora nic. Gervaise se možnost zastavení zalíbila, zdálo se jí, že žádné věci, co vlastní, jí nestojí za tolik jako pořádná večeře. Stala se z ní tlustá, špinavá a líná žena, která se těšila jen na to, až se pořádně nají.

„Gervaisa by byla zastavila třeba celý dům, byla do zastavárny jako divá. Byla by si dala i hlavu ostrihat, kdyby jí na vlasy něco půjčili! [...] Stěhovalo se tam celé její jmění, prádlo, šaty, i nářadí a nábytek. Z počátku využila lepších dnů a zastavené předměty vyplácela, takže je zase mohla poslat do zastavárny příští týden. Ale potom jí to bylo všechno jedno, nechávala to propadnout, prodávala zástavní lístky.“⁷⁹

Gervaisa už několik měsíců neplatila nájem, protože v prádelně si nic moc nevydělala. Rozhodla se proto, že krám přenechá Virginii, ale nesla to velice těžce. Pořád si myslela, že Virginie se jí tím mstí za výprask, který jí dala Gervaisa v prádelně. Nakonec tomu tak i bylo, jak Virginie sama přiznala, nikdy na její výprask nezapomněla. Gervaisa byla ponížena, nešťastná a zklamaná. Ale už bylo pozdě na to, aby něco změnila, vše už bylo rozhodnuto. Chyba nicméně nebyla jen v Gervaise, zkázu jejího podniku měli na svědomí i Lantier s Coupeauem. Oni dva, kteří si nacpávali pupky, chtěli mít denně teplou večeři a oběd, mohli za to, že Gervaisa všechny vydělané peníze utratila. Neplatila lidem, kterým dlužila, oni ji za to všude pomlouvali a tím přišla o veškeré zákazníky i dodavatele. Ztratila na důvěryhodnosti, byla nespolehlivá, nedochvilná a špatně pracovala.

⁷⁷Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 199.

⁷⁸Cit. Tamtéž, str. 204.

⁷⁹Cit. Tamtéž, str. 205.

Když umřela stará paní Coupeauová, na chvíli se situace v rodině uklidnila, protože smrt této paní opět sblížila Gervaisu a Coupeau. Uvědomili si, jak jim maminka bude chybět. Gervaisa uviděla svého muže plakat a zdálo se jí, jako by se na chvíli vrátil ten starý srdečný Coupeau. Jediná Nana viděla smrt babičky jako senzací, nechápala, co se stalo, neuměla pro babičku truchlit.

„K sedmé hodině, než začalo svítat, konečně se Coupeau probudil. Když se o neštěstí dověděl, zprvu ani nezaplakal a koktal jen něco, myslil si, že si snad z něho tropí šašky. Ale potom se vrhl na zem a klesl k mrtvé matce. Objímal ji, bečel jako tele a velké slzy smáčely prostěradlo, jak si jím utíral tváře. Gervaisa začala vzlykat znovu, velmi dojata mužovou bolestí, to ji s ním smiřovalo. Ano, má srdce lepší, než si myslila!“⁸⁰

Gervaisa se během těžkých časů hodně změnila, ale pořád byla štedrá a soucítila s druhými. Tato vlastnost jí zůstala až do samého konce. Nešetřila penězi ani na pohřeb paní Coupeauové, i když to znamenalo, že si zase musela od někoho půjčit.

„Gervaisa chvilku mlčela a potom řekla: „Nejsme bohatí, to ví každý, ale chceme se chovat slušně... I když nám maminka nic nenechala, nemůžeme ji přece hodit do země jako psa... Ne, mše být musí a také pěkný pohřební vůz...“⁸¹

4.2.4.3 Pomalý pád na dno

Gervaisa se vzdala svého krámu, tím přišla o svůj velký sen. Celá rodina se musela přestěhovat do menšího bytu. Byl opravdu malinký, sotva se tam všichni tři vešli. Gervaisa tam nebyla šťastná, protože se neustále musela dívat na to, jak její krámek obsazuje Virginie. Ta s obchodem převzala i Gervaisina milence Lantiera. Nešťastná žena začala být ze všeho unavená, život ji přestával bavit.

„V prvních dnech pradelna jen seděla a plakala. Zdálo se jí příliš kruté, že se tu nemůže ani hnout, když byla zvyklá mít hodně místa. Dusila se tu a stávala celé hodiny u okna, stísněná zdí a prádelníkem, div jí krk nestrnul. [...] Ale zato ona, Gervaisa, se změnila. A jak sešla! Už nestojí tam dole s tváří obrácenou k nebi, spokojená a odhodlaná, toužící po krásné budoucnosti. Je teď až pod střechou, v zavšiveném koutě, ve špinavé díře, kam nikdy nedojde sluneční paprsek. Tím se vysvětlují její slzy: nemůže být přec nadšena svým osudem.“⁸²

Časem si Gervaisa na nové bydlení zvykla. Sama se přesvědčila, že čas dokáže hodně. Coupeau dostal práci na venkově, kde si vydělal nějaké peníze. Čerstvý vzduch venkova Coupeaovi pomohl, přestal pít a pracoval poctivě. Rodina poplatila největší dluhy a také dlužný nájem za půl roku. Gervaisa se vrátila zpátky do práce k paní Fauconnieerové, která ji přijala na místo první dělnice za práci, kterou tam odvedla dříve. Gervaisa v lepších časech snila o tom, že zaplatí dluhy a všichni budou opět žít jako spořádaná rodina.

⁸⁰Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 212.

⁸¹Cit. Tamtéž, str. 214.

⁸²Cit. Tamtéž, str. 225.

Naděje na štěstí dlouho nevydržela. Gervaisa už skoro vůbec nepracovala, většinu věcí pokazila a ani se necítila vinna. Naopak byla pořád velice pyšná a každá kritika se jí velice dotkla. Cítila se ponížená, když musela pracovat vedle své bývalé dělnice. Chodila do práce, jak chtěla, někdy nepřišla vůbec. Gervaisa pomalu padala na dno. Navenek se tvářila, že je nad věcí, ale uvnitř se užírala.

„Gervaisu už paní Fauconnierová ráda neviděla. Pracovala stále hůř a hůř, kazila práci, takže jí to zaměstnavatelka srazila na čtyřicet pětníků, jak se platilo všelijakým packalkám. Ještě k tomu byla Gervaisa velmi pyšná a přecitlivělá, hned byla s každým hotova, že prý také kdysi měla svůj podnik. Chyběla v práci celé dny, odcházela z dílny, kdy jí napadlo. Tak se jednou dopálila, když paní Fauconnierová přijala do práce paní Putoisovou a ona měla žehlit vedle své bývalé dělnice, to se pak v dílně čtrnáct dní neukázala.“⁸³

Gervaisa, Nana i Coupeau se neustále hádali, občas padaly i facky. Jejich život byl velmi bídný. Byla jim zima a neměli co jíst, takže byli věčně rozladění a snadno se nechali rozhodit řečmi.

„Nejsmutnější bylo, že otevřeli klíčku přátelství a laskavé city odletěly jako kanárci. Rodinné teplo, které drží otce, matku, děti pohromadě, od nich prchalo a oni se třásli zimou, každý sám ve svém koutě.“⁸⁴

Gervaisa začala mít černé myšlenky. Přála Coupeauovi, aby se mu v práci něco stalo, protože od něj chtěla mít pokoj. Prostředí, ve kterém teď žili, jim mnoho pozitivních myšlenek nepřineslo. Patro, v němž bydleli, bylo plné obyvatelů majících hluboko do kapsy. Vůně jídla se linula chodbou jen zřídka. V těchto těžkých chvílích ale Gervaisa stále dokázala myslet na neštěstí jiných, nejvíce myslela na starého Bru, který bydlel pod schody v díře.

„Tehle kout domu, to byl kout nejhorší žebroty, jako by si tu tři nebo čtyři rodiny řekly, že nebudou mít každý den co jíst.[...] Jako by se tu v křeči stahoval jeden společný chřtán, zející všemi těmi rozchlípenými houbami. [...]Gervaisa nejvíce litovala starého Bru, který žil v díře pod schůdky. Lezl tam jako sysel, choulil se do klubička, aby mu nebylo tak zima. Celé dny ležel bez hnutí na hromadě slámy.[...]Když měla Gervaisa chleba, dávala mu kůrky. Stávala se zlou a nenáviděla muže kvůli Coupeauovi, ale vždycky upřímně litovala zvířat. A starý Bru, ten ubohý dědeček, kterého tu nechali chcípát, protože už nemohl v ruce udržet žádný nástroj, byl pro ni jako nějaký pes, vysloužilé hovado, z kterého by pohodný už nekoupil ani kůži, ani sádlo.“⁸⁵

Důkaz statečnosti viděla Gervaisa v malé holčičce Lalie, která se po smrti matky sama starala o své dva sourozence. Bylo jí jen osm let, ale chovala se jako dospělá žena, která toho má už hodně za sebou. Gervaisa měla dívenku moc ráda a jednala s ní jako s dospělou, protože Lalie mluvila tak, jako by měla za sebou třicet let života. Lalie po smrti matky zůstala s tyranským otcem, který ji neustále bil. Gervaisa se několikrát snažila malou Lalie před otcem bránit, ale dopadlo to tak, že zbil i ji. Holčička se nejdříve

⁸³Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 232.

⁸⁴Cit. Tamtéž, str. 233.

⁸⁵Cit. Tamtéž, str. 234.

postarala o sourozence a pak až o sebe, takže mnohdy zůstala úplně bez jídla. Gervaisa jí dávala všechno, co mohla, pak holčička jedla jako smyslů zbavená. Vždycky, když si Gervaisa na Lalie vzpomněla, musela uznat, že její vlastní život není tak špatný. Lalie byla se svým osudem smířená, dokonce svého otce dokonce bránila a říkala, že on to nemyslí zle.

„Malá Lalie, osmiletá holčička, maličký cvrček, starala se o domácnost a vedla ji čistě jako velká. [...] Tvářila se k bití odevzdaně a nestěžovala si. Ne, Lalie se nikdy nevzepřela! [...] Gervaisa měla sovu malou sousedku velmi ráda. Mluvila s ní jako se sobě rovnou, jako s dospělou ženou, která už zná život. Musíme říci, že Lalie měla bledý a vážný obličej a v něm výraz staré panny. Když ji někdo slyšel mluvit, řekl by, že je jí třicet.“⁸⁶

„Když Gervaisa myslila na Lalii, neodvažovala se už stěžovat si na svůj osud. Byla by chtěla být tak statečná jako ten osmiletý drobeček, který snášel sám tolik, co všechny ženy v tomto poschodí dohromady. Viděla, jak tři měsíce byla o suchém chlebu, ani kůrek se nenajedla dost. Byla tak hubená a slabá, že se při chůzi musila držet zdí. A když jí Gervaisa tajně přinášela trochu zbytků od masa, až jí srdce usedalo, když viděla, že dítě polyká s velkými, tichými slzami maličká soustička, protože zúžené hrdlo už potravu nepropouštělo. [...] A Gervaisa si brala příklad z toho, jak tato drahá osůbka dovedla trpět a odpouštět, a učila se od ní mlčet o svém soužení.“⁸⁷

Stěžejní zlom nastal, když Gervaisa přišla za Coupeauem do hospody ke Colombovi. Chtěla od něj peníze na jídlo, měla hlad. Čekala doma, až se Coupeau vrátí, ale on pořád nešel, tak si pro něj došla. Viděla, jak sedí v hospodě obklopený štamgasty. Musela si přisednout. Na všechny se nejprve tvářila otráveně, hnusilo se jí všechno, co souvisí s alkoholem.

„Mám ráda lidi, kteří se neopíjejí,“ odpověděla nazlobeně. „Ano, mám ráda, když muž přinese mzdu domů a když drží slovo, které dal.“⁸⁸

Nakonec se ale nechala obloudit a strhnout. Neodolala a napila se kořalky, sladké anýzky. Potom se rozhodla, že když jí Coupeau peníze nedá, tak je s ním aspoň propije. Navíc jí alkohol zaplácl žaludek a ona neměla už takový hlad.

„Tak proto jsi pořád tak navztekaná,“ řekl klempíř stále ještě zertovně. „Chceš svůj díl, vid'! Tak proč, vráno, děláš cavyky, když ti chci něco objednat? Tak si něco dej, na tom neproděláš!“ [...] „Máš vlastně pravdu, tohle je dobrý nápad! Tak propijeme ty peníze spolu.“⁸⁹

Gervaisa si prohlížela stroj na výrobu alkoholu se zájmem i s odporem, nevěděla, co si myslet. Na jednu stranu ji tento stroj děsil, protože věděla, jakou vyrábí zkázu, na druhou stranu ji lákalo vyzkoušet, co na alkoholu všichni vidí. Nakonec vyměnila sladkou anýzku za tvrdý pálený alkohol a poprvé zažila, jaké to je, když se člověk opije.

„Ne, už má dost. Ale přec jen zaváhala. Anýzka jí zaplácl žaludek. Vzala by si raději něco ostřejšího, aby si ho spravila. Dívala se úkosem na přístroj na chlást, který měla za sebou. Ten ztracený hrnec, bachratý jako panděro tlusté kotlářky, s tím dlouhým nosem, který se mu všelijak

⁸⁶Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 237.

⁸⁷Cit. Tamtéž, str. 240.

⁸⁸Cit. Tamtéž, str. 247.

⁸⁹Cit. Tamtéž, str. 247.

*kroutil, budil v ní strach a zároveň chuť, až jí běhal mráz po zádech. [...] To je pěkný pramen jedu! Ten by měli zakopat někde ve sklepě, tak je nestydatý a hnusný!*⁹⁰

Potácela se domů tak, jako to dělává její muž, ani nevěděla, jak se dostala domů. Nahoře v patře na ni čekala Lalie. Slyšela ji jít po schodech a chtěla se jí pochlubit, jak se jí podařilo uspat děti. Když Gervaisu uviděla, dostala z ní strach. Opilý výraz jí děsil, znala ho totiž od svého otce. Tak to Gervaisa dopracovala až k tomu, že ji Lalie začala srovnávat se svým otcem.

*„Nahoře, když vešla do chodby, přiběhla k ní malá Lalie. Čekala už, když slyšela její kroky. Přiběhla s rozevřenou náručí, smála se a povídala: „Paní Gervaiso, tatínek ještě nepřišel. Pojdte se podívat, jak mi děti krásně spí... Jsou takové hezounké!“ Ale před opilou tváří pradleninou couvla, celá se třesouc. Znala dobře ten dech po kořalce, bledé oči a křečovitě stažená ústa.“*⁹¹

Gervaisa už zapoměla i svoje řemeslo. Vystřídala několik prádelen a všude byla jen pár dní, protože byla nešikovná a všechno ušpinila. Nakonec sama uznala, že už to dál takhle nejde a začala prát za denní mzdu. Celé dny se máčela ve vodě a prala špinavé oblečení. Byla to ta nejhorší práce, ale zároveň také nejsnazší, takže to bylo to jediné, co Gervaisa momentálně zvládla. Klesla ještě o kousek níž.

*„Když šla po práci domů, vypadala jako urousaný pes, celá mokrá a ruce promodralé. A k tomu ještě pořád tloustla, přestože pořád měla břicho prázdné, a noha se jí vykroutila tak, že nemohla na ulici vedle nikoho jít, hned do něho vrážela, tolik kulhala.“*⁹²

Lantier poradil Virginii, aby zaměstnala Gervaisu jako uklízečku. Jednou týdně přišla umýt podlahu v krámu a v pokojích za ubohých třicet pětáků. Dříve by se Gervaisa cítila nanejvýš ponížena a pořád by myslela na to, že před několika měsíci tento krám i byt patřil jí, nyní jí to ovšem bylo úplně jedno. Vůbec nevnímala, kde je a co dělá. Šlo jí jen o to, aby si vydělala peníze na jídlo. Už jí na ničem jiném nezáleželo, byla úplně na dně.

*„Gervaisa přicházela v sobotu ráno se džberem a kartáčem. A ani se nezdálo, že by jí připadalo zatěžko chodit do bytu, kde trůnivala jako krásná plavovlasá velitelka, a dělat zde špinavou a nízkou robotu, robotu s hadrem a utěrákem. To bylo poslední pokoření, konec její pýchy.“*⁹³

Virginie s Lantierem se Gervaise posmívali, když se plazila po podlaze a myla všechno špínu, kterou tam lidé za celý den nanosili. Dělal jim dobře Gervaisu ponižovat, vychutnávali si její bezmoc. A Gervaisa nic neřekla, prostě dělala svoji práci a nevnímala, co se děje kolem ní. Z takové Gervaisy, jakou jí všichni znali dříve, už zbyly jen trosky.

„Klečela na zemi ve špinavé vodě, sehnutá, s vysedlými rameny, ruce měla fialové a zkrehlé. Stará zmáčená spodnička se jí lepila na stehna. Vypadala na podlaze jako hromádka čehosi nečistého, byla rozčuchaná, děrami v kazajce bylo vidět její otulé tělo, překypělost splasklého masa, které se

⁹⁰Cit. Tamtéž, str. 248.

⁹¹Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 250.

⁹²Cit. Tamtéž, str. 265.

⁹³Cit. Tamtéž, str. 266.

*převalovalo sem a tam, přelévало se, houpalo, jak se otrásala těžkou prací, potila se tak, že jí ze zalitého obličejе stékaly velké kapky potu.*⁹⁴

Jediná věc, která ještě dokázala vytrhnout Gervaisu z letargie, byla její dcera Nana, která se rozhodla žít životem nestoudnice. Toulala se po městě a vracela se domů jen občas, když zrovna neměla kde složit hlavu. Gervaisa nemohla přenést přes srdce, že si její dcera hraje na dámu. Někdy přišla domů v krásných šatech a vzbudila tím pozornost celého domu. Gervaise se takové chování vůbec nelíbilo, podle ní by měli všichni chodit oblékáni tak, jak jim dovoluje jejich povolání. Nana byla podle Gervaisy pouhá dělnice v květinářství, a tak měla i vypadat. Nepřála jí štěstí, protože věděla, že Nana musí pro takové drahé šaty dělat věci, které se pro slušnou dívku nehodí. Věděla moc dobře, jaké podniky Nana navštěvuje a s jakými lidmi se stýká. Gervaisa se nemohla smířit s tím, že Nanu takhle špatně s manželem vychovali, a snažila se na poslední chvíli ještě zabránit tomu, k čemu se schylovalo. Několikrát se pokusila přivést Nanu domů násilím, ale ona se vždycky jen vyspala a zase utekla. Ale i s tímto se Gervaisa časem smířila. Nakonec už jí bylo jedno, co její dcera dělá, když není doma. Jednou se však neudržela a dala Naně facu. Ta se na ni obořila a konečně jí řekla, co v sobě dlouho dusila. Všechno, co její matka dělala, Nana viděla jako malá holčička, například jak podváděla jejího otce s Lantierem. Svým projevem dala najevo své matce, že jí dávala špatný příklad, takže nakonec je Gervaisina chyba, že je z Nany lehká dívka.

*„Ano. Nikdy jsem ti o tom nic neříkala, protože mi do toho nic není, ani ses moc nestyděla, kolikrát jsem tě viděla dole v košili, když táta chrápal... Teď se ti to nelíbí, ale líbí se to druhým. Dej mi svatý pokoj, nemělas mi dávat příklad!“ Gervaisa stála celá bledá, ruce se jí třáslы, točila se, nevědouc, co dělá.*⁹⁵

Gervaisa časem přestala pracovat úplně, z posledního místa služby ji vyhodili, protože ji podezřívali, že krade likér. Ona si tím hlavu moc nelámala, byla už tak líná, že jí tento stav vyhovoval - jen tak se povalovat a nic nedělat. Čekala na Coupeau, jestli alespoň on přinese nějaké peníze, aby měla co do žaludku. V bytě už jim zbyla jen hromada slámy, na které lehávali, všechno ostatní rozprodali, dokonce i matraci rozpárali a prodali z ní všechnu vlnu. Gervaise už nezbylo vůbec nic, celý její život byl pryč, zbyl jí jen ten slamník, věčně opilý manžel a kručící žaludek.

„Bylo jí jedno, že je poslední z posledních, že je na samém dně špíny, že se lidé utírají, když jde kolem nich. Nevadily jí špatné mravy, ale hlad jí stále stahoval střeva. Už dala sbohem všelijakým dobrotám, klesla tak hluboko, že zhltnla všechno, co jí přišlo do ruky.

---

⁹⁴Cit. Tamtéž, str. 266.

⁹⁵Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 276.

Ó, chcípání chudých! Ó, prázdná břicha kručící hlady, potřeby těch lidských zvířat, cvakajících zuby a cpoucích se ohavnými věcmi uprostřed té velké Paříže, pozlacené zářící! Když si člověk pomyslí, že se Gervaisa kdysi cpala husí paštičkou! Teď mohla jen utřít hubu.“⁹⁶

Jednou, když Gervaisu opět sužoval hlad, naštvála se a rozhodla se počkat na Coupeau, až půjde z práce, v domě, kde teď údajně měl pracovat. Plánovala vzít od něj peníze dřív, než je propije a sama si koupit něco k jídlu. Když stála před domem, viděla kolem sebe další ženy, které stejně jako ona čekaly, až jejich muži vyjdou ze dveří s penězi. Všechny tyto ženy měly podobný osud jako Gervaisa, jejich muži většinou všechny peníze propijí v hospodě a ony čekají doma hladové s plačícími dětmi.

„A všechny, Gervaisa zrovna tak jako její kamarádky na stráži, chodily nahoru dolů, dívaly se na sebe kosými pohledy a nepromluvíly. Příjemné setkání! Ale to zrovna, vykašlu se na tebe! Nepotřebovaly spolu navazovat známosti, aby věděly co a jak.“⁹⁷

Gervaisa se rozhodla pro jedinou možnost obživy, která jí ještě zbývala. Procházela se ulicí, na níž po obou stranách postávaly prostitutky. A toho večera přibyla ještě jedna - Gervaisa. Pronásledovala každého muže, který šel po ulici. Neznala toto řemeslo, nevěděla, jak se má mužům nabídnout, a tak řekla jen: prosím, nic jiného ani říct nestihla. Každý muž o ni jen zavadil pohledem a pokračoval dál, nikdo o ni nestál. Gervaisa pak spatřila svůj stín a nemohla věřit, že ta obludná postava, kterou vidí, je ona sama.

„A najednou spatřila na zemi svůj stín. Když se blížila k plynové lampě, mlhavý stín zhoustl a dostal obrysy, stín ohromný, podsaditý, svou kulatostí až groteskní. Břicho, prsa, boky – všechno se rozvalovalo, splývalo dohromady a houpalo se. Napadala tak silně na nohu, že stín na zemi při každém kroku udělal přemet jako kašpárek. Potom, jak se vzdalovala, kašpárek rostl do obrovských rozměrů, zaplňoval bulvár a dělal poklony, až si rozbíjel nos o stromy a o domy. Bože můj, jak je směšná a příšerná. Nikdy předtím tak dobře nepochopila svou zchátralost.“

Na své toulce ulicemi moc mužů nepotkala, většina z nich spěchala domů za svou rodinou, do tepla rodinného krbu. Jeden z mužů, kterého Gervaisa oslovila, byl starý Bru, žebrák, který žádal od Gervaisy almužnu. Ona kdysi litovala starého Bru, dávala mu zbytky od večeře. Teď tu stáli naproti sobě - žebrák a lehká žena. Na konci cesty se setkali tito dva lidé.

Gervaisa potkala ještě jednoho muže, toho posledního, který by ji takhle měl vidět, Goujeta. Tento muž ji zažil v jejich dobrých časech i zlých, když byla mladá a krásná. Pořád ji věrně miloval, i když ji viděl na ulici, jak se belhá od jednoho rohu k druhému a nabízí se cizím mužům. Goujet ji nezavrhl, i v této chvíli pro něj znamenala mnoho celý život. Pozval ji k sobě domů, dal jí najíst a nic od ní nežádal, jen ji políbil na tvář.

---

⁹⁶Cit. Tamtéž, str. 281.

⁹⁷Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 288.

„Tak to teď chytla Goujeta! Ale co jen udělala dobrému Pánu Bohu, že jí takhle mučí až do konce? To už byla poslední rána: vpletla se do cesty kovárovi a on ji tu vidí jako nehorší pouliční děvku, bledou a žádoucí!“⁹⁸

„Gervaisa vstala. Dojedla. Zůstala chvíli stát v rozpacích, se skloněnou hlavou, nevěděla, zdali ji chce. Pak se jí zdálo, že zahlédla plamének v jeho očích, zdvihla ruku ke kabátku a rozepjala první knoflík. Ale Goujet klesl na kolena, vzal ji za ruce a šeptal: „Mám vás rád, paní Couepauová, ano, mám vás stále ještě rád, přese všechno, věřte mi!“⁹⁹

Gervaisa se stala tou nejzoufalejší ženou. Byla nešťastná a opuštěná, nezbylo jí už vůbec nic, z čeho by se mohla těšit. V této chvíli už ji napadala jen jediná myšlenka, která ji probrala z letargie. Myslela na smrt, na to, jak se jí uleví, až si smrt pro ni přijde. Bude to pro ni vysvobození z prokletého světa, kde je bída a hlad vidět na každém rohu. Prosila samotného Bazouge, hrobníka, aby si ji odnesl. Chtěla už jenom umřít, nic jiného si nepřála. Takto zoufalá Gervaisa trávila poslední měsíce svého života.

„Ach, odnese mě! Už toho mám po krk! Chci už umřít... Nesmíte se na mne hněvat. Já nevěděla! Ach, Pane Bože, člověk nikdy neví, dokud není připraven... Ale jednou je rád, že už jde... Odnese mě! Odnese mě! Poděkuji vám za to!“¹⁰⁰

Coupeaua konečně dostihla smrt. Po hrozných mukách, které způsobuje delirium tremens, konečně umírá, i pro něj je to vysvobození. Gervaisa po mužově smrti musela udělat sousedům estrádu a předvádět jim, co muž vyváděl předtím, než umřel. Z toho věčného hraní si na blázna se z ní stal také napůl blázen, cítila na sobě, jak ji to pohlcuje. Gervaisa po smrti manžela každý den prakticky umírala hlady, dělala nejhorší práci, která se v ulici pro ni našla, aby si vydělala pár pěťáků. Tyto vydělané peníze utíkala utratit do nejbližší hospody a pak se opilá potácela domů. Sousedé si z ní dělali srandu, nutili ji dělat za pár drobných strašlivé věci. Pan Marescot ji vystěhoval z bytu. Protože právě našli starého Bru mrtvého, nastěhovala se Gervaisa do jeho kutlochu pod schody. Tam ležela na slámě, promrzlá na kost a hladová, a čekala, až si pro ni smrt přijde. Umírala velice pomalu. Nakonec nikdo ani nevěděl, na co zemřela. Smrt si pro ni nakonec přišla a vysvobodila ji ze života v bídě, hladu a špíně.

„Nikdo ani nevěděl, nač vlastně zemřela. Mluvílo se o tom, že ji sklátila horečka. Ale popravdě ji sklátila bída, špína a vyčerpanost z jejího pokaženého života. Podle slov Lorilleuxových zemřela na lenoru. Jendou ráno byl na chodbě hrozný zápach. Tu si vzpomněli, že ji už dva dny neviděli, a našli ji v její díře už celou zelenou.“¹⁰¹

4.2.4.4 Shrnutí postavy Gervaisy

Postava Gervaisy je jednoznačným příkladem toho, jak jedince ovlivňuje prostředí, ve kterém žije. Dokud byla Gervaisa obklopená slušnými a poctivými lidmi, i ona byla

⁹⁸Cit. Tamtéž, str. 297.

⁹⁹Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 299.

¹⁰⁰Cit. Tamtéž, str. 301.

¹⁰¹Cit. Tamtéž, str. 313.

pocitivá, pracovitá a šetřivá. Jak se její okolí měnilo, měnila se i ona. Když si Gervaisa pořídila prádelnu, tak se zdálo, že je to perspektivní nápad, který nemůže dopadnout jinak než dobře. Opak byl ale pravdou. První chybou bylo to, že si Gervaisa na pořízení krámku půjčila peníze. Tyto peníze jako by předurčovaly zkázu její živnosti. Pokud si Gervaisa chtěla pořídit svůj vlastní krám, měla na to nejprve našetřit peníze, protože těchto peněz by si vážila jinak než půjčených. Když Coupeau začal pít, byl to první krok ke zkáze této rodiny, ale čekalo na ně ještě další příkoří. Coupeaua také změnil alkohol, tento zabiják změnil každého, kdo mu podlehně. Kamarádi, se kterými Coupeau sedával v hospodě, byli ti, kteří ho ovlivňovali. Coupeau pak opilý chodil domů, kde kazil svými výstupy rodinné štěstí. Gervaisa se obrnila proti jeho chování, ignorovala jeho výstupy a nepřipouštěla si, že mají problémy. Užívala si vydělané peníze plnými doušky, nemyslela na dluhy, myslela jen na to, jaký má příjemný pocit, když se nají dosyta. Gervaisa se měnila v požitkářku. Později, když musela svůj obchod opustit a přestěhovat se do menšího bytu, na ni z každého kouta chodby dýchala chudoba a hlad, viděla to všude kolem sebe, nešlo před tím nikam uniknout. Nejdříve se snažila všem pomáhat, nemohla se dívat na to, jak žijí tito lidé, ale později se začlenila do jejich řad. Byla chudá a věčně hladová, pro kousek chleba by udělala cokoliv. Tato žena se z výsluní propadla až na samotné dno společnosti, nejhlubší dno, které si dokážeme představit. Gervaisa si určitě za své neštěstí mohla i sama, neměla pevnou vůli a snadno přivykala tomu, co jí život zrovna přichystal, ale jejím největším zabijákem byl manžel Coupeau, milenec Lantier, nevychovaná dcera Nana, falešná kamarádka Virginie, lakotní Lorilleuxovi a nepřející sousedé. Tito lidé hnali Gervaisu do záhuby. Jediný člověk, který ji nepotopil a nezavrhl, byl Goujet, ten v ní pořád věřil a byl jí oporou i v nejhroších časech.

4.2.4.5 Nana, zkažená a nevychovaná

V tomto díle je také líčeno dospívání Gervaisiny dcery Nany, která již od útlého dětství byla nezkrotným živlem, nevychovaným „spratkem“. Již v deseti letech dokázala okouzlovat dospělé muže, uměla s nimi manipulovat, aby udělali to, co ona chce. Mnohokrát viděla v noci nepěkné věci - svého opilého otce, jak se válí ve vlastních zvratkách, matku, jak odchází do pokoje ke svému milenci, byla v místnosti, kde umřela její babička. Všechny tyto zážitky ovlivnily Nanin život. Její otec na ni nejednou v opilosti řval, urážel ji a ponižoval.

„Vida je, děvky! Matka i dcera, jedna jako druhá! To je mi pěkná věc! Jíst pámbička a šilhat po chlapec! Je nezapírej, couro! Takhle pytel ti dát místo těch hadrů, aby ti to kapku podrápalo

*kůžičku! Ano, pytel ti dát, aby tobě i těm flandákům zašla chuť! Já se mám koukat, jak se učíš sviňáctví!*¹⁰²

V patnácti letech Nana už dospívala v ženu, měla kypré ženské tvary a velice se jí to líbilo, byla pyšná na svůj dekolt. Chovala se velice vyzývavě, vyplazovala jazyk, ráda se oblékala do šatů a pak se promenádovala po ulicích. Každý muž se za ní otočil.

„Měla opravdu obličejík doroty, tváře jako mléko, pleť sametovou jako broskev, komický nosík, růžovou pusinku, kukadla jí svítila tak, že by si mužští byli rádi o ně zapálili dýmku. Spousta vlasů, světlých jako sláma, sypala se jí na spánky jako zlatý prach, zlatavá záře jako by jí ovíjela sluneční korunu kolem hlavy.“¹⁰³

Nana pracovala jako dělnice v květinářství spolu s dalšími děvčaty. Tyto mladé dívky žily nočním životem, měly mnoho zkušeností s muži a celé dny nemluvíly o ničem jiném. Nana zpočátku jen zvědavě poslouchala, později chtěla vědět všechny detaily a přidávala se k dívkám, když pozorovaly muže přes výlohu obchůdku. Toužila znát všechny intriky, které děvčata používají na muže. Sama snila o tom, že se za nějakým mužem vydá. Snila o tom, že si ji vyhlédne nějaký bohatý muž, který bude mít kočár, a koupí Naně všechno, na co si vzpomene. Některé dívky se živily jako prostitutky a vůbec se za to nestyděly. Jestliže Nana měla svou povahu někde hluboko zakořeněnou, přátelení s takovými děvčaty ji ještě víc zkazilo. Často se ztrácela na několik dní, bavila se v pochybných podnikách, obluzovala návštěvníky svými tanečními kreacemi a pokaždé odešla s nějakým mužem. Někdy se Nana vrátila domů, aby se vyspala ve své posteli, ale zdržela se vždy jen chvíli a pak zase zmizela. Časem se přestala vracet úplně. Občas o ní rodiče zaslechli, že ji někdo viděl v drahých šatech či jak se promenáduje po ulici se starším mužem po boku. Poté ji viděli s jiným mužem v kočáře.

Je důležité tuto postavu alespoň stručně zmínit, protože Nana je hlavní postavou volného pokračování románu *Zabiják*. V tomto díle s názvem *Nana* se dcera Gervaisy žíví jako kurtizána. K tomuto řemeslu se dostala kvůli svým rodičům. Nana odmítala žít v bídě, ve které žili její rodiče a sousedé, pro změnu byla ochotná udělat vše. Toužila po vysokém postavení ve společnosti. Manipulovala s muži, dovedla je přesvědčit, aby své jmění odevzdali jí. Manipulovat s lidmi se Nana naučila již v útlém dětství, diktátorkou byla již v pěti letech, kdy dokázala všechny ostatní děti přesvědčit ke špatnostem. Bylo zřejmé, že z této dívky nemůže vyrůst poctivá, pracovitá a pravdomluvná žena.

Na závěr je možné konstatovat, že paradoxně největší ženou v tomto díle byla osmiletá holčička Lalie, která dokázala nemožné. Postarala se o dvě děti, starala se o ně

¹⁰²Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 229.

¹⁰³Cit. Zola, E.: *Zabiják*, Praha 1958, str. 250.

s takovou láskou, jako by je sama porodila. Měla na starosti domácnost, jídlo uvařila, děti nakrmila, nikdy se nezastavila. Její čistá duše jí nedovolila odmlouvat otci, naopak ho ještě omlouvala. Radovala se z maličností. Život jí přichystal krutý osud a Lalie nezbylo nic jiného než se s tím vypořádat, jak nejlépe uměla. Gervaisa sama ji považovala za sobě rovnou, jednala s ní jako s dospělou ženou. Pokud se nad tím zamyslíme hlouběji, dojdeme k závěru, že Lalie byla hrdinkou celého románu. Její život bohužel skončil v osmi letech, takže se už nikdy nedozvíme, jaká žena by z ní skutečně vyrostla, nicméně pokud by zůstala v domě v ulici Goutte-d'Or, hrozila by jí stejná zkáza, jaká potkala Gervaisu.

4.3 Nana

Nana, volné pokračování *Zabijáka* je dalším dílem, které je analyzováno z hlediska obrazu ženy. V této části se věnujeme pouze hlavní postavě. Nanu jsme poznali již v předchozím díle, a proto nyní pokračujeme v rozboru jejích charakterových vlastností.

4.3.1 Námět a žánr

Námět v tomto románu je zcela zřejmý. Opět jde o dopad dědičnosti na jedince a sociální prostředí, ve kterém lidé žijí. Dále jde o to, jak dané prostředí lidi ovlivňuje a jak jedinec ovlivňuje své okolní prostředí. Jde o detailní vylíčení poměrů, ve kterých žila většina francouzského obyvatelstva. Jsou detailně popisovány katastrofální duševní stavy lidí, zvláště hlavní postavy Nany, která je z rodu Rougon-Macquartů.

Zola se snažil přiblížit dobu i okolí, a tak v tomto románě použil jazyk, který odpovídá prostředí. Opět odhaluje špínu a bahno společnosti, například zde zesměšňuje muže z vládnoucích tříd, kteří jsou přes den gentlemany a večer se mění v nevěrné a mnohdy perverzní milence, jež vyhledávají společnost kurtizán.

V tomto románu Zola nekritizuje pouze společnost, ale zabývá se i aktuální politickou situací. Po vydání knihy se čtenáři bouřili nad její skandálností. Nana se stala literárním symbolem zkázy, když byla ochotna prodat své tělo za lepší postavení ve společnosti.

4.3.2 Hlavní postavy

V románu vystupuje jako hlavní postava Nana, osmnáctiletá kurtizána, dcera pradleny Gervaisy a klempíře Coupeau z díla *Zabiják*. Nana je vyučená květinářka, ale tímto se nikdy nechtěla živit. Odjakživa snila o tom, že si najde bohatého muže, který ji zabezpečí a ona nebude muset nikdy pracovat. Nana si ráda zahrává s muži, pomocí intrik

si všechny získá na svoji stranu. Muži jsou z mladé kurtizány doslova unešení, takže zmanipulovat je není žádný problém. Obětují Naně veškerý volný čas a celé své jmění.

V příběhu vystupuje mnoho vedlejších postav, za všechny musíme jmenovat především Ludvíčka, syna Nany, jehož otcem je Nanin první zákazník. Ludvíček je bledý, jeho chování odpovídá věku batolete, ne malého chlapce. Nana se o jeho výchovu postarala tak, že ho poslala ke své tetě, paní Leratové, jež se o něj stará a Nana jí za to posílá peníze. Další důležitou postavou je Zoe, Nanina komorná, brunetka s bledou tváří, která po většinu času zůstává služebnou své paní. Potají spřádá plány, jak Nanu opustit, šetří peníze, aby nebyla závislá na svém platu. V románu dále vystupují Nanini milenci, manželky oněch milenců či herci a herečky z divadla.

Róza Mignonová, herečka a zpěvačka, Steinerova milenka. Mignon, manžel Rózy, Sabina, hraběnka, manželka Muffata, kyprá bruneta bílé pleti a černých očí. Muffat de Beuville, hrabě pocházející ze starobylého rodu, císařovnin komoří, bydlí v paláci na rohu ulice Miromesnilovy a Penthièrovy. Markýz de Chouard, otec Sabiny, Muffatův tchán, Theofil Venot, bývalý právní zástupce, nesmírně zbožný, Muffatův rádce. Estelka, dcera Muffata a Sabiny, Pavel Daguinet ("Mimi", "Sametová pusa"), mladý, původně Nanin nápadník (ještě před Varieté), poté manžel Estelky. Fauchery, veselý novinář, milenc Rózy a hraběnky Sabiny. Hektor de Faloise, mladší bratranec Faucheryho. Labordette, velký blondýn, přítel a pomocník všech žen. Bordenave, ředitel Varieté (pařížské divadlo-bordel). Prullière, všeobecně oblíbený herec. Bosc, herec ve Varieté, Fontan, herec ve Varieté, svérázný a obhroublý komik, groteskně ošklivý, vyhlášený lakomec, jediná láska Nany. Steiner, tlustý bankéř, úspěšný pařížský podnikatel, německý žid. Xavier de Vandevres, hrabě, poslední potomek starého rodu, majitel dostihů, žensky útlocitný a duchaplný, rád utrácel. Foucarmont, námořník, Jiří Hugon ("Zizi"), blondýn, právník v prvním roce. Filip Hugon, starší bratr Jiřího, nadporučík. Paní Hugonová, matka Jiřího a Filipa, vdova po notáři, žije v ústraní na malém rodinném statku Blahosti u Orléansu, také má byt v Richelieuově ulici v Paříži. Triconová ("Triconka"), zprostředkovatelka zakázek kurtizán. Laura Piédeférová, tlustá majitelka jídelny v ulici Mučedníků. Francis, Nanin kadeřník. A nakonec Sametka, bulvární děvka, Nanina přítelkyně a milenka, které se Nana ujme jako toulavého psa.

4.3.3 Nástin dějové linie

Děj tohoto románu je líčen lineárně, příběh je rámován historickými událostmi, jako jsou blížící se světová výstava nebo přípravy na válku s Německem v závěru knihy.

Román je členěn na krátké epizody, v nichž je vše popsáno detailně a podrobně. Zola v tomto díle nevyjadřuje žádný vlastní názor. Přestože kniha líčí život prostopášné kurtizány, nenajdeme v ní intimní ani erotické detaily. Román je proklán zkažeností, smyslností a nemravností.

Začátek románu je situován do divadelního prostředí, na programu je premiéra divadelní hry, ve které se poprvé objevuje Nana jako postava Venuše. Ředitel Bordanave prohlašuje, že jeho divadlo je bordel, a přiznává, že Nana neumí tančit, hrát ani zpívat, ale je přesvědčen, že svou krásou uchvátí každého. Nana se stane velmi slavnou a žádanou ženou u všech mužů pařížské smetánky. Děj se poté přesouvá do Nanina bytu. Nana často mluví o svém synovi Ludvíčkovi, který zatím žije u chůvy.

Nana uspořádá hostinu, na niž pozvala své kolegyně z divadla, které Bordanave sebral z ulice. První muž, kterého by ráda dostala, je hrabě Muffat, silně věřící katolík. Přestože je Naniným vystupováním zhnusen, neodolatelně ho přitahuje. Nakonec se rozhodne Nanu získat za každou cenu.

Na podzim odjede Nana na venkov, do vily, kterou dostala od Steinera. Všichni nápadníci Nany přijíždějí na návštěvu, ale žádný z nich neprozradí pravý důvod svého příjezdu. Přijíždí samozřejmě i hrabě Muffat, ve kterém se pere nezkrotná touha s jeho vírou. Nana však všechny muže odmítá, včetně Muffata, protože je zamilovaná do mladičkého Jiříka Hugona. Ale příklad bohaté, staré a všemi respektované hraběnky otevře Naně oči, a tak kurtizána nakonec podlehne Muffatovu nátlaku.

Později se Nana opět zamiluje, tentokrát do svého hereckého kolegy Fontana. Pronajmou si společně byt a Nana všechny své milence zavrhne. Prvních pár měsíců je pár skutečně šťastný a zamilovaný, ale potom Fontane poprvé Nanu uhodí. Když se Fontane rozhodne, že už dál nebude Naně dávat peníze na domácnost, ona se vrací zpátky na ulici, z lásky k němu, aby ho uživila. Společně se Sametkou se toulá ulicemi a poznává nové věci, například čím větší boháč, tím větší chlípák.

Nana nakonec Fontana opustí a chce se vrátit do divadla, kde jí je nabízena vedlejší roli. Ona ji ale odmítá, protože chce dostat roli hlavní, která už je obsazená Rózou. Hrabě Muffat zařídí, aby hlavní roli dostala Nana. V této době se Nana stěhuje do přepychového domu, který koupil poblázněný Muffat, a rázem se řadí mezi pařížskou smetánku. Premiéra nové hry je velké fiasko, kritiky se Naně vysmějí. Nana si tím vůbec neláme hlavu, protože teď má všechno, o co usilovala - palác, kočáry a šperky. Objevuje se Sametka a Nana

poznává taje lesbického vztahu. Sametka nejvíce touží potom, aby byla Nana jen s ní a všechny muže pustila k vodě.

Muži jsou ochotni pro Nanu udělat cokoli, například život hraběte Vandeuvrese směřuje k naprostému krachu. Muffat se kvůli Naně dostává do finančních potíží a Róza mu potvrdí manželčinu nevěru jako součást pomsty. Do toho všeho Nana potratí.

Hrabě Muffat je stále prvním milencem, protože platí nejvíce, ale Nana ho začne veřejně ponižovat, což hraběti vůbec nevadí, je totiž tak zaslepený, že si nechá líbit všechno. Ludvíček umírá na neštovice. Nana prodává všechn svůj majetek a odjíždí neznámo kam. Za nějaký čas se vrací zpátky do Paříže, ubytuje se v hotelu a umírá na stejnou nemoc jako její syn.

4.3.4 Obraz ženy - Nana

4.3.4.1 Nana se objevuje na scéně

Na začátku příběhu se Nana objevuje v divadelní hře, v roli, která by jí měla zajistit úspěch u mužů z vyšší společnosti. To jí umožní veškeré pohodlí, které vyžaduje. Nepřehlédnutelné reklamy, které představovaly záhadnou Nanu, upoutaly pozornost všech, takže lidé se nemohli dočkat, až dívku uvidí vystupovat. Ředitel divadla sám přiznává, že Nana není žádná velká herečka ani zpěvačka, ale že je v ní nějaké kouzlo, které každého diváka ohromí.

„Ředitel měl pravdu, zpívala strašně. Dokonce se ani neuměla pohybovat po jevišti, vzpínala ruce vzhůru a vrtěla celým tělem neslušným a nepůvabným způsobem. Ale když někdo z davu vykřikl: „Je tak půvabná!“ strhl všechny diváky, začali zuřivě tleskat a vykřikovat: „Výborně! Bravo!“¹⁰⁴

Potlesk a výkřiky způsobily, že Naně vzrostlo sebevědomí převratnou rychlostí, slyšela z davu smích a začala se také smát.

„Ta krásná dívka byla přece jen něčím zvláštní. Když se smála, udělal se jí na bradě rozkošný důlek. Nic ji nedokázalo vyvést z míry a nenuceně čekala. Okamžitě si s publikem rozuměla, dokonce na něj zamrkala, jako by chtěla sama říci, že nemá žádný talent, ale vůbec jí to nevadí, protože má něco jiného.“¹⁰⁵

Když si Nana uvědomila, že zpěv je nad její síly, použila něco jiného, čím diváky uchvátila. Ukázala své vnady, zavrtěla boky a získala si tím všechny muže. Nenechala se vyvést z míry a ukázala lidem to, o čem věděla, že se jim bude líbit. Byla o tom přesvědčená, věděla, že tělo je její nejsilnější zbraň, tou si dokáže získat každého muže.

¹⁰⁴Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 19.

¹⁰⁵Cit. Tamtéž, str. 19.

„Zhoupla se v bocích tak, že pod tenkou tunikou byly vidět její oblé tvary, ohnula tělo dozadu, zvrátila krk a rozpřáhla ruce. Zaburácel potlesk. Okamžitě se otočila, zamířila po schodech vzhůru a ukázala přitom šji, o níž se třely zlaté vlasy jako zvířecí hřívá.“¹⁰⁶

Byla to podívaná pro všechny muže, nikdo z ní nemohl spustit oči, všichni byli uneseni její ženskostí. Nana mohla předvádět na jevišti všelijaké kousky a diváci jí tleskali, bylo jim jedno, že je absolutně bez talentu. Ředitel ji našel na chodníku, byla pouliční holkou z předměstí, její výkon odpovídal tomu, odkud pocházela. V posledním dějství přijde Nana jako Venuše nahá, je sebejistá a troufalá. Při této scéně se nikdo v hledišti nezasměje, muži mají vážný pohled, plný chťiče. To byl začátek Nanina velkého triumfu.

„Halila ji pouze průsvitná látka, pod níž se rýsovala oblá ramena, ňadra amazonky, jejichž růžové bradavky pevně trčely vpřed jako kopí, široké boky, jež se smyslně vlnily, kyprá bělostná stehna, celé to bělostné tělo. [...] Náhle se to milé dítě proměnilo ve znepokojivou ženu, která sem vnesla věčný nepokoj svého pohlaví a otevřela propasti chťiče. Nana se pořád usmívala, ale byl to poživačný úsměv ženy požirající muže.“¹⁰⁷

Nana bydlela v bytě na Haussmanově bulváru. Majitel tohoto domu najímal byty osamělým ženám. Byt nebyl zařízený, protože Nanin poslední milenec ji opustil dříve, než stihla zabydlet všechny místnosti. V začátcích se Nana musela spokojit s milenci nevalné pověsti, kteří ji zachránili před bydlením na ulici. Zoe, Nanina komorná, jí pomáhala zvládat všechny krizové situace. Když se objevili nějací milenci nečekaně, schovávala je ve všech místnostech po bytě, aby se náhodou nepotkali. Byla Naně stoprocentně oddaná, od své poslední paní měla dobrý výcvik ohledně milenců. Věřila v Naninu budoucnost, doufala, že si jednou její paní najde takového milence, který jí dokáže dát všechno, co si přeje - dům, šaty, kočáry, služebnictvo a hlavně spoustu peněz.

Jednou za čas Nanu přepadl záchvat mateřské lásky a vzpomněla si na svého syna Ludvíčka, který žil s chůvou na venkově. Měla v plánu vyplatit chůvu a vzít si syna zpět, jenže peníze jí nějak nezbývaly, a tak se je snažila dostat, jak uměla nejlíp - prostitucí. V takové době Nana obvykle vyhledávala Triconku, ženu, která domlouvala schůzky.

„Někoho pro vás dnes mám. Chcete?“ „Ano... za kolik?“ „Dvacet louisdorů.“ „V kolik?“ „Ve tři... Tak domluveno?“¹⁰⁸

Nana ráda vyprávěla o svém úspěchu v divadle, ale líčila to tak, jako by uchvátila celou Paříž. Sama nemohla věřit tomu, že ji potkalo takové štěstí, když vzpomínala na to, jak jako holka pobíhala po ulicích. Její teta, paní Leratová, si vzala do hlavy, že Nana je poctivá a pracovitá, miluje svého syna, a tak je vše v pořádku. Čím si vydělává nebo jak, to paní Leratová raději nevnímala.

¹⁰⁶Cit. Tamtéž, str. 19.

¹⁰⁷Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 30.

¹⁰⁸Cit. Tamtéž, str. 39.

„Nana se jí nemusí s ničím svěřovat, ona věří, že vždy žila poctivě. Ted' úplně stačí, že má tak dobré postavení a miluje svého syna. Co jiného má člověk na tomto světě než poctivost a pracovitost?“¹⁰⁹

Někdy se Nana vzepře. Všichni muži se jí v tu chvíli začnou hnusit, nechce žádného vidět, zatouží po tradičně stráveném večeru. Chtěla by jen tak vysedávat v kuchyni, povídat si a vnímat přitom vůni čerstvě vařené kávy. Je paličatá a nenechá se přesvědčit ani Zoe, která jí pokaždé říkala, jak je neslušné někoho odmítnout. Například když přišel pan Steiner, Nana na něj byla našťvaná, protože si naivně myslel, že když jí včera dal kytku, tak má dneska rezervovaný čas. Ale Nana otočila, když jí Zoe ohlásila, že přišel sám hrabě Muffat s markýzem de Chouard. Zvedla se tedy a odešla do svého pokoje, kde jí komorná pomohla do šatů. Nana nadávala, házela všechny muže do jednoho pytle a častovala je nehezkými urážkami, Zoe si uvědomila, že její paní je stále poznamenaná chudým původem.

Nana, ač v divadle neměla příliš velký herecký talent, před muži dokázala být ženou mnoha tváří. Uměla být taková, jakou si jí přáli mít nebo jak se jí zrovna hodilo.

„Nana předstírala skromnost. Markýzovy komplimenty odmítala krátkým zavrtěním hlavy, ale v duchu rychle uvažovala. Toho druhého sem musel přivést ten stařec, z očí mu hledí nemravnost. Ale i před tím druhým si musím dát pozor, mohl by se sem vrátit sám. Už je to tak, domovník prozradil její jméno a oni se o ni budou ucházet jednotlivě.“¹¹⁰

Nana nebyla ráda, když se návštěvy potkávaly v domě, proto vždy čekala, až si s návštěvou poradí Zoe. Když nějaký muž odvolal schůzku, byla Nana štěstím bez sebe, protože měla celou noc jen pro sebe. Mohla v klidu spát v posteli úplně sama. Jiné noci probděla se svými milenci a vždycky se s nimi musela dělit o postel.

„Spát celou noc, to by byla nádhera! Pomyšlení na takový zážitek ji nakonec přemohl. Jednou si to může dovolit.“¹¹¹

Když ji přišel navštívit mladičká Jiří Hugon, Nana se k němu chovala jako k dítěti, i s ním tak mluvila. Nikdy by ji nenapadlo, že by ji mohl milovat takový mladíček.

„Ale když si od něj chtěla kytici vzít, vrhl se jí s hltavostí mládí po ruku. Musela ho plácnout, aby ji pustil. Podívejme se na toho usmrkance, jak si dovoluje! Hubovala ho, ale přitom celá zrůžověla a smála se.“¹¹²

Po svém divadelním úspěchu se Nana už nemusela skrývat, pyšně se procházela po chodbách divadla a všichni muži byl jako omámení. Každý se s ní chtěl seznámit a být jí na blízku, ale Nana stála jen o peníze, nezajímaly ji květiny, které dostávala od svých nápadníků, byla by radši, kdyby jí poslali peníze, aby mohla zaplatit dodavatelům, již na ni

---

¹⁰⁹Cit. Tamtéž, str. 41.

¹¹⁰Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 52.

¹¹¹Cit. Tamtéž, str. 55.

¹¹²Cit. Tamtéž, str. 56.

každý den čekali doma. Avšak po premiéře v divadle jí všichni tito věřitelé přišli poblahopřát a navrhovali jí, aby dál zůstala jejich zákaznicí. Nana nechávala ráda muže čekat, někdy si z nich dělala legraci a schválně zavírala závoru na dveřích, aby se nedostali dovnitř. Jen Labordette byl vždycky vítaný, byl to dobrák od kosti, nic od Nany neočekával a dokázal se o ni postarat.

„Dobrák Labordette přišel vždycky vhod. Nikdy od ní nic nechtěl. Přátelil se s ženami a staral se o jejich záležitosti. Například teď, hned jak přišel, přinutil věřitele odejít. Ostatně, ti dnes nechtěli vymáhat od madam peníze, přišli jí jen složit poklonu a po velkém úspěchu z předchozího večera znovu nabídnout své služby.“¹¹³

Nana se rozhodla svůj divadelní úspěch oslavit tím, že pozve všechny důležité lidi k sobě na večeři. Neměla však dostatečně vybavený byt, a tak nechala přestěhovat restauraci k sobě do bytu (i s číšníky a kuchařem). Nana už si byla svým postavením tak jistá, že se dokonce rozloučila s několika svými stálými zákazníky. Hostitelka dokázala zahrát dokonale svoji roli, chovala se distingovaně, když mluvila s Rózou Mignonovou. Byly to velké sokyně, ale když na to přišlo, uměly se obě chovat, jak se patří.

„Drahá madam, jste tak laskavá... Tolik mi záleželo na tom, abyste přišla!“¹¹⁴

„Ještě ráno říkala Nana své tetě: co se týče pánů, nikdo lepší se v Paříži nenajde, všichni jsou ušlechtilí nebo bohatí, prostě šik. A co se týče dam, ty se chovají slušně. Některé, jako Blanka, Luisa a Lea, měly hluboké výstřihy, ale pouze Gaga snad předváděla víc, než by měla. V jejím věku se snad už nemělo ukazovat nic.“¹¹⁵

Jako každá žena i Nana nesnášela odmítnutí, a tak byla velmi rozčilená, když se dozvěděla, že jí dal hrabě Muffat košem. Nechtěla tomu věřit, a proto ho stále vyhlížela, celý večer byla nervózní. Většina mužů Naně nedokázala vzdorovat, byli jí posedlí, dělali bláznivé věci, ponižovali se.

„Jiří byl velmi opilý a vzrušený při pohledu na Nanu. Už chvíli bojoval s nápadem, že si vleze pod stůl, po čtyřech dojde až k ní a stulí se jí k nohám jako pejsek. Nikdo ho neuvidí a on tam bude hodný.“¹¹⁶

Nana se při večeři opila, alkohol z ní dělal vztahovačnou hysterickou ženskou. Nikomu nevěřila, podle ní jí každý jen pomlouval. Nejvíce podezírala ženy, že se proti ní spolčily, aby ji přede všemi ponížily. Byla vzteklá, nechtěla s nikým mluvit a nikoho vidět, nechala hosty, aby se bavili bez ní. Nana se uměla přetvařovat, i co se lásky týče, říct „miluji tě“ bylo pro ni snadné, ale na druhou stranu chtěla, aby byl každý spokojený, a pokud to znamenalo, že měla žít ve třech s dvěma muži, tak by to klidně udělala. Projevila se tím její nevzdělanost. Nana byla také příliš naivní a všechno pro ni bylo snadné.

¹¹³Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 58.

¹¹⁴Cit. Tamtéž, str. 85.

¹¹⁵Cit. Tamtéž, str. 92.

¹¹⁶Cit. Tamtéž, str. 102.

Jednou Nanu překvapil v šatně samotný princ s Muffatem. Nana se tvářila překvapeně, polonahá zaběhla rychle za závěs, dělala ze sebe stydlivou dívku. Poté se osmělila a vyšla ven jen v korzetu, který nezakrýval skoro nic z jejího těla. Omlouvala se za své chování a předstírala, že je v rozpacích. Uměla moc dobře zahrát křehkou dívku, která se stydí i kotník ukázat. Věděla, co na muže platí. Ty samozřejmě tento Nanin výstup nenechal chladnými.

„Klidně tedy zamířila v kalhotkách k toaletnímu stolku mezi pány, kteří se rozešoupli. Měla široké boky a kalhotky se jí vydouvaly, když se vzpřímenými řadry a jemným úsměvem pány zdravila.“¹¹⁷

Nana dokázala zkazit svou nahotou silně věřícího hraběte Muffata, který neviděl nikdy nahou ani svou manželku. Hrabě cítil k Naně silné pouto. Touha, která ho sužovala, se nedala zastavit a Nana se před ním tak neostyšně svlékala. To, co k ní začínal cítit, ho děsilo. Rozhodl se, že se pokusí odolat té kráse, ale bylo jasné, že tato bitva je předem prohraná. Nana moc dobře věděla, co s muži dělá.

„Pocítil rozkoš, do níž se mísily výčitky svědomí. Rozkoš katolíka, kterého strach z pekla jen ponouká ke hříchu.“¹¹⁸

„Cítil, že se ho už zcela zmocnila, ještě v ten večer by všechno zapřel, všechno prodal, aby s ní mohl strávit byť třeba jen hodinu. Probudilo se v něm jeho mládí, zmítala jím touha dospívání a v ní v jediném okamžiku shořel chlad jeho katolicismu a důstojnost zralého muže.“¹¹⁹

Nana byla velice umíněná. Vymyslela si, že odjede na nějaký čas na venkov. Tam pozvala všechny své potencionální i současné milence a také některé z dam. Ve svém opětovném záchvatu mateřství se rozhodla, že na venkov vezme i syna Ludvíčka. Představovala si, jak si s ním bude hrát venku na zahradě pod stromy. Nedokázala myslet na nic jiného, byla tou myšlenkou doslova posedlá.

Její venkovské sídlo bylo v sousedství sídla Hugonů, kde bydlel se svojí matkou i mladičký Jiří Hugon. Jiří čekal na Nanu u jejího sídla a nemohl se jí dočkat. Utekl kvůli ní z domova. Na začátku ho Nana odmítala, nechtěla s ním nic mít, protože je to přeci jen mladý chlapec, ale Jiřího naléhání způsobilo, že mu Nana podlehla. Potom ho začala vnímat jako muže, ne jako malé dítě. Bezhlavě se do Jiřího zamilovala a na pár okamžiků se z ní stala žena, která touží být svému muži věrná. Romantickou atmosféru narušili hosté, kteří všichni hromadně přijeli na Fondettes. Přijelo více lidí, než Nana počítala. Dorazil i hrabě Muffat, kterému už Nana několik měsíců slibuje, že spolu stráví noc, ale v opojení z nové lásky k Jiřimu byla Nana odhodlaná Muffata nechat čekat. Hrabě už ale rozhodně dál čekat nehodlal, byl velice pobouřen a dal to Naně patřičně najevo.

¹¹⁷Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 132.

¹¹⁸Cit. Tamtéž, str. 137.

¹¹⁹Cit. Tamtéž, str. 151.

„Začal zuby a znovu ji popadl. Pak, protože se bránila, začal být surový a na rovinu jí řekl, že se s ní přišel vyspat. Nana se stále usmívala a držela ho za ruce, ale i tak byla v rozpacích. Začala mu tykat, aby zmírnila své odmítnutí.“¹²⁰

Nanu zasáhla doslova mateřská euforie. Když za ní přivezli Ludvíčka, celé dny s ním trávila na slunci, pozorovala ho, jak si hraje. Oblékla ho do krásných šatů, vypadal jako malé princátko. V noci odbíhala z Jiřího náruče, aby se šla podívat na Ludvíčka, jestli dýchá. Se stejnou něhou pečovala i o Jiřího, který si její mateřskou lásku nechal líbit. Její opojení však netrvalo věčně, přesněji trvalo asi týden. V tomto týdnu byla Nana naprosto přesvědčená o tom, že chce vést slušný život a nechce Jiřího podvádět.

„Nana se čím dál víc bouřila při myšlence, že by měla být Jiřímu nevěrná. Chlapec byl tak nevinný a tolik jí věřil! Musela by se považovat za tu nejhorší z nejhorších. Až se jí přitom pomyslení dělalo špatně! Zoe, která mlčky a znechuceně tomuto románku přihlížela, si myslela, že se madam zbláznila.“¹²¹

Když Nana uviděla, jaké panství by mohla mít jako Irma d'Anglars, netoužila po ničem jiném. Celý zbytek pobytu na venkově byla zamyšlená a nevnímala nikoho. Přemýšlela o tom, jaký život ji čeká s mladičkým Jiřím a jaký by měla třeba s hrabětem Muffatem, a najednou bylo rozhodnuto. Nana strávila noc s Muffatem a vrátila se zpátky do Paříže, kde začala pracovat na svých plánech, jak se stát bohatou a ctěnou paní.

„A pak se pomilovala s Muffatem, ale nebyla v tom žádná rozkoš.“¹²²

Vztah, který Nana měla s hrabětem, nebyl takový, jaký si ho hrabě představoval. Nechtěl se o svoji Nanu s nikým dělat, byl žárlivý a podezřívavý. Nana ho přiváděla k šílenství, zahrávala si s ním a on se neuměl v takových situacích chovat. Nechápal, čím se jí tak zošklivil, udělal by pro ni přece cokoliv. Nana se hraběti vzbouřila, chtěla dál žít svůj život kurtizány, nebyla ochotná obětovat všechny milence kvůli jednomu muži, který jí za celou dobu nedal ani peníze ani žádný dárek. Byla rozhodnutá vést svůj život dál jako předtím, nehodlala se nijak omezovat. Vždycky to s hrabětem nějak sehrála.

„Na okamžik pocítila hrozný vztek ženy, která se cítí být zahrnuta do kouta a přitom se musí tvářit jakoby nic. Nakonec rezignovala a rozhodla se získat čas. Doufala, že se jí podaří zbavit se hraběte před půlnocí a bude se moci zařídit podle svého.“¹²³

Když se v novinách Figaro objevil článek o „Zlaté mušce“, Nana netušila, že se jedná o ni, dokud jí její kadeřník článek nepřečetl a nevysvětlil. Kurtizána zřejmě vůbec nepochopila, že ji článek popisuje jako dívku, za kterou se táhne minulost plná bídy a alkoholu. Její krásu přirovnávali ke krásné květině, která vyrostla na hnojišti. Svým

¹²⁰Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 168.

¹²¹Cit. Tamtéž, str. 170 – 171.

¹²²Cit. Tamtéž, str. 185.

¹²³Cit. Tamtéž, str. 191.

chováním se mstila za všechny chudé lidi z okraje společnosti. Svými intrikami ohrožovala i nejvyšší společnost. Byla zkázou pro celou Paříž.

„Aniž si to sama uvědomovala, ničila a drtila Paříž mezi svými bělostnými stehny, jako když se v přítomnosti menstruuujících žen sráží mléko. Na konci článku ji autor přirovnal k mouše, která je sice stejně zlatá jako slunce, ale vzlétá z výkalů, sbírá smrt z mršin povalujících se po cestách, bzučí a poletuje, přitom září jako drahokam. A vlétne-li někam domů a sedne-li na nějakého muže, otráví ho smrtelným jedem.“¹²⁴

Nana měla jasný názor na ženy, myslela si, že rozumí každé. Vynášela soudy, aniž by dotyčnou ženu znala, prostě jí jen hodila do jednoho pytle stejnými ženami, jako je ona sama. V jednu chvíli byly podle ní všechny ženy stejné a v druhou chvíli obviňovala bohaté paničky, že se jí pletou do řemesla. Všechny ženy uměla kritizovat, ale sebe považovala za dokonalou.

„Podívej, já vím, jak to chodí... Miláčku, ženy nemají rády nemehla. Neřeknou nic, protože se stydí, chápeš? Ale buď si jistý, že na to pěkně dlouho myslí. A dřív nebo později, když se to muž nenaučí, zařídí se jinak... Tak to prostě chodí, broučku.“¹²⁵

„Tak je to vždycky, když se nám počestné ženušky pletou do řemesla... Vedou si dobře, ty vaše počestné paničky!“¹²⁶

„Všechny jsou stejné, ty nahoře i ty dole. Stačí jim postel a zábava.“¹²⁷

Nana byla přesvědčená, že ona je hodná, že všem mužům pomáhá, každého se ujme, utěší všechny osamělé muže, kterým manželky neposkytnou to, co oni žádají. Proto se jí vždy velmi dotklo, když si někdo dovolil říct o ní něco špatného. Byla vzteky bez sebe, když na ni házeli špínu ze všech domácností. Věřila, že je počestná žena, která by nikdy nikomu vědomě neublížila.

„V tu chvíli i Nana ztratila hlavu, hrdlo se jí stáhlo a začala nervózně vzlykat. Všichni ji jenom zneužívají! Copak ona má s těmito historkami něco společného? Snažila se mu všechno vyložit co nejlaskavěji, protože je hodná. A teď má zaplatit za něco, co rozbil někdo jiný? To tedy ne! Má dobré srdce, ale i to má své hranice.“¹²⁸

4.3.4.2 Nana, bezhlavě zamilovaná hospodyňka

Když se Nana rozhodla vyhodit hraběte, bylo jí jasné, jak to dopadne. Věřitelé se na ni opět sesypou a budou chtít své peníze. Ty ona samozřejmě nemá. Rozhodla se tedy, že se přestěhuje a vzdá se všech věcí, co v bytě má. V této době byla Nana opět zamilovaná, tentokrát do Fontana, zábavného herce z divadla. Zase nastala doba, kdy Nana snila o poklidném životě v malém bytě, skromně zařízeném, kde budou žít jen oni dva. S Fontanem si tedy pořídili bydlení ve čtvrtém patře ve Véronově ulici na Montmartru.

¹²⁴Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 198.

¹²⁵Cit. Tamtéž, str. 202.

¹²⁶Cit. Tamtéž, str. 204.

¹²⁷Cit. Tamtéž, str. 205.

¹²⁸Cit. Tamtéž, str. 214.

Všechny cennosti Nana prodala a odešla, aniž by komukoliv řekla, kde teď bude žít. V blaženém milostném opojení si Nana začala opět hrát na počestnou, věrnou ženušku, které jsou všichni muži ukradení. Záleží jí přece jen na Fontanovi. Bylo až směšné, jak rychle dokázala obrátit a tvářit se, že takový život vedla vždycky.

„Ti věřitelé jsou pěkně mazaní! Aby přišli na své peníze, myslí si, že jsem na prodej... Viš, raději bych umřela hladu, než abych Fontana podvedla.“¹²⁹

Nana začala všemi lidmi pohrdat, s nikým se nevidala, moc ven nechodila, starala se jen o svého Fontana, aby měl veškeré pohodlí. I když byl Fontan známý jako skrblík, na začátku jejich vztahu dal do společné kasy sedm tisíc franků, které měl ušetřené. Nana byla v sedmém nebi, z hloubi duše Fantana milovala, udělala by pro něj vše. Ale Fontane se později začal bouřit. Nadával na Nanu a jako naschvál se s ní pořád dohadoval, jako by mu to působilo velké potěšení. Tímto začalo Nanino soužití s tyranem. Fontane nechával Nanu doma často samotnou. Ta se začala nudit. Jednoho dne potkala na trhu svoji starou přítelkyni Sametku. Nana se rozhlédla kolem a všude viděla rozespalé obličejy dívek, které pracovaly celou noc a pak chodily nakupovat jen v pantoflích, bez spodního prádla a neučesané. Nana nechápala, jako můžou tyto ženy takhle žít. Jako by vymazala všechny vzpomínky na svůj minulý život.

„Jakmile lehké holky z celé čtvrti zabouchly dveře za svými amanty, šly sem nakupovat, oči ještě splepené spánkem, vláčely za sebou nohy v pantoflích, měly špatnou náladu, byly unavené po náročné noci.“¹³⁰

Od té doby, co Nana potkala Sametku na trhu, chodívala za ní vždycky, když se doma nudila. Vyprávěla jí o soužití s Fontanem, popisovala každou facku, kterou jí dal. Sametka byla věrným posluchačem, vyslechla Nanu a pak nadávala na celé mužské pokolení. Sametka bydlela v dvoupokojovém bytě, kde bylo všechno rozbité, ušpiněné a plné odpadků. Ale Nana si nestěžovala, cítila se u Sametky dobře. Lehla si u ní na postel a užívala si nicnedělání. Sametka chtěla Nanu představit paní Robertsové, ke které Nana pocítovala jistý respekt od té doby, co odmítla přijít k ní na večeři. Tato paní Robertsová udržovala intimní vztah se Sametkou. Jednou šly Nana se Sametkou na večeři k Lauře, což byl podnik, kde se scházely všechny lehké ženy z okolí. Paní Laura byla jako včelí královna, všechny dívky ji obletovaly, líbaly ji a ona se snažila na každou tvářit stejně, aby v nich nevzbudila žárlivost. Nana se chvíli rozhlížela po hospodě a pak pochopila, o co tam jde. Všechny přítomné dámy se zajímají jen o ženy, nikoliv o muže. Neodsuzovala je, jen se znechuceně ušklíbala. Všimla si, že i na Sametce můžou ženy oči nechat. Po večeři

¹²⁹Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 219.

¹³⁰Cit. Tamtéž, str. 227.

Sametka odešla s jednou z dam a Nana zůstala sama. Byla našťvaná a zklamaná, že ji tam Sametka nechala. Ještě ke všemu za ni musela zaplatit večeři.

Fontan bil Nanu čím dál tím víc, ale vždycky se nakonec usmířili. Boje patřily k jejich milostným hrátkám. Stejně tak jako dopisy, které psal Jiřímu Fontan za Nanu. Vždy si přečetl, co Jiří píše, a odpověděl obratem, výborně se u toho bavil a Nana ho nechala. Jednou se Fontan rozčílil, protože podle něj Nana příliš rozhazuje, vzal si ze společných peněz svých sedm tisíc a řekl, že Naně už nedá nic. Nana se poprvé vzeprěla a vyčetla mu, že ty peníze neprojedla ona sama, ale že velkou měrou k tomu přispěl také on. Po tomto výstupu Fontan Nanu zbil tak jako ještě nikdy a ona se mlčky svlékla a šla si lehnout. Jakmile si do postele lehl i Fontan, Nana se k němu přitulila a dožadovala se jeho lásky. Takhle to dopadalo vždycky. Nana nedokázala snést představu, že by ji Fontan už nemiloval.

„Nana přesto jen kvetla, ačkoliv byla neustále bita, měla pleť jak jemné spodní prádlo, byla růžová, bílá a hladká na dotek a půvabná na pohled, jako by ještě zkrásněla. Proro se Prullière pořád točil kolem jejích sukni a když Fontan nebyl doma, snažil se ji dostat do kouta, aby ji mohl líbat. Ale Nana se bránila, okamžitě ho odstrkovala a tváře měla rudé studem, připadalo jí hnusné podvést přítele.“¹³¹

Fontan dával Naně každý den tři franky na domácnost, ale někdy zapomněl, a tak se Nana zařídila po svém. Jednou potkala náhodou Triconku, která potřebovala Naniny služby. Tak začala Nana zase dělat kurtizánu a vzdala se svého předsevzetí být svému milovanému věrná. Dala přednost tomu, aby byl Fontan spokojený. A Fontan se nikdy nezajímal, kde peníze vzala, bylo mu to jedno, hlavně, že měl co jíst. Nana byla zaslepená láskou, byla jako posedlá.

„V honbě za penězi šlapala chodník stejně, jako když se kdysi v rozšmajdaných střevících vláčela blátem pařížských ulic.“¹³²

Nanu udivovalo, jak bujnou fantazii mají někteří urození páni. Sametka jí vyprávěla o mužích, kteří chtějí různé věci. Čím vyšší postavení, tím větší nechutnosti vyžadují. Jednou Nana dokonce potkala u Sametky na schodech známého markýze de Chouard. Sametka jí pak líčila, že tento muž přichází a očichává všechny špinavé kouty i její pantofle. Nana se pozastavila nad tím, že takto vysoce postavení muži nemají žádné zábrany.

Jednou přišla Nana domů a našla tam Fontana s jednou herečkou z divadla. Fontan svou družku vyhodil přímo na ulici. Nana se cítila hrozně, uvědomila si, že poprvé vyhodil

---

¹³¹Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 239.

¹³²Cit. Tamtéž, str. 242.

někdo na ulici ji. Už chápala, jak se všichni muži museli cítit, když je vyhodila ona, hlavně si vzpomněla na Muffatta. Nana po této události skončila ve špinavém bytě u Sametky, kde poprvé poznala rozkoš, kterou může poskytnout žena ženě. Dlouho však u Sametky nevydržela. Jednoho večera na ně přišla policie a Nana byla nucena utéct, aby se nedostala na seznam. Sametka se pro ni obětovala. Nana skončila na prahu u paní Leratové, která ji přijal s otevřenou náručí. U tetičky Nana potkala i Zoe, která byla ze stavu své paní velice nešťastná.

4.3.4.3 Nana, bohatá a vlivná

Nana se rozhodla znovu získat přízeň hraběte Muffata. Toužila hrát hlavní roli v nové hře a věděla, že Muffat jí to může zařídit, jen na něj musí chytře. Nebylo to tak těžké, jelikož Muffat byl Nanou pořád posedlý, i když si to nechtěl připustit. Stačilo říct jen pár správných slov a hrabě byl její. Nana nasadila masku bojovnice za svou čest a naznačila Muffatovi, že se k ní nikdo nesmí chovat sprostě. Muffat si ze všeho nejvíce přál, aby se všechno vrátilo do starých kolejí, do doby, kdy spolu byli šťastní, ale Nana už sprádala jiný plán. Chtěla, aby se jejich vztah změnil, a proto musela Muffatovi vysvětlit, jak si to představuje. Musela to ale zahrát tak, aby si hrabě myslel, že nápad vyšel z jeho hlavy, aby si nepřišel zahrán do kouta. A tak Nana zahrála nedostupnou. Předstírala, že ji nezajímají ani peníze, ani dárky, chtěla po Muffatovi jedinou věc - aby jí zařídil roli, která byla Rózy. Věděla, že Muffat udělá cokoliv, aby Naně vyhověl.

„Už mám po krk rolí kokot. Pořád hraju jenom kokoty, jako bych se na nic jiného nehodila... Je to k zlosti. Vidím jim až do žaludku, myslí si, že nemám dobré vychování... Ale to se mýlí, chlapečku! Když chci být nóbl, tak prostě jsem... Jen se podívej!“¹³³

„Och, ty jsi tak hodný, pejsáčku můj! Viš, před chvíli jsem to dělala jen ze žárlivosti... Přísahám, že tentokrát to nebude jako poprvé, protože teď už víš, co žena potřebuje. Dáš mi všechno, vid'? Pak nikoho jiného nechci.“¹³⁴

Za měsíc se konala premiéra *Malé vévodkyně*, kde si Nana zahrála vévodkyni, přesně jak si přála. Hra byla propadák, Nana hrála strašně, ale ona sama měla pocit, že se publikum baví, a tak se předváděla, jak jen uměla. Róza Mignonová pokaždé vybuchla smíchy, když Nana přišla na pódium. Byl to začátek její pomsty.

„Viděls? Je to spiknutí! To všechno je jen žárlivost... Ach, kdyby věděli, jak na ně kašlu! Já je teď k ničemu nepotřebuju... Vsadím sto louisdorů, že všichni, kteří se mi dnes vysmívali, mi jedno dne budou ležet u nohou a lízat zem, na kterou stoupnu... Ano, já té tvé Paříži předvedu velkou dámu!“¹³⁵

¹³³Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 271.

¹³⁴Cit. Tamtéž, str. 273.

¹³⁵Cit. Tamtéž, str. 282.

Tak se Nana stala dámou z nejvyšší společnosti. Byl to rychlý vzestup a Nanu pohltilo bohatství. Všichni lidé ji znali jménem, každý se usmíval a mával, když projížděla ulicemi v kočáře. Nana dokázala zahrát přímo profesionálně roli bohaté dámy, byla šarmantní a udávala módní tón celé Paříži. Všechny ženy toužily být jako ona.

„Ta tlustá holka, tak nešikovná na jevišti a tak směšná, když se toužila stát nóbl paničkou, sehrála ve městě naprosto přirozeně roli šarmantní ženy.“¹³⁶

Hrabě Muffat koupil Naně dům v luxusní čtvrti na rohu Villiersovy třídy a Cardinetovy ulice. Tento dům byl přepychově zařízený do každického detailu, Nana si na tom dala velice záležet, realizovala veškeré sny o bydlení, které se jí promítly v hlavě. Některé pokoje už byly přeplácené drahým a zbytečným nábytkem, ale Nana byla spokojená. Její komorná jí zůstala věrná a vyplatilo se to. Teď vládla celému domu, jak nejlépe dovedla. Jedinou Muffatovou podmínkou bylo, že mu Nana nesmí být nevěrná. Čas od času ho přepadla nezkrotná žárlivost a Nana mu musela odpřisáhnout, že ho nepodvádí, aby ho uklidnila. Jediné, co ji vyvedlo z míry, byl fakt, že Dagueuet se rozhodl požádat o ruku jeho dceru Estelu. Dagueuet pochopil, co je Nana zač, snažil se s ní přerhat všechny vazby a prohlásil, že se pokusí vymanit z jejího vlivu i hraběte.

Ženská rozmařilost je nekonečná. Nana se nudila, podváděla Muffata s každým, kdo se namanul, a pak mu do očí lhala. Měla všechno, na co si vzpomněla, žila v nekonečném luxusu, ale nudila se. Trávila den tím, že se mazlila se psem, nechávala se česat a čekala na své milence. Jejím největším rozptýlením bylo, když se jela podívat za malým Ludvíčkem. Někdy si na svého syna čtrnáct dní nevpomněla a pak ji z ničeho nic přepadla touha vidět ho a pomazlit se s ním. Když zrovna nebyla na návštěvě za synem, utápěla se v samotě a litovala se.

„Ačkoliv měla od přírody veselou povahu a její řemeslo jí také rozveselovalo, okamžitě propadala chmurám a svůj život shrnula do jediného výkřiku, jenž se jí mezi dvěma zívnutími neustále vracel na rty: „Och, jak jsou ti muži otravní!“¹³⁷

Nana po čase sebrala na chodníku Sametku, odvezla ji k sobě domů, oblékla ji do krásných šatů. Trávily spolu celé dny, povídaly si o časech, kdy se neviděly, oddávaly se milostným hrátkám. Sametka ale nebyla zvyklá na nudný luxusní život, a tak utíkala a pak se zase vracela. Nana si stále uchovávala strach z policie, přestože byla bohatá a tvářila se jako vladařka. Všichni věděli, co Nana dělá s muži - každý, který skončí v jejích rukách, je zanedlouho obrán o všechn majetek a zbaven úcty.

---

¹³⁶Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 283.

¹³⁷Cit. Tamtéž, str. 298.

„A všichni rovněž věděli, že Nana je polykačka mužů, že přišla jako poslední k jeho nahodanému majetku, připravila ho o všechno, co z něj ještě zbývalo, a dočista vylízala talíř.“¹³⁸

Jednou za čas Nanu přepadl hrozný strach ze smrti. Myslela na peklo, bylo jí z toho nevolno. Pochybovala o tom, že se dostane do nebe. To jí nahánělo veliký strach. Myslela si, že každá žena, která není vdaná, přijde do pekla. Nakonec se její stav zhoršil a ukázalo se, že je Nana už tři měsíce těhotná. Snažila se, aby na to nikdo nepřišel, tak moc si dítě nepřála, navíc ani netušila, kdo je otcem. Cítila se podvedená a ponížená, myslela si, že se jí lidé budou posmívat. Byla našťvaná na samotnou přírodu, že tohle dovolila, myslela si, že už v životě zažila všechna příkoří, ale teď musí zažít ještě tohle. Nana po dítěti netoužila a věděla, že nikdo z jejích milenců netouží být otcem. Dítě by bylo nechtěné a nešťastné. Nana tedy potratila a vůbec toho nelitovala. Byla ráda, že se zmizelo břímě, o které nestála.

„Měla pocit, že je to znevážení jejího pohlaví. Takže člověk může mít děti, i když je třeba nechce a myslí na něco jiného?“¹³⁹

Muffat se rozhodl, že se definitivně rozejde se svojí ženou a bude jen s Nanou. To si však Nana přála ze všeho nejmíň. Vysvětlila hraběti, že klidně můžou dál žít ve třech, stanoví-li si jasná pravidla. Nechtěla, aby byl hrabě dostupný jen pro ni, byla zvyklá žít jiným životem, když u ní hrabě nebyl. Vodila si všechny návštěvy, bezostyšně přijímala muže a spala s nimi v téže posteli, v níž spává s Muffatem. Netrápily ji žádné výčitky svědomí, myslela si, že dělá laskavost všem. Jednou hrabě Muffat nachytl Nanu v posteli s Jiřím. Nana se proklínala, že se nechala takhle hloupě nachytat, a už plánovala, jak hraběte uklidnit. Vymyslela si historku, že Jiří strašně žárlil na svého bratra Filipa, přišel se Naně vyplakat do náruče a ona nevěděla, jak ho utiшит, tak se mu podvolila.

„To má člověk z toho, že chce někomu prokázat dobro! [...] „Ach, ano, pochybila jsem... Je to špatné, co jsem udělala... Vidiš? Lituju toho. Vím, že tě to trápí, mrzí mě to... Tak buď na mne hodný a odpusť mi to...“ [...] „Víš miláčku, musíš to pochopit... Nemůžu to přece odmítat svým ubohým přátelům.“¹⁴⁰

V této době Nana oslňovala celou Paříž ještě mnohem víc než kdykoliv předtím. Nana dávala okázale najevo přepych, ve kterém žila, ukazovala, jak pohrdá penězi. V jejím přepychu se všechny majetky rozplývaly. Její dům pohltil veškerou touhu, všechny peníze, které prošly Naninými rukama, se měnily v prach. Kurtizána byla mistryní v utrácení peněz, nikdo netušil, kam se všechny ztrácejí.

„Jakoby její dům stál nad nějakou strašlivou propastí, do níž padali muži, jejich majetky, jejich těla a dokonce i jejich jména, aniž po sobě nechávali sebemenší stopy v prachu.“¹⁴¹

¹³⁸Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 335.

¹³⁹Cit. Tamtéž, str. 357.

¹⁴⁰Cit. Tamtéž, str. 380.

¹⁴¹Cit. Tamtéž, str. 381.

Nana měla obrovské výdaje, sumy, jaké se platily návrháře, švadleně a obuvníkovi, byly neuvěřitelné. Nana vůbec netušila, kde se takové výdaje berou. Přivedla na mizinu každého muže, který se objevil. Jejím prozatím největším vrtochem byla obrovská postel, která vypadá jako oltář, k němuž se budou chodit klanět všichni lidé z celé Paříže. Bylo až k nevíře, že přes tak velké množství zlata, jaké Nana vlastní, má neustále nedostatek peněz. Půjčuje si peníze od Zoe nebo si je někde opatří sama. Poslední tři měsíce žila z peněz, co jí nosil Filip Hugon, který byl povýšen na kapitána a dostal na starost plukovní kasu. Jeho matka ho držela zkrátka a tak, když chtěl udělat Naně radost, bral peníze z pokladny, nejdříve po malých částkách, později po tisících.

Nejvíce obírali Nanu o peníze dodavatelé a služebnictvo. Madam se všim tak plýtvala, že si vůbec nevšimla, když jí sem tam něco zmizelo nebo se něčeho dodalo víc, než bylo potřeba. Nana neměla chuť starat se o takové maličkosti, jako je hospodaření. Bylo pod její úroveň, aby se zabývala tím, co se stane s jídlem, které ona nesní. Ale její finanční situace byla čím dál horší, dodavatelé už se bouřili a byli se služebnictvem jedna ruka. Správce Julien byl jediný, který se Nany zastal, ale okamžitě ho obvinili z toho, že s Nanou spí také.

„Kašlali na madam, chechtali se, až se zdi otrásaly, a Nana se cítila strašně opuštěná v tom opovržení služebnictva, které na ni cíhalo a sprostě se jí vysmívalo. Napadlo ji, že by si mohla těch sto třicet tři franků půjčit od Zoe, ale pak si to rozmyslela, protože jí už dlužila spoustu peněz a byla příliš pyšná na to, aby riskovala odmítnutí. Tolik emoci způsobila, že po návratu do ložnice mluvila sama pro sebe nahlas: „Ne, ne, holčičko, spoléhej se jen sama na sebe... Tvoje tělo ti patří, tak si s ním posluž, než abys čelila nějakému střetu.“¹⁴²

A tak si šla Nana vydělat peníze jako za starých časů a skončila zase na ulici. Cestou ven potkala Jiřího, který byl celý nešťastný, jelikož věděl, že Nana spí s jeho bratrem. Chtěl tuto pravdu slyšet přímo od ní. Nana mu domněnku samozřejmě potvrdila, ovšem nevěděla, co tím chlapci způsobí. Jiří zůstal stát ve dveřích a probodl se nůžkami, nechtěl už žít dál, pokud to znamenalo být bez Nany. Nana se vyděsila a křičela na celé kolo, chlapce pak odvezli do nemocnice a ona nevěděla, zda to přežije. V tuto chvíli se objevila paní Hugonová, Jiřího matka. Nana jí chtěla vše vysvětlit, ale nevěděla jak. Přála si, aby tu byl Filip, který by jí jistě pomohl. Nešťastná matka prozradila Naně, že její starší syn je zatčený za to, že zpronevěřil peníze z plukovní pokladny. Nana zničila celou jednu rodinu, dokázala ublížit tolika lidem najednou. Ale místo, aby litovala druhé, litovala jen samu sebe a snažila se ukázat svou nevinnu. Když přišel Muffat, vyprávěla mu Nana, co se stalo, a předváděla mu, jak přesně se Jiří bodnul.

---

¹⁴²Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 390.

„Řekni, miláčku, copak je to moje chyba? Kdybys byl soudce, odsoudil bys mě? Samozřejmě že jsem neřekla Filipovi, aby vykradl tu kasu, a toho nešťastníka jsem nenaváděla, aby spáchal sebevraždu! Nejnešťastnější ze všech jsem tady já! Chodí sem dělat hlouposti, mám s nimi jenom samé trápení a ještě mě pak obviní, že za všechno můžu já...“¹⁴³

Po tomto incidentu neměla už Nana sílu cokoliv před Muffatem tajit, takže mu přiznala, kdo všechno k ní chodí na návštěvy a s kým se vyspala. Dala mu na výběr, buď se s tím smíří, nebo odejde, ona se nehodlala omezovat. A Muffat zůstal, ale už mezi nimi šlo jen o peníze. Nana poručila, aby hrabě přinesl peníze, a když tak neučinil, nechtěla s ním nic mít. Nana ho ponižovala, nadávala mu a neustále mu opakovala, že je s ním jen pro peníze, že s jinými muži ji to baví mnohem víc. Nana si vybojovala absolutní svobodu, jezdila na projížďky kolem jezera, kde se bezostyšně nabízela jako zboží na trhu. Nebyla jediná, na tomto místě se vystavovaly všechny pařížské kurtizány a lovily muže. Dům na Villiersově třídě se měnil v blázevec, vládl tam úplný chaos a pořád se tam někdo s někým hádal. Nana se několikrát i porvala s vlastním služebnictvem, kočí o ní dokonce řekl, že je děvka, že i jeho koně jsou lepší, protože se nevyspí s každým na setkání. Hrabě vždy situaci urovnal, nevyhovující služebnictvo tiše požádal, aby odešlo. Sám pokaždé zaklepal, než někam vešel, aby nenachytil Nanu v náruči nějakého muže.

„Za jeho zády se Nana potají s kdekým objímala, dokázala souložit v kdekakém koutě, v noční košili nebo ve večerní toaletě, bylo jí to jedno. Pak se k hraběti vracela celá rudá a šťastná, že takovou chvíli pro sebe ukradla. S ním se strašně nudila, byla s ním příšerná otrava!“¹⁴⁴

Muffat už byl z těch všech mužů tak nešťastný, že jediný Nanin vztah, který mu nevadil, byl ten se Sametkou. Dokonce sám strkal Sametku Naně do náruče, jedině v tu chvíli byl klidný. Uzavřel se Sametkou dohodu, že on jí nebude překážet a ona se za něj u Nany přimluví. Občas Sametka ze žárlivosti vyvolávala příšerné scény, vztekala se, že se jí Nana vůbec nevěnuje.

Během několika měsíců zničila Nana životy mnoha mužů. Začala u Foucarmona, ten dal Naně okamžitě všechno, co měl, a Nana mu pak poradila, aby se vrátil zpátky na loď, že jako chudý je jí k ničemu. Dále pokračovala Steinerem, kterého oškubala závratnou rychlostí. Dalším mužem byl Faloise, který si ovšem velice přál, aby byl touto ženou zruinován, protože věděl, že se tím zvýší jeho popularita a jeho jméno se objeví v každých novinách. Svému osudu se nevyhnul ani Fauchery, který již vedl spořádaný rodinný život, ale dál svou ženu podváděl. S Faucherym se Nana zmocnila i novin, které jí celé dva měsíce poskytovaly finanční prostředky. Fauchery s Nanou si dělali legraci z chudáka Faloise, dělalo jim velké potěšení, když je Faloise mohl vidět, jak se líbají. Jednou se

¹⁴³Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 395-396.

¹⁴⁴Cit. Tamtéž, str. 403.

dokonce vsadili, že Nana dá Faloisovi facku. Jednoho dne Faloise zmizel, a tak Nana opět přisedlala na hraběte, začala ponižovat jeho, moc se jí to líbilo. Šišlala na něj, plácala ho a dávala mu různé úkoly a hrabě si to všechno nechal líbit.

„Jakmile Nana ucítila, že je tak ponižený, zmocňoval se jí triumf tyranství. Nesla si v sobě zběsilou touhu ponižovat muže. Nestačilo jí věci ničit, ještě je chtěla pošpinit. Její jemné ruce po sobě zanechávaly příšerné stopy na všem, čeho se dotkly. Nerozbíjely, přímo rozkládaly.“¹⁴⁵

Jednoho dne přišel na návštěvu Mignon. Ještě nikdy u Nany doma nebyl. Překvapilo ho, kam to Nana dotáhla, cítil k ní obrovský respekt. Obdivoval ji za to, co všechno dokázala. Byl to snad jediný člověk, který se na její situaci dokázal podívat úplně z jiného úhlu.

„Nana měla k dispozici také jediný materiál, na první pohled směšný, svou delikátní nahotu, ono malé nestoudné nic, jež hýbe celým světem, sama, bez dělníků a bez geniálních strojů otrásla celou Paříží a vybudovala toto bohatství, pod nímž se také nacházely mrtvoly.“¹⁴⁶

Naně se začal hroutit celý život. Začalo to tím, že se dozvěděla, že Sametka leží v nemocnici a umírá (potom co ji paní Robertsová zřídila). Pokračovalo to Zoeinou výpovědí, díky níž si najednou Nana uvědomila, jak moc jí bude komorná chybět. Katastrof nebylo dost a tak přišla další. Její milý Zizi, Jíří Hugon, zemřel. To byla pro Nanu obrovská rána. Když se dozvěděla tuto skutečnost, rozplakala se a uvolnila napětí, které se v ní celý čas hromadilo. Zhroutila se, měla pocit, že se celý svět staví proti ní, nic se jí nedaří, všichni o ní rozhlašují, že je děvka, která umí jen ničit životy jiných, obere je o peníze nebo je dožene k smrti. V jednu chvíli plakala a litovala všeho, co udělala, ale za chvíli si usušila slzy a vykřikovala, že to není její vina, že si to všichni způsobili sami.

„Ne! Ať si klidně říkají, co chtějí, moje vina to není! Jsem snad zlá! Dávám přece všechno, co mám, ani mouše bych neublížila... To oni, ano, to oni! Nikdy jsem nikomu nepřála nic zlého. To oni se mi věšeli na sukni a dnes? Jen se na ně podívejte! To oni chcípají, to oni žebrají a předstírají, jak jsou zoufalí...“¹⁴⁷

Nana si vůbec nepřipouštěla, že za vším tím neštěstím stojí ona, nevěřila tomu, že by dokázala způsobit tolik pohrom, celou dobu přesvědčovala sama sebe, že dělá jen to, co po ní druzí chtějí.

„Ano, drahoušku, mohla ze mě být nejmiň dvacetkrát baronka nebo hraběnka, jen kdybych svolila! Ale já jsem je odmítla, protože mám rozum... Kolik jsem jim jen ušetřila špíny a zločinů! Byli by kvůli mně kradli, vraždili, zabili otce i matku. Stačilo říct jediné slovo, ale já ho nikdy nevyslovila...“¹⁴⁸

---

¹⁴⁵Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 410-411.

¹⁴⁶Cit. Tamtéž, str. 418.

¹⁴⁷Cit. Tamtéž, str. 420.

¹⁴⁸Cit. Tamtéž, str. 420-421.

Nana se rozjela za Sametkou, i když si nebyla jistá, jestli jí ještě zastihne živou. Toužila ji naposledy políbit. Labordette s Mignonem se usmívali, ani Nana už nebyla smutná. Tihle dva muži jí jako jediní mužou pochopit, oba ji mlčky obdivovali.

„Uprostřed bohatství, nahromaděném v tomto domě, tu stála sama a u jejích nohou se válely desítky poražených mužů. [...] Bylo to dobré, bylo to spravedlivé, pomstila se za svůj svět chudáků a vyděděnců. A zatímco její pohlaví stoupalo a zářilo nad oběťmi jako slunce vycházející po krvavém masakru nad bitevním polem, ona sama si uchovala nádhernou nevědomost zvířete, jež nic neví o spoušti, kterou natropilo. Pořád to byla ta hodná holka jako kdysi. Tlustá, zdravá a veselá. [...] A odjela v nádherných šatech, aby naposled políbila Sametku, čistá, solidní a panensky nevinná, jako by se jí doposud nikdo nikdy nedotkl.“¹⁴⁹

Nana pak zmizela, nikdo nevěděl, kam odjela. Prodala všechno, co mohla - nábytek, šperky, dům, šaty i prádlo. Povídalo se, že odjela kamsi do Turecka, prý po tom vždy toužila. Jiné klepy zase říkaly, že se spustila s černochem a žije v Káhiře. Po nějaké době se mezi lidmi rozneslo, že se Nana vrátila. Přijela z Ruska a jela rovnou ke své tetě, kde se dozvěděla, že její syn umřel na neštovice. Nana zřejmě chytila neštovice také a teď umírá. Róza Mignonová se s ní usmířila, na její poslední dny ji nechala ubytovat v Grandhotelu a byla s ní až do konce. Všichni, kdo Nanu znali, se přijeli podívat před Grandhotel, avšak málokdo měl odvahu jít nahoru a pohlédnout smrti do tváře. Kdo ji viděl, popisoval, jak jí nemoc znetvořila obličej. Až dokonce se u ní zdržely Lucy, Blanka, Karolína a samozřejmě Róza, zapálily svíčky a naposledy se s ní rozloučily.

„Nana zůstala sama, s tváří obrácenou nahoru do světla svíček. Byla to mršina, hromada mazu a krve, lopatka masa hosená na polštář. Neštovice se jí rozlezly po celém obličejí. Pupínky, kterých tam byla spousta, už zbledly, splaskly, vypadaly jako šedivé bláto a připomínaly zplesnivělou půdu v bezvaré kaši, již už dávno chyběly lidské rysy. Levé oko se úplně propadlo do vazkého hnisu, druhé zůstalo pootevřené jako černá a špinavá díra. Zhnisaný nos stále ještě mokval. Růžové strupy se jí rozlezly po tváři a nadzvedly koutky úst do příšerného šklebu. A na této strašlivé a groteskní masce nicoty si uchovaly svou nádhernou sluneční zář jen vlasy a obtékaly ji zlatými proudy.“¹⁵⁰

4.3.5 Shrnutí postavy Nany

Nana byla obrazem ženy, jež vlivem prostředí, v němž vyrůstala, a z něhož utekla, toužila po jediné věci. Chtěla se mít dobře, odmítala skončit jako její rodiče. Byla ochotná pro to udělat cokoli, avšak jedinou její zbraní byla krása, a tak jí nezbývalo nic jiného než prodávat své tělo. Již od dětství uměla správně využít své roztomilé tvářičky a ženské tvary. Vzhled byl nástroj, kterým manipulovala s každým mužem, jenž byl v její blízkosti. Nana byla žena mnoha tváří, uměla si hrát na křehkou dívku, na bojovnici, na dámu z vyšší společnosti, uměla zahrát vše, co bylo zrovna potřeba k tomu, aby dosáhla svého cíle. Muži se pod jejím vlivem stávali ochočenými psy, kteří ztráceli rozum a veškerou úctu. Nana

¹⁴⁹Cit. Zola, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011, str. 422.

¹⁵⁰Cit. Tamtéž, str. 439.

spolykala všechno jejich bohatství a muži ze zoufalství porušovali zákony, kradli a podváděli, jen aby si zachovali Naninu přízeň.

Nana si ve skutečnosti vůbec neuvědomovala, že tím, jak s muži zachází, ničí jejich životy, rozvrací rodiny a láme srdce. Byla přesvědčená o tom, že je zachraňuje z jejich špatně fungujících manželství, pomáhá zahánět chmury nebo se jen snaží zpříjemnit jim jejich nudný život. Viděla samu sebe jako hrdinku, která neustále někoho zachraňuje, muže i ženy. Cítila se dotčena pokaždé, když ji někdo obvinil, že rozvrátila nějaký vztah nebo finančně zruinovala muže či psychicky zdeptala celou rodinu bratrů Hugonových včetně matky, která se nedokázala vyrovnat s tím, jak její chlapečci skončili.

Nana se dostala do nejvyšší pařížské společnosti a žila v bohatství, o jakém vždy snila, ale kudy prošla, po ní zůstalo mnoho mužů se zničenou budoucností. Několik mužů se z Nanina vlivu snažilo vymanit tím, že se oženili s jinými ženami, ale ani to je před kurtizánou někdy neochránilo. Některé Naniny oběti spáchali sebevraždu, což bylo v podstatě jediným definitivním vysvobozením.

Závěr

Naturalismus je umělecký směr, který se zrodil ve druhé polovině 19. století ve Francii. Samotný název pochází z latinského slova *natura* – příroda. Naturalismus se snaží v próze, především v románu, postihovat přírodní společenské zákonitosti, jimiž je podroben život společnosti i jedinec, a zachytit věčný obraz života se všemi podrobnostmi. Zaměřuje se na lidi z nižších společenských vrstev, kteří žijí na okraji společnosti. Tento směr má několik typických představitelů. Patří mezi ně bratři Goncourtové, kteří zmínili naturalismus ve svých teoretických spisech. Dále Alphonse Daudet, jehož díla nejsou typicky naturalistická, spíše jsou plná nostalgických vzpomínek na místa, kde Daudet žil. Dalším naturalistou byl Guy de Maupassant, ten se věnoval především temným stránkám lidí z vyšší společnosti.

Hlavním představitelem naturalismu je Émile Zola. Spisovatelův život ovlivnila předčasná smrt jeho otce, italského inženýra. Émile studoval na lyceu, kde se setkal se svým nejlepším přítelem Paulem Cézannem, se kterým trávil většinu svého dětství a dospívání. Zola se z původního bydliště přestěhoval s matkou do Paříže, kde pokračoval ve studiu na lyceu v Saint - Louis. Se svým přítelem Paulem udržuje přátelství pomocí korespondence, ve které mu sděluje všechno, co se v jeho životě přihodí, a svěří se mu s každým autorským nápadem. Napsal dopis prezidentovi s názvem „*J'accuse*“, kterým hájil nevinu kapitána Alfreda Dreyfuse, jenž byl odsouzen za špionáž.

Jeho první dílo, *Povídky o Ninoně*, je ještě psané v duchu romantismu, nesetkalo se ale s velkým uznáním. Zlom nastal poté, co Zola vydal román *Tereza Raquinová* v roce 1867. Následně vydal několik krátkých románových cyklů a kritických statí o divadle a literatuře.

Nejvýznamnější a nejrozsáhlejší je románový cyklus o rodině *Rougon-Macquartů*. V těchto románech Zola poprvé popisuje obyčejné lidi, kteří žijí na předměstí, pracují jako dělníci, horníci, kněží, vědci, zemědělci, vojáci, podnikatelé, živnostníci, prostitutky a politici. Typickým znakem románů je prolínání postav, jejichž charaktery se postupně vyvíjejí.

Postavení žen do 19. století bylo poznamenáno jejich nerovnoprávným postavením vůči mužům. V různých zemích se rozdílnost projevovala odlišně. Ženy si tuto nerovnoprávnost uvědomovaly a snažily se vydobýt si své postavení dle možností v té či

oné zemi. Výsledky se projevily v možnosti vzdělávat se, získat odbornou práci a podnikat. Díky těmto změnám se ženy staly méně závislými na mužích jako živitelích.

Autorka práce se při rozboru postavení ženy v literatuře soustředila na dvě nejznámější díla z rozsáhlého cyklu Émila Zoly. Jde o román *Zabiják* a jeho volné pokračování s názvem *Nana*. Ženy v Zolových románech jsou typickými hlavními postavami naturalistického románu. Zola se zabývá ženou, která je obětí doby, ve které žije. Přesto není ochotna dobrovolně se podvolit svému osudu, ačkoliv nakonec podlehne. Představitelky těchto vybraných románů jsou ženy zkoušené osudem. Zola tyto ženy neodsuzoval ani neztracoval, snažil se pouze poukázat na to, v jakých podmínkách a jakým způsobem žijí.

V díle *Zabiják* je hlavní postava Gervaisa, prادلena žijící na pařížském předměstí. Snaží se svoji pracovitostí a poctivostí zařadit své rodině lepší postavení. Z počátku je úspěšná živnostnice, s postupem času se dostává do finančních obtíží, a tak je nucena skončit se svým snem. Krutá realita dolehne na celou její rodinu a Gervaisa pomalu upadá na samotné dno společnosti. Na tom nejnižším dně se ocitne, když se rozhodne prodat své tělo, aby neumřela hladu. Gervaisa došla tak daleko hlavně kvůli sobě, ale velký podíl na tom měli také lidé, kteří žili v jejím okolí, například její muž Coupeau, jež ji přivedl k alkoholu nebo Lantier, který přinutil Gervaisu ke smilství. Podlehne největší lidské zkáze, alkoholu. Skončí sama, špinavá, chudá a hladová.

Zabiják je o ženě, která se o nápravu snaží prací. Zatímco román *Nana* je o ženě, vyrůstající na chudém předměstí, která se náhle ocitne v centru Paříže, kde je obklopena lidmi z vyšší společnosti. Hlavní představitelka tohoto románu se nepokouší z nuzného prostředí dostat poctivou prací a pílí, ale je odhodlána svého cíle dosáhnout jakýmkoliv prostředky. Využívá svého vzhledu a frivolnosti. Živí se prostřednictvím prostituce, nechává se vydržovat od bohatých mužů, užívá si jejich pozornosti i bohatství. Všichni muži, jež projdou jejíma rukama, skončí bez prostředků a psychicky zdeptaní. Zásadní Naninou chybou je, že si neuvědomuje, co mužům způsobuje, ona má pocit, že je zachraňuje z jejich nefungujících vztahů, z nichž se vytratila láska a vášeň. Nana rozdává lásku na potkání, vyznání lásky pro ni nic neznamená.

Autor v popisu prostředí, ve kterém ženy žily, využívá znalosti poměrů nejnižší vrstvy společnosti tehdejší Francie, často založené na jeho vlastním pozorování. Popisované události, skutky či postavy mají mnohdy reálný základ.

Resumé

Ce travail, divisé en quatre chapitres, propose une étude de l'image de la femme dans les oeuvres d'Émile Zola.

Le premier chapitre contient la définition et les caractéristiques du naturalisme. Le naturalisme est un mouvement littéraire de la deuxième moitié du XIXe siècle. Cette partie se penche aussi sur les représentants du naturalisme : Alphonse Daudet, les frères Goncourt, Guy de Maupassant. Les naturalistes introduisaient dans les romans des descriptions scientifiques et objectives des réalités humaines, ils montraient la société telle qu'elle était. Ce mouvement a été en partie créé par Émile Zola, qui en est devenu le chef de file.

Le deuxième chapitre présente la vie et l'oeuvre d'Émile Zola. Écrivain et journaliste français, il est né à Paris le 2 avril 1840 et est mort le 29 septembre 1902 à Paris aussi. Il est connu pour *Les Rougon-Macquart*, fresque romanesque en vingt volumes dépeignant la société française sous le Second Empire, l'histoire de la famille des Rougon-Macquart. Dans ses romans il y a différentes générations et beaucoup de professions différentes. Au collège à Aix-en-Provence, Zola se lie d'amitié avec Paul Cézanne, ils ont longtemps restés de proches amis. Émile Zola s'est engagé dans l'affaire Dreyfus en écrivant l'article „*J'accuse*“ dans le quotidien *L'Aurore*. L'article lui a valu un procès pour diffamation et un exil. Émile Zola est mort dans son appartement de la rue de Bruxelles. Sa mort serait accidentelle mais Zola avait des ennemis qui auraient pu le tuer, par exemple des personnes étant contre Dreyfus.

Le troisième chapitre présente l'évolution de la position sociale des femmes jusqu'au XIXe siècle. Les femmes ont lutté pour l'enseignement et une meilleure position professionnelle de nombreux pays. Les grandes combattantes étaient de France, d'Allemagne, d'Angleterre et des États-Unis. Elles ont obtenu l'ouverture de lycées, d'universités, et d'écoles professionnelles pour les femmes et des emplois très qualifiés.

Le dernier chapitre présente l'analyse de l'image de la femme dans les oeuvres de *L'Assommoir* et de *Nana*. Les personnages principales, Gervaise et Nana, sont très différentes. Gervaise veut obtenir une meilleure position dans la société par un travail honnête et après elle succombe un milieu où elle vit. Nana est la fille de Gervaise, elle veut obtenir une meilleure position dans la société à l'aide de la beauté, elle vend son corps.

Seznam literatury a pramenů

1. BARBUSSE, H.: *Zola*, Družstevní práce, Praha 1933
2. BARTKÁ M., VEBROVÁ J., RYHLÁ R.: *Nový slovník cizích slov pro 21. Století*, 1. vydání, Praha 2008
3. BINDER, J.: *Listy - Paul Cézanne, Emile Zola*, Praha 1958
4. BOCKOVÁ, G.: *Ženy v evropských dějinách, od středověku do současnosti*, Praha, 2007
5. FISCHER, O.: *Dějiny francouzské literatury 19. a 20. století*, 2. díl, nakladatelství Academia, Praha 1983
6. KARPATSKÝ, D.: *Labyrint literatury*, 4. Rozšířené vydání, Praha 2008
7. KOLEKTIV AUTORŮ. *Malá ilustrovaná encyklopedie*, Český Těšín: Encyklopedický dům, 1999
8. LAGARDE A., MICHAUD L.: *Francouzská literatura 19. století*, Garamond, Praha, 2008
9. MEVALD VODIČKOVÁ, Jarmila. Dreyfussova aféra: K rozsudku stačí důkaz z odpadkového koše. *History revue*. 2009, II. ročník, č. 5
10. MILIČKA, K.: *Světová literatura 3, Od realismu po modernu*, nakladatelství Baronet, Praha 2002
11. NEUMANN, S. K.: *Dějiny ženy: populárně sociologické, etnologické a kulturně historické kapitoly*, Praha 1999
12. SOCHROVÁ M.: *Kompletní přehled české a světové literatury*, 1. vydání, Havlíčkův Brod, 2007
13. ŠALDA, F., X.: *Duše a dílo*, Melantrich, Praha 1947
14. TRNOBRANSKÁ, Jana. Záhadná smrt Emila Zoly: Smrt nebo sebevražda?. *Enigma*. 2010, roč. IV., č. 11.
15. VLAŠÍN, Š.: *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. vydání. Praha: Panorama, 1983
16. ZOLA, E.: *Nana*, Československý spisovatel, Praha, 2011
17. ZOLA, E.: *Zabiják*, Praha 1958

Přílohy

Seznam obrázků:

Příloha 1: „*J'accuse*“, Zolův dopis

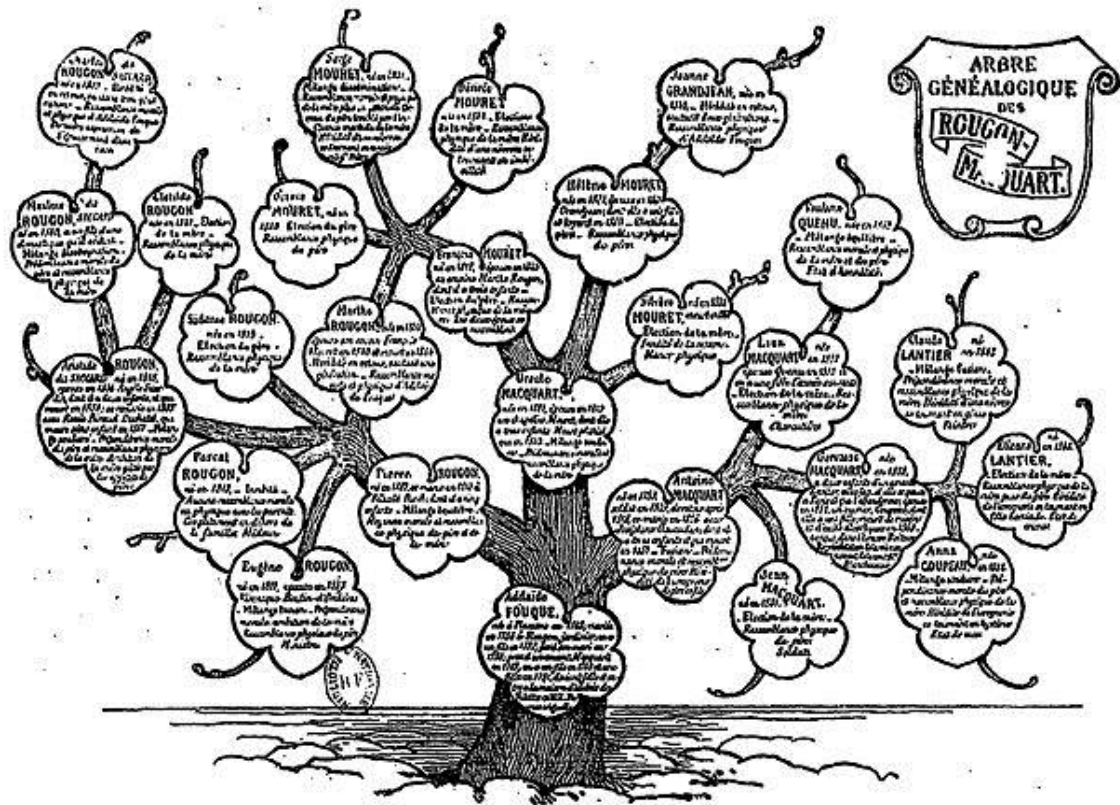
Příloha 2: Generační strom rodiny Rougon-Macquartů

Příloha 1

(Zdroj: *J'acusse*, [online], [cit. 20-03-2013], obrázek ve formátu JPG, vyhledáno z: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/aa/J%27accuse.jpg>)

Příloha 2

(Zdroj: *Arbre généalogique des Rougon-Macquart*[online], [cit. 20-03-2013], obrázek ve formátu JPG http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/e/e1/Zola_-_Arbre)